A FEHÉR INTERNACIONÁLÉ

MAGYAR–BAJOR–OSZTRÁK REVIZIONISTA EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÍSÉRLETEK, 1919–1923

SZERKESZTETTE:
KÁNTÁS BALÁZS

A FEHÉR INTERNACIONÁLÉ
MAGYAR–BAJOR–OSZTRÁK REVIZIONISTA EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÍSÉRLETEK, 1919–1923

A forrásokat sajtó alá rendezte, jegyzetekkel ellátta, a magyar és az angol nyelvű kísérőtanulmányt írta és az életrajzi adattárat összeállította:
Kántás Balázs

A kötet az alábbi forráskiadvány jelentősen bővített változata:
Diverzió, revízió, Fehér Internacionálé?. Tanulmány és dokumentumok a Horthy-korszak első éveinek revizionista külpolitikai együttműködési terveiről, 1919-1923, forráskiad KÁNTÁS Balázs, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság;
OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
http://mek.oszk.hu/21200/21235/

szakmai lektor: Prof. Dr. Zinner Tibor

A forráskiadvány a
Horthy Korszak Kutatásáért Társaság
támogatásával és társkiadásában valósult meg.

ISBN 978-615-6250-23-0

HORTHY KORSZAK KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2021.

TARTALOM

A FEHÉR INTERNACIONÁLÉ. MAGYAR–BAJOR–OSZTRÁK REVIZIONISTA EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÍSÉRLETEK ÉS POLITIKAI HÁTTERÜK, 1919–1923 6

FORRÁSOK 71

HORTHY MIKLÓS FŐVEZÉR EMLÉKIRATA KÜLPOLITIKAI ELKÉPZELÉSEIRŐL 72

TITKOS KÜLÜGYMINISZTÉRIUM ELŐTERJESZTÉS AZ ELCSATOLT TERÜLETEKEN DIVERZIÓS TEVÉKENYSÉGET VÉGREHAJTÓ, TITKOSSZOLGÁLATI JELLEGŰ SZERV FELÁLLÍTÁSÁRÓL 88

ERICH LUDENDORFF TÁBORNOK LEVELE HORTHY MIKLÓSHOZ NÉMETORSZÁG ÉS MAGYARORSZÁG EGYMÁSRAUTALTSÁGÁRÓL ÉS A KÖZÉP-EURÓPAI ELLENFORRADALMI SZERVEZKEDÉSEKRŐL 92

RÉSZLET PRÓNAY PÁL ALEZREDES VISSZAEMLÉKEZÉSEIBŐL, AMELYBEN MAX BAUER ÉS TREBITSCH IGNÁC BUDAPESTI LÁTOGATÁSÁRÓL SZÁMOL BE 100

A VEZÉRKARI FŐNÖK ÁTIRATA A KÜLÜGYMINISZTER RÉSZÉRE BÉCS ÉS KÖRNYÉKÉNEK ESETLEGES MAGYAR SZABADCSAPATOKKAL TÖRTÉNŐ MEGSZÁLLÁSÁNAK TERVÉRŐL 108

SCHITLER JÓZSEF VEZÉRKARI ALEZREDES FELJEGYZÉSE A MAGYAR KORMÁNY, VALAMINT AZ OSZTRÁK ÉS BAJOR NACIONALISTA SZERVEZETEK KÖZÖTT LEFOLYT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL 111

MORLIN ERVIN KÜLÜGYMINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS JELENTÉSE A MAGYAR KORMÁNY ÉS AZ ORKA ÉS ORGESCH BAJOR ÉS OSZTRÁK NACIONALISTA PARAMILITÁRIS SZERVEZETEKKEL FOLYTATOTT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL 118

KÁNYA KÁLMÁN RENDKÍVÜLI KÖVET ÉS MEGHATALMAZOTT MINISZTER JELENTÉSE A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI KÉRDÉSRŐL 124

GÖMBÖS GYULA LEVELE BETHLEN ISTVÁN GRÓFHOZ EGYES AUSZTRIAI JOBBOLDALI CSOPORTOKNAK A MAGYAR KORMÁNY ÁLTAL TÖRTÉNŐ ANYAGI TÁMOGATÁSÁRÓL ÉS AZ OSZTRÁK KIRÁLYPÁRTI KÖRÖK ELLENI MAGYAR KÉMTEVÉKENYSÉG MEGKEZDÉSÉRŐL 129

MASIREVICH SZILÁRD BÉCSI MAGYAR KÖVET TÁVIRATA DARUVÁRY GÉZA KÜLÜGYMINISZTER RÉSZÉRE, MELY SZERINT ERICH VON LUDENDORFF TÁBORNOK SÜRGŐSEN TITKOS TÁRGYALÁST KÍVÁN FOLYTATNI A KORMÁNYZÓ BIZALMI EMBERÉVEL, SIMÉNFALVY TIHAMÉR EZREDESSEL 131

A NEMZETGYŰLÉS MENTELMI BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE LÁZADÁS ELŐKÉSZÍTÉSÉRE LÉTREJÖTT SZÖVETSÉG BŰNTETTE MIATT GYANÚSÍTOTT ÉS TETTENKAPÁS FOLYTÁN 1923. NOVEMBER 6-IKA ÓTA ŐRIZETBEN, ILLETVE ELŐZETES LETARTÓZTATÁSBAN LEVŐ DR. ULAIN FERENC NEMZETGYŰLÉSI KÉPVISELŐ MENTELMI ÜGYÉBEN 133

A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE ULAIN FERENC ÉS TÁRSAI BÜNTETŐÜGYÉBEN 149

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA ... 173

THE WHITE INTERNATIONALE. HUNGARIAN–BAVARIAN–AUSTRIAN ATTEMPTS OF COOPERATION IN ORDER TO REVISE THE PEACE TREATIES OF PARIS, 1919–1923 197

A FEHÉR INTERNACIONÁLÉ
MAGYAR–BAJOR–OSZTRÁK REVIZIONISTA EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÍSÉRLETEK ÉS POLITIKAI HÁTTERÜK, 1919–1923

Kétségbeesett tervek a revizionista diverzióra

Az első világháború elvesztésével, az Osztrák–magyar Monarchia felbomlásával, majd a trianoni békediktátum aláírásával Magyarország korábbi területének és lakosságának majdnem kétharmadát veszítette el, és körülbelül 3.3 millió magyar anyanyelvű ember rekedt az országhatárokon kívül.[1] Noha a Magyar Királyság ezeréves történelme során mindig multinacionális állam volt, és az elcsatolt területeken élők többsége nem volt magyar nemzetiségű, a békeszerződés során az országhatárok megvonása egyáltalán nem követte a nyelvi és etnikai határokat. Számos esetben egységes tömbben élő magyar lakosságú területek is a szomszédos államokhoz kerültek. Az államhatáron kívül rekedt magyarok a szomszédos országok többségében semmiféle kisebbségi jogokkal nem rendelkeztek, aki pedig tehette (elsősorban erdélyi magyarok), optánsként, többnyire teljesen elszegényedve költözött át a megcsonkított anyaország területére. Az első világháborút, forradalmakat és polgárháborút, végül jelentős területi veszteségeket és ezek nyomán iszonyú gazdasági és szociális krízist elszenvedő Magyarország kormányzatának és társadalmának érthető módon tehát a trianoni békediktátum revíziója lett az egyik vezéreszméje.

---

[1] Bővebben lásd: ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.

A Horthy-korszak első éveiben ebből kifolyólag Magyarországon sem volt hiány irredenta eszmeiségű, jobboldali titkos szervezetekből és ezekhez köthető félkatonai (paramilitáris) alakulatokból. A paramilitarizmust, paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, amelyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe léptek.[2] Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, mint például a Monarchia felbomlása után Fiume esetében. Más alkalommal az állam maga használta fel az ilyen alakulatokat a saját céljaira (mint ahogyan arra a Német Császárságból létrejövő weimari köztársaságban is volt példa), megint másutt a paramilitáris formációk a fennálló állam ellenében léptek fel – ahogyan az Magyarországon is történt a Tanácsköztársaság ellen kitört ellenforradalom során. A paramilitarizmus tehát az első világháború utáni Magyarországon is természetes jelenség volt, reprezentánsai pedig elsődlegesen továbbra is az aktív vagy leszerelt katonák, esetleg egyéb fegyveres testületek tagjai voltak. Az ilyen jellegű formációk nem meglepő módon szorosan összefonódtak az új magyar

[2] Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa veréséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

állammal, kormánnyal, illetve a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások következében igen korlátozott keretek között működő – részben egykori paramilitáris alakulatokból (újra)szervezett – hadsereggel is.

A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve: KKV vagy KKVSz) nevű katonai titkos társaság, vagy inkább titokban működő irreguláris katonai alakulat magyar kontextusban az ilyen szervezetek közül is kiemelkedik. Esetében nem csupán valamiféle önszerveződő mozgalomról, hanem inkább titokban működő állami, vagy legalábbis kvázi-állami szervezetről beszélhetünk. Parancsnoka Siménfalvy Tihamér ezredes, később tábornok, első világháborús hős, a Székely Hadosztály egykori vezérkari főnöke, Horthy Miklós kormányzó belső katonai körének tagja volt. Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat és a későbbi Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései között találhatunk egy igen érdekes dokumentumot. E dokumentum tanúsága szerint az 1920-as években a honvédségen belül félig-meddig illegalitásban, de természetesen a kormány tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – titkos külföldi akciókat kidolgozó és kivitelező, titkosszolgálati jellegű csoport, amelynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy ezredes, később pedig (Siménfalvy 1929-es halála után) Papp Dezső alezredes volt.[3]

---

[3] UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége elsősorban a kisantant államokra terjedt ki, középtávú célja pedig a magyarlakta területek esetleges visszafoglalásának előkészítése volt. A Siménfalvy vezette, a Külügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium közös irányítása alatt álló titkosszolgálati jellegű katonai szerv létrehozásáról egyébként 1920-ból egy igen rövid, levéltári őrizetben fennmaradt feljegyzés is beszámol:

„Megállapodás az elszakadt részeken folytatandó irredenta szervezéséről: Az irredenta legfelsőbb vezetésére egy a kormány ingerenciája alatt álló titkos szerv létesíttetik egy polgári és egy katonai egyén vezetése alatt. Ezen szerv politikai kérdésekben a külügyminisztérium, katonai kérdésekben a katonai vezetőségtől kapja az általános irányelvekre vonatkozó utasításait, úgy azonban, hogy politikai tekintetben a nemzeti kisebbségek miniszterével egyetértően jár el. Ezen központi titkos szerv végrehajtó orgánumaiként társadalmi szervezetek (ligák) létesítendők külön-külön az egyes nemzetiségi csoportok részére. Anyagi támogatás az irredenta céljaira a kormány illetőleg egyes resszortok részéről kizárólag a központi titkos szerv útján folyósíthatók.”[4]

[4] HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60. Cím és aláírás nélkül, 1920. 04. 06. Idézi: ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002, 50. A felvidéken működő magyar titkosszolgálati sejtek tevékenysége kapcsán ugyanerre az iratra hivatkozik jóval korábban Boros Ferenc is: BOROS Ferenc, *Magyar–csehszlovák kapcsolatok 1918-1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, 231.

Erre a fajta katonai tevékenységre a kelet-európai hadtudományi és hadtörténelmi terminológiában általában a *diverzió* kifejezés használatos. A diverzió amúgy katonai értelemben leginkább elterelő hadművelet, amely jellemzően kisebb, reguláris vagy irreguláris fegyveres csoportok tevékenységét jelenti a front mögötti ellenséges területeken, illetve az ellenfél hátországában azzal a céllal, hogy zavarják az ellenség háborús tevékenységét. Egymással feszült viszonyban álló államok között – Magyarország és a kisantant államok viszonya pedig a trianoni békediktátum aláírása utáni időkben érthetően ilyen volt – azonban békeidőben is elképzelhető. A diverziós tevékenységnek több célja lehet: az ellenfél hadvezetésének bénítása, gyengítése, a hadsereg ellátásnak akadályozása, illetve a katonák és a polgári lakosság nyugalmának megzavarása, félelem és elégedetlenség keltése. A diverziós tevékenységet végző, általában különlegesen kiképzett katonai személy elnevezése a *diverzáns*.

Amíg a *diverzió* kifejezés elsősorban a szovjet-orosz és kelet-európai hadászati szakirodalomban terjedt el, általában negatív konnotációval, addig a nyugati, főként angolszász katonai szakirodalom ugyanerre a tevékenysége leginkább a *különleges hadművelet (special operation)* vagy *fekete* (értsd: a hivatalos politikába nem illeszkedő, a nyilvánosság előtt be nem bevallott) *hadművelet* (*black operation*), illetve a *szubverzió* (felforgatás) kifejezéseket használja – sokkal pozitívabb, de legalábbis semlegesebb kontextusban, mivel a katonai szakma szükségszerű részének tekinti az ilyen tevékenységet.

Nándori Pál jogtörténész monográfiájában az 1934-es, I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter halálával végződő marseille-i merénylet nemzetközi jogi vonatkozásait – a merényletet horvát és macedón nacionalisták követték el – vizsgáló monográfiájában maga meggyőzően írja le, hogy a Siménfalvy-csoport lényegében azonos volt a Kettőskereszt Vérszövetséggel. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Külügyminisztérium iratai között a mai napig bárki számára elérhető és kutatható forrásokat tárt fel, és ezek alapján állítja, hogy a szervezet a kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, és nem egy önszerveződő paramilitáris titkos társaság, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, mégpedig annak is viszonylag professzionális. Az iratokból kitűnik, hogy a szervezet elsődleges célja valóban a kisantant államok elleni diverzánsakciók kivitelezése volt, középtávon pedig a magyarlakta területeken zavargásokat akart kirobbantani és a területi revíziót előkészíteni. Egy 1921-es keltezésű külügyminisztériumi előterjesztés szerint a szerv katonai parancsnoka csakugyan Siménfalvy Tihamér ezredes, politikai vezetője pedig Kánya Kálmán diplomata, külügyminiszter-helyettes, későbbi külügyminiszter volt. Kánya volt egyben a Felvidéki Comité[5] nevű, csehszlovákiai magyar revizionista szervezet vezetője. A titkos irreguláris katonai alakulatok diverziós tevékenysége a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve kiemelten a

[5] A Felvidéki Comité tevékenységéről részletesebben lásd: ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002.

Szerb–Horvát–Szlovén Királyság (1929-től Jugoszlávia) ellen irányult.[6]

A külügyminiszter (ekkoriban egy ideig a miniszterelnökséggel párhuzamosan Teleki Pál töltötte be ezt a tárcát is) számára készült egy másik titkos előterjesztés is, amely mély részletekbe menően ecseteli a határon túl elkövetendő diverziós cselekmények végrehajtásának módját, afféle útmutatóként is szolgálva a majdani diverzánsoknak. Az irat többek között kiemeli, hogy a diverziós cselekményeket úgy kell végrehajtani, hogy azok a határon túli magyarság élet- és vagyonbiztonságát lehetőleg ne veszélyeztessék. Felmerül benne csehszlovák, szerb és román nacionalista politikusok és rendőri vezetők elleni merényletek lehetősége is. Az előterjesztés azt is megállapítja, hogy a diverziós cselekmények végrehajtásához a komoly emberi erőforrás mellett megfelelő anyagi erőforrások is szükségesek, illetve a diverzáns ügynököket szükséges a megfelelő eszközökkel (lőfegyver, robbanóanyag, méreg) felszerelni, felfegyverezni. Az irat számol az elcsatolt területeken élő magyarok elleni állami retorzió lehetőségével is, ezért szerzője azt javasolja, hogy amennyiben lehetséges, a végrehajtók a gyanút tereljék a helyi (nem magyar) nacionalista és/vagy kommunista mozgalmakra, illetve a cselekményeket végrehajtó ügynökök lelepleződésük esetén mindenképpen ilyen szervezetek tagjainak vallják magukat, a magyar állammal való kapcsolatukat pedig feltétlenül tagadják le. A diverziós

[6] NÁNDORI Pál, *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 24.

cselekmények végrehajtásához szükségesnek tűnt, hogy helyi, határon túli magyar, vagy legalábbis a magyar irredentizmus eszméjével szimpatizáló személyeket is beszervezzenek. A diverziós akciók végrehajtása pedig különleges katonai kiképzettséget igényel, így csak olyan személyt javasoltak ilyen vállalkozás megvalósítására, aki előzőleg különleges kiképzésben részesült. Az irat azt is felveti, hogy szükség esetén a megvesztegetés eszközével is élni kell, és pénzügyi úton olyan személyeket is be kell szervezni, akik elvi alapon nem járulnának hozzá a titkosszolgálati műveletek sikeréhez.[7] A magas szintű, különleges hadműveleti és titkosszolgálati jellegű képzettségről tanúbizonyságot tevő előterjesztést – a titkosszolgálati munka egyébként éppen ebben a korszakban kezdett professzionalizálódni,[8] és önálló, a rendvédelemtől és a honvédelemtől elkülönülő szakmává válni Magyarországon is – szerzője ugyan nem látta el a kézjegyével és pontos keltezéssel, ám feltételezhetjük mögötte akár Siménfalvy ezredest, a hadsereg fedésben működő, titkosszolgálati jellegű egységének parancsnokát.

A Siménfalvy vezetése alatt álló titkos katonai csoport a rendelkezésre álló források tanúsága szerint nem csupán a kisantant államok területén készített elő diverzánsakciókat, hanem élénken kereste a kapcsolatot a német és osztrák radikális jobboldali szervezetekkel is. 1921-ben egy grazi tárgyaláson felmerült az az elképzelés is, hogy egy

[7] HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515.

[8] Vö. BODA József–REGÉNYI Kund, *Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918–1945)*, in *A hírszerzés története az ókortól napjainkig*, szerk. BODA József–REGÉNYI Kund, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 116–128

esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és a német fél közös erővel foglalná el Csehszlovákiát. Ezen kívül a Kettőskereszt Vérszövetség néven is ismert szervezetnek nem csupán a diverzáns- és terrorakciók kivitelezése, de az első világháború vesztes államait sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása is célja lehetett, hiszen rajta keresztül nagyszámú embert lehetett titkos katonai állományba sorolni és kiképezni – a trianoni békeszerződés ugyanis 35 000 fős, önkéntes alapú hadseregben maximálta Magyarország haderejét, mindenféle komolyabb, támadó hadműveletek végrehajtására alkalmas fegyverzet nélkül. Ezt az előírást a kormányzat úgy próbálta kijátszani, hogy az egyéb állami fegyveres testületek (rendőrség, csendőrség, folyamőrség, vámőrség, pénzügyőrség, határőrség, Nemzeti Munkavédelmi Hivatal) állományában, illetve az önszerveződő, paramilitáris jellegzetességeket is mutató jobboldali társadalmi egyesületek tagjai között igyekezett a katonai szolgálatra alkalmas személyeket elrejteni és nyilvántartani. Ebben az értelemben a Kettőskereszt Vérszövetség hasonló lehetett a német Fekete Hadsereg nevű szervezethez (*Schwarze Reichswehr*) is, amelyhez az 1920-as években több tucat, elsősorban első világháborús veteránokból álló, jobboldali milícia tartozott, és amelyre az ugyancsak szigorú fegyverkezési korlátozások alatt álló Németország kormánya maga is úgy tekintett, mint a hadsereg félhivatalos tartalékos egységeire.[9]

[9] A német Fekete Hadsereg történetéről lásd bővebben: Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.

Ujszászy István tábornok fentebb már idézett feljegyzései szerint ebből az 1920 körül alakult titkos katonai csoportból nőtt ki 1936-ban a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, amely nevével ellentétben nem csupán a honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a szomszédos kisantant államokban az elcsatolt területek visszafoglalását előkészítő szabotázs- és diverzánsakciókat is végrehajtott a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben.

Bár a két világháború között a magyar hadsereg különleges titkos alakulatai számos diverziós vállalkozásban vettek részt a szomszédos államok területén, ezek lényegében kétségbeesett próbálkozások maradtak, és egyik sem járt igazán releváns eredménnyel. A nemzetközi körülmények és a nagyhatalmi érdekek nem tették lehetővé az ország területi integritásának ilyen módon történő visszaállítását. Elvesztett területeinek egy részét Magyarország csak második világháborúba való belesodródás és a németek és az olaszok agressziós politikája melletti kényszerű elköteleződés árán tudta ideiglenesen visszaszerezni.

A magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások – a Fehér Internacionálé gondolata

Az első világháború vége, majd a versailles-i békeszerződés aláírása után a vesztes államok egyes politikusai érthető módon nem nyugodtak bele a vereségbe és a területi veszteségekbe, és a revízió lehetőségét keresték nem csupán egyéni módon, de lehetséges szövetségesek segítségének

bevonásával is. A diverziós tervek és a titkos diplomácia ily módon igen szorosan összefüggenek egymással. Teljesen érthető, utólag mondhatni természetes volt az a közeledés, amelynek keretében mind mérsékelt, mind radikális jobboldali érzelmű magyar, német (elsősorban bajor) és osztrák politikusok keresték az együttműködés lehetőségét a Nagy Háború utáni első időszakban. Ugyan a versailles-i békeszerződést még közel sem írták alá, és több vesztes államban még belső, polgárháborús harcok zajlottak különböző politikai erők és paramilitáris alakulatok között, a vesztes államok számára hátrányos békefeltételeket és a majdani területi veszteségeket Európa térképének újrarajzolását főként a volt Osztrák–Magyar Monarchia területén már 1919 vége felé előre sejteni lehetett.

1919 telén a császárságból frissen kialakult, ingatag weimari köztársaságot megdönteni kívánó radikális jobboldali német politikusok, az úgynevezett Kapp-puccs[10] szervezői, többek között Erich Ludendorff tábornok, Max Bauer ezredes, illetve puccskísérletben ekkor még csak mellékszereplőként résztvevő, feltörekvő, fiatal szélsőjobb-

[10] A Kapp-puccs a weimari köztársaság megdöntésére irányuló puccskísérlet volt a német szélsőjobboldali politikai erők részéről, jórészt Németország első világháborús vereségébe beletörődni nem akaró katonák és rendőrök fegyveres részvételével 1920 márciusában, melyet lényegében Luddendorf tábornok és Wolfgang Kapp főtisztviselő és földbirtokos vezetett. Berlin elfoglalása után Kapp megdöntöttnek nyilvánította a köztársasági kormányt, önmagát kancellárrá nyilvánította, és a német néphez intézett kiáltványban meghirdette a versailles-i béke revízióját és legtöbb elemében a későbbi nemzetiszocialista politikai rendszerre hasonlító új politikai kurzust. A puccs végül két nap alatt kudarcba fulladt, Kapp Svédországba emigrált.

oldali politikus, Adolf Hitler[11] német (bajor) vezetéssel megkísérelték egyfajta nemzetközi revizionista szerveződés létrehozását. A német radikális jobboldali politikusok leginkább a mind Németországban, mind Ausztriában igen nagy számban működő, elsősorban első világháborús veteránokból álló félkatonai szervezetek, szabadcsapatok összefogásában látták volna a politikai viszonyok megváltoztatásának lehetőségét. A Ludendorffék által elképzelt terv lényege tehát a bajor szabadcsapatok, az osztrák szélsőjobboldal, valamint az éppen zajló magyarországi fehérterror vezetőinek megállapodása lett volna, persze a politikai hatalom mihamarabbi erőszakos átvétele által mind Németországban, mind Ausztriában – Magyarországon ekkor már sejteni lehetett, hogy a politikai hatalom az Antant támogatásával a szegedi ellenforradalmi kormány jobboldali politikusai és a Nemzeti Hadsereget vezető Horthy Miklós fővezér kezébe kerül.

1919 telén tehát Ludendorff tábornok és Bauer ezredes Trebitsch Ignácot, a magyar születésű nemzetközi kémet és szélhámost küldték Magyarországra azzal a megbízatással, hogy a készülő, németországi Kapp-puccs támogatására megnyerje a magyar jobboldali erőket. A Kapp-puccs afféle sajtófőnökeként tevékenykedő Trebitsch

[11] Hitler mellékszereplőként vett részt a Kapp-puccsban, mint a német radikális jobboldal egyik képviselője. Éppen ebben az időben, 1920. február 24-én, egy 25 pontos program elfogadása mellett Hitler javaslatára változtatták meg a Német Munkáspárt (Deutsche Arbeiterpartei) nevét Nemzetiszocialista Német Munkáspártra (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei), amelyet hivatalosan NSDAP-nak, a köznyelvben náci pártnak rövidítettek.

Münchenen, Regensburgon, Passaun, Linzen keresztül jutott el Bécsig. Onnan a budapesti ellenforradalmi kormány bécsi követe, Gratz Gusztáv bécsi segítségével utazott tovább végcéljáig. Magyarországon Bauer ezredessel együtt Prónay Pállal, a hírhedt különítményparancsnokkal, a Nemzeti Hadsereg egyik vezetőjével tárgyalt, aki ekkoriban jelentős politikai tényezőnek számított.[12] Az 1920. márciusi, németországi Kapp-puccs a hadsereg tétovázása miatt, amely nem állt a puccsisták mellé, de nem védte meg igazán a legitim német kormányt sem, kezdetben a kormánypárti politikusok meneküléséhez vezetett, de a puccs nyomán kitört általános sztrájk és a bankárok, valamint a gyáriparosok ellenállása miatt négy napon belül megbukott. Trebitch Ignác 1920 májusában Bauer ezredessel és von Stefany századossal együtt, Ludendorff levelét kézbesítve ismét Budapestre utazott, ekkor azonban már Horthy Miklóst keresték fel,[13] akit Magyarország kormányzójává választott a parlament.[14] A bukott, ám még mindig jelentős politikai befolyással rendelkező német puccsisták és a frissen megválasztott magyar államfő egy esetleges német–osztrák–magyar jobboldali katonai és politikai összefogásról tárgyaltak. A felek ekkor az együttműködés igen komoly, valós szándékával folytatták beszélgetéseiket, Ludendorff pedig

[12] Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016, 217–238.

[13] Trebitsch Ignácot, mint Bauer ezredes útitársát a Horthyval való tárgyaláson, megemlíti Zadravecz István, a magyar Nemzeti Hadsereg tábori püspöke is emlékirataiban. Vö. ZADRAVECZ István, *Páter Zadravecz titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Budapest, Kossuth Kiadó, 1967, 134.

[14] Horthy Miklóst 1920. március 1-jén választotta kormányzóvá a nemzetgyűlés.

teljes mértékben elképzelhetőnek tartott volna egy általa *Fehér Internacionálé*nak[15] nevezett, a közép-európai jobboldali politikai erők között létrejövő szövetséget. Ludendorff szívélyes levelében Magyarországot a nacionalista eszme megmentőjének nevezte, egyúttal pedig a bajor forradalmi szervezeteknek nyújtandó, jelentős összegű anyagi támogatást is kért.[16] A német fél az alábbi főbb pontokból álló, igen részletes együttműködési tervet ajánlotta fel a magyarok részére:

1. Németországból titkos irreguláris katonai alakulatok utaznak Magyarországra.
2. Ezeket az embereket magyarországi titkos táborokban kiképzik.
3. A kiképzéshez szükséges anyagi erőforrásokat a magyar kormány hamis orosz rubel nyomtatásával és terjesztésével teremti elő.
4. A Magyarországon kiképzett bajor katonai alakulatok titokban beszivárognak Bécsbe, és megfelelő időben megdöntik az osztrák szociáldemokrata kormányt.
5. Bécs elfoglalása után a bajor–magyar–osztrák koalíciós csapatok megtámadják Csehszlovákiát.

---

[15] Bernard WASSERSTEIN, i. m. 239–260.

[16] Vö. *Erich Ludendorff levele Horthy Miklóshoz Németország és Magyarország egymásrautaltságáról és a közép-európai ellenforradalmi szervezkedésről*, in *Horthy Miklós titkos iratai*, szerk. SZINAI Miklós-SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 33–38; valamint SZERÉNYI Ildikó–VISZKET Zoltán, *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*, Archívnet, 2006/3.
http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

6. Ezután a fent említett csapatok elfoglalják Poroszországot, ahol Ludendorff katonai diktatúrát vezet be.
7. Ily módon megerősödve a fehér internacionálé kormányai és hadseregei Szovjet-Oroszországban robbantanak ki fehér forradalmat, és megdöntik a kommunista kormányzatot.
8. A sikeres oroszországi restauráció után a fehér internacionálé tagállamai hadat üzennek az Antantnak, és a győztes fél újrarajzolja Európa térképét, jórészt helyreállítja a világháború előtti helyzetet, és Magyarország is visszakapná a trianoni békeszerződés előtti határait.[17]

Itt említhetjük meg, hogy Ludendorffék különösen nagy reményeket fűztek bolsevik kormányzat ellen harcoló, monarchista orosz erők részvételéhez a Fehér Internacionálében, hiszen az elhúzódó orosz polgárháború végkimenetele 1919-ben még nem volt eldöntött tény, és a kommunista forradalom óta több százezer cárista, vagy legalábbis a bolsevik kormányzattal nem szimpatizáló orosz állampolgár hagyta el hazáját. A fehér orosz emigránsok legnagyobb csoportja éppen Németországban telepedett le, illetve még mindig sok orosz hadifogoly is tartózkodott az ország területén, akik megtagadták a hazatérést Szovjet-Oroszországba, számos cárista orosz tábornok pedig többek között ezekkel a katonákkal ekkor még elképzelhetőnek tartotta a bolsevik rendszer megdöntését. Ludendorff ugyancsak

[17] GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek, 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 42–43.

Trebitsch Ignácon és Bauer ezredesen keresztül az emigráns Vaszilij Biszkupszkij tábornokkal vette fel a kapcsolatot, aki 1920 júniusában maga is személyesen járt Budapesten, és részt vett a német, az osztrák és a magyar felek tárgyalásain.[18] A tárgyalások során ugyancsak részletes terveket taglaló memorandumok születtek,[19] ám a tényleges együttműködésre a bolsevik erők ellen ténylegesen harcoló, egyébként igen széttagolt és rosszul szervezett fehér orosz haderőkkel többek között a nagy földrajzi távolságok miatt Közép-Európából a Fehér Internacionálé résztvevői részéről nem igazán kerülhetett sor.[20]

A főként budapesti székhelyű, európai nacionalista erők közötti tárgyalások persze nem folyhattak teljes titokban, azokról a francia és az angol hírszerző szervek is idejében értesültek, az Antant pedig már ekkor határozott tiltakozásának adott hangot, ez pedig külpolitikai téren óvatosságra intette a magyar kormányzatot.[21] A bajor nacionalista politikai erők mellett 1920 folyamán a magyar kormány párhuzamosan az osztrák radikális jobboldali politikai erőkkel és paramilitáris szervezetekkel is élénken keresték a kapcsolatot egy közép-európai fehér koalíció létesítésének

---

[18] WASSERSTEIN, i. m. 254–255.

[19] A Fehér Internacionálé orosz vonatkozásairól, illetve az orosz–magyar relációról részletesebben lásd: KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet – Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015.

[20] WASSERSTEIN, i. m. 255.

[21] KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969, 63–64.

reményében.[22] Budapest néhány röpke hónapra a világháború kimenetelébe beletörődni nem akaró, radikális jobboldali politikai erők egyik központjává vált. Egyébként valahol itt, a Fehér Internacionálé szerveződése körül kell keresnünk a későbbi revizionista-irredenta indíttatású pénzhamisítási akciók, mint például az 1925-ös magyar frankhamisítás[23] genezisét is, ugyanis már ekkor felmerült az a gondolat, hogy a revizionista szövetség kiadásait esetleg a monarchista orosz tisztek hathatós közreműködésével készítendő „Duma-rubel" elnevezésű fehérorosz bankjegyek nyomtatásával (azaz: hamisításával) lehetne fedezni.[24] A magyar kormány és katonai vezetés, illetve velük szoros együttműködésben a magyar nacionalista társadalmi szervezetek ekkoriban meglehetősen ellentmondásos és kockázatos játékot játszottak, ugyanis terveik között szerepelt a köztársasággá vált Ausztria frissen megválasztott baloldali kormánya megdöntésének elősegítése, és a helyi jobboldali és radikális jobboldali politikai erők hatalomra segítése, akár magyar katonai intervenció által is.[25] Magyar radikális jobboldali katonatisztek „Remény" fedőnévvel egy – persze soha meg nem valósult – hadművelet tervét is kidolgozták.[26] Az osztrák jobboldali paramilitáris szervezetek amúgy

---

[22] G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918-1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, 84–122.

[23] A frankhamisításról lásd részletesebben: ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56.

[24] Vö. Max Bauer ezredes feljegyzése a fehér internacionálé cselekvési tervéről, 1926. május 26., BAK NL Max Bauer 27/33. Idézi: WASSERSTEIN, *i. m.*, 252.

[25] G. SOÓS, i. m. 90.

[26] HU-HL-VKF-1920-II-21197.

igen szoros kapcsolatban álltak az elsősorban Ludendorff tábornok nevével fémjelezhető bajor nacionalista erőkkel, így a titkos tárgyalások természetesen nem csupán a magyar és az bajor fél között folytak, hanem azokban párhuzamosan természetesen az illetékes osztrák politikusok is részt vettek. A magyar vezérkar az osztrák paramilitáris szervezetek gyengesége és Csehszlovákia katonai készülődése miatt az esetleges Ausztria elleni intervenciót elsősorban bajor irreguláris katonai alakulatok támogatásával tartotta csak kivitelezhetőnek.[27] Az 1920 folyamán komolyan és intenzíven folyó bajor–magyar–osztrák titkos tárgyalásokat magyar részről személyesen Teleki Pál miniszterelnök és külügyminiszter irányította. A magyar kormány képviseletében Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség vezetője, német részről Rudolf Kanzler és Georg Escherich bajor paramilitáris vezetők, az ORKA (Organisation Kanzler) és ORGESCH (Organisation Escherich) nevű radikális jobboldali milíciák[28] parancsnokai és Georg

---

[27] Uo. Idézi: G. SOÓS, i. m. 90–91.

[28] Az ORGESCH (Organization Escherich) Georg Escherich (1870–1941) által 1919-ben alapított bajor paramilitáris szervezet volt, mely szorosan kötődött a Rudolf Kanzler (1873–1956) vezette ORKA bajor nacionalista milíciához. Mindkét szervezet szoros kapcsolatokat ápolt a Németország és Ausztria egyesítését szorgalmazó, osztrák nacionalista Heimwehr / Heimatschutz mozgalommal is. A magyar kormány, majd később a kormány ellenzékeként működő szélsőjobboldal különböző szervezetei az 1919-től kezdve mind az osztrák, mind a német (elsősorban bajor) nacionalista szervezetekkel keresete a kapcsolatot. A német *Freikorps* típusú szabadcsapatok, így többek között az ORKA és az ORGESCH szervezetek korabeli történetéről lásd bővebben: Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

Heim parasztpárti politikus, osztrák részről pedig elsősorban a Kereszténységi Szocialista Párt radikális jobbszárnyának tagjai, például Johannes von Liechtenstein herceg vettek részt a megbeszéléseken.[29] 1920. augusztus 25-én és 26-án a felek Teleki miniszterelnök svábhegyi villájában gyűltek össze, és arra a megegyezésre jutottak, hogy „*a* [szociáldemokrata] *Renner-kormány lehetőleg eltávolítandó, és ennek helyére egy polgári köztársasági kormány helyezendő, Ausztriának Németországhoz való csatlakozása, valamint a monarchista restauráció kérdése egyelőre kikapcsoltatik, miután ezek a kérdések mindnyájunkat az Entente-tal, Magyarországot pedig elsősorban a Kis-Entente-al hozná ellentétbe. Ezen program keresztülviteléhez mindenekelőtt az osztrák Kereszténységi Szocialista Párt megnyerése szükséges, Wiesner követ úr vállalkozott ennek kieszközlésére, valamint a bajorokkal való közvetítésre. Wiesner és Teufel urak a legközelebbi napokban Bajorországba utaznak, később pedig Bécsben lesz egy megbeszélés. A magyar kormány tőle telhetőleg támogatni fogja ezen politikát, katonai beavatkozás részünkről nincs tervbe véve.*”[30]

A magyar kormány tehát az Ausztria elleni katonai intervenció tervéről 1920 augusztusára látszólag letett, azonban továbbra is mindent elkövetett, hogy a közelgő osztrák parlamenti választásokon lehetőleg jobboldali kormány kerüljön hatalomra. A magyar katonai beavatkozást Ausztria belügyeibe ekkorra már a bajor paramilitáris vezető, Rudolf Kanzler sem helyeselte. A bajor, a magyar és az osztrák fél között továbbá jelentős érdekellentétek is

[29] G. Soós, i. m. 91.

[30] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/309. 30. Idézi: G. Soós, i. m. 91.

feszültek, például nem tudtak megegyezni a királykérdésben, illetve nem állapodtak meg Nyugat-Magyarország majdani területi hovatartozásáról. A magyar kormány végül a bajor radikális jobboldali politikai erőkkel egy jelentős mennyiségű fegyver szállítására vonatkozó egyezményt kötött csak meg, melyhez utólag az ugyancsak erősen jobboldali, Ludendorff tábornokkal szoros kapcsolatban álló Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök is hozzájárult.[31]

Párhuzamosan az osztrák és bajor jobboldali erők között is tárgyalások folytak, melyeknek fő célja bajor részről az osztrák jobboldali félkatonai szervezetek német parancsnokság alatt történő egyesítése, illetve középtávon a németajkú államok egyesítése lett volna, azonban itt is jelentős érdekellentétek és véleménykülönbségek álltak fenn a tárgyalófelek között. 1920. szeptember 6-án és 7-én Bécsben további tárgyalások zajlottak bajor és osztrák ellenforradalmi politikai szervezetek között, amelyeken feltehetőleg Gratz Gusztáv, ekkoriban bécsi magyar követ is részt vett, és ahol a felek egymás antikommunista céljainak kölcsönös támogatásáról állapodtak meg, ugyanakkor az osztrák keresztényszocialista politikusok az utolsó pillanatban letettek az osztrák kormány erőszakos megdöntésének tervéről.[32] Az osztrák radikális jobboldali Heimwehr-milíciák[33] vezetői ugyanis kijelentették, hogy a szociál-

---

[31] G. SOÓS, i. m. 92.

[32] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

[33] A *Heimwehr* típusú osztrák jobboldali paramilitáris szervezetek történetéről lásd részletesen: C. Earl EDMONSON, *The Heimwehr and Austrian Politics, 1918–1936,* Athens, University of Georgia Press, 1978.

demokrata kormány katonai úton történő megdöntéséhez szükséges fegyveres erőt nem tudják biztosítani, azonban mindent igyekeznek megtenni, hogy a közelgő választásokon Ausztriában jobboldali, az ő elképzeléseiknek inkább megfelelő kormány kerüljön hatalomra.[34]

A magyar kormány elsősorban anyagi támogatásáról biztosította az osztrák Heimwehr-szervezeteket, abban a reményben, hogy későbbi külpolitikai céljaihoz még hasznukat veheti majd.[35] Bajorországban ezzel párhuzamosan Ludendorff tábornok és radikális elveket valló köre nem igazán akart hallani a korábbi, szeptemberi tárgyalásokon elfogadott, sokkal óvatosabb és józanabb forgatókönyvről, és mindenképpen a katonai fellépés mellett kötelezték el magukat, az első világháború vesztes országai által létesítendő *Elnyomott Népek Szövetsége* fantázianévre hallgató katonai szövetség gyors létrehozása által. Ludendorff e célból a magyar kormánytól jelentős anyagi támogatást is igényelt, immár nem először és nem is utoljára,[36] és elsősorban azt várta, hogy a magyar kormány az Ébredő Magyarok Egyesületén[37]

---

[34] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

[35] G. Soós, i. m. 93.

[36] HU-HL VKF-1920-II-23152. Idézi: G. Soós, i. m. 94.

[37] Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Iványt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmrecsányi György, Eckhardt

(ÉME) vagy a Magyar Országos Véderő Egyleten[38] (MOVE), a bajor ellenforradalmi erőkkel szoros kapcsolatot ápoló, amúgy ekkoriban még erősen kormányközeli magyar radikális jobboldali szervezeteken keresztül nyújtson pénzügyi segítséget.[39] Teleki ekkorra már azonban kifejezetten ellenezte a bajor radikális jobboldal magyar részről történő jelentősebb anyagi támogatását, főként az ÉMÉ-n és a

---

Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Független Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.; valamint: ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

[38] A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselő kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

[39] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

MOVÉ-n keresztül, és a magyar kormány az Elnyomott Népek Szövetségében való részvételt és ily módon a belesodródást egy esetleges újabb katonai konfliktusba egyre inkább nemkívánatosnak és kockázatosnak értékelte.[40]

A magyar kormány persze érthető okokból óvatos volt – a hatalmas területi veszteségek miatti elkeseredettséggel és a belőle fakadó radikalizmussal szemben győzni látszottak a reálpolitikai megfontolások –, és nem utasította el egyértelműen az Elnyomott Népek Szövetsége nevű – tulajdonképpen csak elképzelés formájában létező – együttműködéshez való csatlakozás majdani lehetőségét, azonban Ludendorffnak és körének küldött válaszában úgy fogalmazott, hogy a bajor szervezetekkel való jó kapcsolatot továbbra is igyekszik fenntartani. Jelezte továbbá, hogy a Magyarországot és Németországot földrajzilag is elválasztó Ausztriát mindenképpen saját politikai-katonai céljaik szolgálatába kellene állítani, ha nem is rögtön katonai intervenció révén.[41]

Az osztrák radikális jobboldali csoportok és a magyar kormány viszonyát többek között az rontotta meg, hogy Nyugat-Magyarország hovatartozásának kérdésében a Monarchia e két utódállamának nem sikerült megegyeznie, e kérdés eldöntése pedig a győztes antanthatalmakra, elsősorban a franciákra várt.[42] A kérdés még egy ideig tisztázatlan maradt, azonban mind a hivatalos osztrák kormány-

---

[40] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/363. Idézi: G. SOÓS, i. m. 95.

[41] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/384.

[42] G. SOÓS Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés*, 1920-1921, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/Tomus XXVII., 3–43, 23.

körökkel, mind pedig a hatalmi aspirációktól fűtött osztrák radikális jobboldallal csak rontották a magyar kormányzat viszonyát, a felek pedig igyekeztek latba vetni minden befolyásukat a nagyhatalmaknál.

1920 októberében a szociáldemokrata Renner kancellárt a keresztényszocialista párti Michael Mayr váltotta az osztrák kormányfői székben, a magyar kormány, vagy legalábbis magyar katonai körök ennek ellenére titokban ismét fontolóra vették egy Ausztria elleni katonai intervenció lehetőségét. Novemberben a magyar kormány Janky Béla müncheni katonai attasén keresztül ismét kapcsolatba lépett Ludendorffal, 1921 januárjában pedig Belitska Sándor honvédelmi miniszter utasítására az ekkoriban fedésben működő magyar vezérkar kidolgozta egy Ausztria elleni katonai beavatkozás tervét arra az esetre, ha a szomszédos államban kommunista hatalomátvétel következne be, és radikális baloldali kormány kerülne hatalomra.[43] A terv kidolgozása után gróf Ráday Gedeon a Külügyminisztérium megbízásából Münchenben utazott, hogy az esetleges akció részleteit Kahr bajor miniszterelnökkel és Kanzler paramilitáris vezetővel megtárgyalja, 1921. január 16-án pedig a kormányzó jelenlétében lefolytatott titkos tanácskozáson a magyar kormány eldöntötte, hogy az Ausztria elleni esetleges katonai akcióra csak és kizárólag német (bajor) közreműködéssel kerülhet sor.[44] A magyar kormányzati döntés azt is magában foglalta, hogy ha a bajor politikai

[43] HU-HL VKF-1921-1-266. Idézi: G. Soós, i. m. 25.
[44] HU-HL VKF-1921-1-266; G. Soós, i. m. 26.

erők esetleg maguktól látnák szükségesnek a katonai beavatkozást Ausztriában és hajtanák végre azt, Magyarország akkor is támogatásban részesítené őket, anyagi támogatást, felszerelést és hadianyagot biztosítana számukra, illetve önkéntes magyar irreguláris katonai alakulatok is a bajor erők segítségére sietnének. Ezen önkéntes magyar egységeket természetesen a Siménfalvy ezredes parancsnoksága alatt álló Kettőskereszt Vérszövetség biztosította volna,[45] melynek, mint már említettük, igen nagy szerepe volt a bajor, az osztrák és a magyar (szélső)jobboldali politikai körök közötti revizionista célzatú titkos tárgyalásokban, sőt, magyar részről többek között éppen a KKVSz-hez kötődő, radikális jobboldali katonatisztek voltak az ilyen irányú katonai együttműködés fő szorgalmazói.

A közép-európai kommunistaellenes katonai együttműködés tervét, a kérdést kissé leegyszerűsítve, az Antant, elsősorban Franciaország és Anglia nem nézte túlzottan jó szemmel, már csak azért sem, mert az osztrák és a bajor fél álláspontjából erősen kiolvasható volt Ausztria és Németország egyesítésének, az Anschlussnak a szándéka is. 1921. január végén Gratz Gusztáv nagy mennyiségű, jelentős diplomáciai információ birtokában kifejezetten lebeszélni igyekezett a magyar kormányt mindenféle esetleges meggondolatlan katonai akcióban való részvételnek még csak a lehetőségéről is. Jelezte, hogy Anglia és Franciaország a magyar–német–osztrák úgymond fehér, bolsevistaellenes ligát csupán ürügynek fogja tekinteni a Párizs környéki

[45] HU-HL VKF-1921-1-266.

békeszerződések revíziójára – gondolatai természetesen nem jártak messze az igazságtól –, és megítélése szerint reális veszély volt, hogy bármiféle Ausztria elleni magyar katonai aktivitás esetén a Magyarországgal szomszédos kisantant államok is beavatkozzanak.[46]

Gustav von Kahr bajor tartományi miniszterelnök a nemzetközi diplomáciai színtéren egyre inkább vesztésre állt Franciaországgal szemben, és bajor részről a tárgyalás jogát egyre inkább átengedte Rudolf Kanzlernek. Ráday Gedeon és a bajor paramilitáris vezető 1921 februárjában együttműködési megállapodást is aláírtak a magyar kormány és a bajor ORKA milícia között, azonban ez leginkább névleges, szimbolikus nyilatkozat volt csupán. A felek megállapodtak, hogy ha és amennyiben alkalom kínálkozik, az ORKA megkísérel „rendet csinálni" Ausztriában, ehhez pedig a magyar kormány anyagi segítséget nyújt, az ORKA sikeres fellépése esetén pedig a trianoni békeszerződés is semmisnek fogják nyilvánítani. Kanzlerék azonban túl nagy összeget, mintegy 4,5 millió márkát kértek a magyar kormánytól a kockázatos, bizonytalan kimenetelű akció megszervezésére, amelyet a magyar fél nem akart biztosítani, így a tényleges megegyezés végül nem jött létre.[47]

Az Ausztria elleni katonai intervenció gondolata az adott politikai helyzetben irreális, de mindenesetre nagyon kockázatos volt, és ezt a felek 1921 első felében végül belátták. Bár Ausztria új kancellárja jobboldali, keresztény-

[46] HU-MNL-OL-K 64-1921-41-34.

[47] HU-MNL-OL-K 64-41-72. Idézi: G. Soós, i. m. 29.

szocialista politikus lett, a párt mérsékeltebb szárnyához tartozott, a magyar kormány pedig inkább az osztrák Keresztényszocialista Párt radikális jobboldali szárnyához kezdett közeledni. Az ausztriai Heimwehr-milíciák és a kormányzó keresztényszocialisták radikális szárnya között szoros kapcsolatok álltak fenn, és igen hamar felmerült a mérsékelt Mayr-kormány megbuktatásának terve is. Az esetleges magyar vagy bajor katonai intervenció helyett azonban az újabb tárgyalásokat már leginkább az a gondolat határozta meg, hogy az osztrák jobboldali paramilitáris szervezeteknek maguknak kellene Ausztriában a kormányváltást kieszközölni, a bécsi és alsó-ausztriai Heimwehr-szervezetek nevében pedig elsősorban Josef Metzger tábornok, illetve Ignaz Seipel későbbi kancellár[48] képviselte az osztrák felet. Az osztrák fél a magyar kormány részéről anyagi támogatást várt a Heimwehr-milíciák komolyabb felfegyverzésére, mire a magyar kormány cserébe azt kérte, hogy amennyiben az osztrák radikális jobboldali erőknek sikerülne a saját elképzelésüknek megfelelő kormányt hatalomra juttatniuk Bécsben, Ausztria ideiglenesen mondjon le Nyugat-Magyarország területéről, illetve a tárgyalások egészen addig folytatódjanak az ügyben, míg az új osztrák kormány nem képes a nyugat-magyarországi kérdést a magyar fél számára kedvezően rendezni. Bár az osztrák Heimwehr-szervezetek vezetősége és a Seipel vezette csoport nem voltak mentesek a legitimista gondolattól, IV.

[48] Ignaz Seipel bő egy évvel később, 1922. május 31-én Ausztria kancellárja lett, ugyancsak kereszténységszocialista színekben.

Károly 1921. március végi magyarországi, komolytalannak minősíthető visszatérési kísérlete Ausztriában is teljes mértékben irreálissá tette a Habsburg-restauráció elképzelését. Masirevich Szilárd bécsi magyar követ 1921. március 31-én jelentette Gratz Gusztávnak, aki ekkorra már külügyminiszter volt, hogy személyesen beszélt Seipellel, akit IV. Károly Magyarországról történő határozott eltávolítása mélységesen lesújtott. Többek között ez volt az a momentum, amely Seipelt is rádöbbentette, mekkora a régióban az antanthatalmak politikai befolyása, és hogy a Heimwehr-milíciák közreműködésével történő fegyveres kormányváltás Ausztriában gyakorlatilag épp olyan irreális elképzelés, mint a Habsburg-restauráció.[49] Ausztriában IV. Károly visszatérési kísérletét komoly politikai viták követték, a mérsékelt Mayr kancellár pedig a parlamentben azon határozott véleményének adott hangot, hogy Ausztriára nézve kötelezőnek tartja a Saint Germain-i békeszerződésben rögzített köztársasági államformát, és minden eszközzel meg fogja azt védeni mindenféle legitimista-monarchista szervezkedéssel szemben.[50] Bár Ignaz Seipel nem sokkal később kormányra került, maga is a nemzetközi nagypolitikai érdekekhez való igazodásra, konszolidációra kényszerült.

IV. Károly visszatérési kísérlete Magyarországon kisebb belpolitikai válságot idézett elő, a legitimistaként ismert Gratz Gusztáv külügyminiszter 1921. április 4-én lemondott, ezt pedig Teleki Pál miniszterelnök április 8-ai

[49] G. Soós, i. m. 35.
[50] G. Soós, i. m. 36.

lemondása követte. Telekit a miniszterelnöki székben Bethlen, Gratzot a külügyi tárca élén gróf Bánffy Miklós követte. A bethleni konszolidáció időszaka ugyan megkezdődött, de a magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások egy esetleges antikommunista-revizionista szövetség létesítése céljából egy ideig még folytatódtak. A korábbi tárgyalások főbb pontjaiban továbbra is egyetértettek a felek, Ausztria és Magyarország viszonya azonban, részben a magyarországi legitimista puccskísérlet okán még negatívabbá vált. A bajor Kanzler mellett az osztrák radikális jobboldalt a tárgyalások ezen fázisában elsősorban stájerországi politikusok képviselték, mint például Anton Rintelen tartományi miniszterelnök, Ausztria későbbi oktatási minisztere.[51] A bajor ORKA szervezet vezetése a tárgyalások során elsősorban a Párizs környéki békék általános érvénytelensége mellett érvelt, és azt szorgalmazta, hogy az osztrák és a magyar fél baráti egyezmény keretében rendezze Nyugat-Magyarország hovatartozásának vitás kérdését.[52] Tekintve azonban, hogy Ausztriát ilyenkor már csak helyi befolyással rendelkező, tartományi szintű politikusok képviselték a titkos tárgyalásokon, a kérdésben elfoglalt álláspontjuk a nemzetközi nagypolitika szempontjából keveset számított. Mind az osztrák, mind a német radikális jobboldali szervezetek további anyagi támogatást kértek a magyar kormány-

[51] Ugyan Anton Rintelen 1918 és 1926 között valóban betöltötte Stájerország tartományban a *Landeshauptmann* (kb. tartományi miniszterelnök) tisztséget, a korszakban ez a pozíció a bécsi központi kormányzathoz képest meglehetősen korlátozott hatalommal járt.

[52] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/198.

tól, és ebben jelentős rivalizálás is mutatkozott közöttük. A tárgyalópartnerek között a magyar fél volt az egyetlen, amely saját hazája hivatalos kormányzatát képviselte, és nem csupán ambicionálta a kormányra kerülést (a német és az osztrák tartományi vezetők mozgástere nyilván korlátozott volt külügyi kérdésekben), ily módon osztrák és német partnerei számára meglehetősen értékes szövetségesnek tűnt.

1921 májusától magyar részről – a kormány tudtával és felhatalmazásával – a Kettőskereszt Vérszövetség képviselői voltak jelen a tárgyalásokon, Siménfalvy Tihamér ezredes pedig azt a határozott kérést intézte a bajor ORKA felé, hogy lehetőleg igyekezzen bevonni ne csupán a stájer radikális jobboldali erőket, hanem Ausztria összes hasonló szervezetét, elsősorban befolyásos bécsi jobboldali politikusokat az együttműködésbe.[53] A tárgyalások során felmerült az a kérdés, hogy ha az ORKÁ-nak sikerül Ausztriában radikális jobboldali kormányt hatalomra juttatni, akkor Ausztria kész-e engedményeket tenni a nyugat-magyarországi kérdés terén Magyarországnak, amelyre Rintelen stájer tartományi miniszterelnök nem volt képes határozott választ adni. Josef Metzger tábornok megkísérelte a felek közötti ellentéteket kibékíteni, azonban ez a törekvése kudarcot vallott. Morlin Ervin külügyminisztériumi osztálytanácsos 1921 májusában arról tájékoztatta a magyar kormányt, hogy ekkora már valószínűleg maga Anton Rintelen sem hitte komolyan, hogy a Mayr-kormány helyére az ORKA embereit tudná ültetni.[54]

[53] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/199.

[54] HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221.

A bajor és osztrák radikális jobboldali szervezetek tevékenysége ekkor egyre inkább a magyar kormánytól való újabb és újabb anyagi támogatások kicsikarására kezdett korlátozódni, tényleges, legalábbis a magyar kormány számára bármilyen szempontból is hasznosítható politika-katonai tevékenységet azonban saját hazájukban egyre kevésbé végeztek.[55] Láng Boldizsár ezredes, a kormányzó Katonai Irodájának vezetője 1921. május végén informálta a magyar kormányt az osztrák Heimwehr-szervezetek hatalmas széttagoltságról és rossz felszereltségéről.[56] Bajorország ezzel párhuzamosan hatalmas gazdasági és társadalmi krízissel küzdött, és a helyi kormányzat egyre kevésbé engedhette meg magának, hogy a szövetségi kormányzat akaratától eltérő külpolitikát folytasson, a különböző radikális jobboldali paramilitáris szervezetek között pedig ugyancsak jelentős széthúzás mutatkozott, politikai tevékenységük pedig egyre inkább Bajorország tartományi határai közé szorult vissza.[57] A bajor és az osztrák radikális jobboldal hatalomra kerülése akkor és ott egyre inkább néhány, az első világháború lezárása után végbement változásokat elfogadni képtelen, sértett és nyughatatlan politikus lázálma volt, semmint reális politikai lehetőség.

Magyarországnak ugyanakkor sem a kormányzati hatalomra törő radikális jobboldallal való titkos, sem az Ausztria legitim kormányával folytatott hivatalos diplomáciai tárgyalások révén nem sikerült olyan kompromisszumot

[55] G. Soós, i. m. 41.

[56] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/244.

[57] G. Soós, i. m. 41.

kialakítania az osztrák féllel, amely rendezhette volna a nyugat-magyarországi terület hovatartozásának a Monarchia 1918-as felbomlása óta fennálló, mindkét fél számára érzékeny és vitás kérdését. Bár a Párizs környéki békeszerződések a területet végül Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta Burgenland kiürítését és átadását, illetve addig húzta azt, ameddig csak lehetséges volt. 1921 késő nyarán pedig már javában folyt a térségbe nem sokkal később bevonuló, irreguláris katonai egységek szervezése, melyet a háttérből teljesen érthető módon a Bethlen-kormány is erősen támogatott.[58]

Egy soha nem is létesült szövetség vége – a nyugat-magyarországi felkelés

Nyugat-Magyarország hovatartozásának rendezetlen kérdése 1921 nyarára látszólag véglegesen megrontotta a magyar és osztrák politikai erők közötti viszonyt. A korszak legnagyobb magyar radikális jobboldali egyesülete, az Ébredő Magyarok Egyesülete katonai-félkatonai jellegét erősítette az ébredő illetőségű fegyveresek igen markáns jelenléte az 1921 őszén végbement nyugat-magyarországi felkelésben is.[59] Az ÉME, a MOVE és a KKVSz működése, főként,

---

[58] G. SOÓS, i. m. 42.

[59] A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4*, *Valóság* 2007/3. 24–47, illetve 2007/4. 39–58. Kellő forráskritikával használható továbbá G. Soós Katalin 1967-es kismonográfiája is: G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.; valamint ugyancsak: G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918-1921.*

ami a katonai műveleteket és a paramilitáris egységek tevékenységét illeti, elválaszthatatlanok egymástól, még ha az ÉME vagy a MOVE nem is tekinthetők egy az egyben az elvileg titokban működő KKVSz fedőszerveinek,[60] hiszen Prónay Pál, Héjjas Iván, Gömbös Gyula és a KKVSz különböző (állítólagos?) katonai vezetői mindkét egyesületben vezető tisztségeket töltöttek be. Bár a Párizs környéki békeszerződések Burgenlandot végül Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta a terület átadását, az ÉME-n belül pedig komoly szervezkedés indult Prónay, Héjjas, Dániel Sándor[61] és más különítményes tisztek vezetésével, melyet a Bethlen-kormány hallgatólagosan támogatott. Bár az egykori tiszti különítményeket ekkora formálisan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának alárendelt nemzetvédelmi osztályok, amelyek egyúttal az egyesület félkatonai szárnyát képezték. Ezek lényegében a kormány által továbbra is hallgatólagosan megtűrt, irreguláris katonai/segédrendőri alakulatok voltak, melyeknek a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi támogatást is.[62] A

[60] Janet Kerekes Nemes Dezsőre hivatkozva azt írja – talán kissé leegyszerűsítő módon –, hogy a KKVSz nem volt más, mint a MOVE titkos katonai szárnya, éppen ezért a MOVE-t tekinti a KKVSz fedőszervének. Vö. Janet KEREKES, *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018, 227.

[61] Dr. Dániel Sándor jogász, ügyvéd, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, a szervezet félkatonai milíciákat irányító nemzetvédelmi főosztályának vezetője. A korabeli sajtóban mint „az ébredők ügyésze" szerepel igen gyakran, mely az egyesület jogi képviselőjét jelenti.

[62] ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora,* 124–126.

Bethlen-kormány intenciói ellenére az ébredő milicisták tevékeny szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben is, a Prónay, Héjjas, Hir György és más különítményparancsnokok által szervezett, állítólag mintegy 2–3000 főnyi,[63] Rongyos Gárda névre keresztelt irreguláris katonai alakulat bevonult Burgenland területére.

A felkelés ténylegesen 1921. augusztus 28-án kezdődött meg a mai Burgenland és Sopron környékének területén. A felek először Ágfalvánál ütköztek meg, ahol Héjjas mintegy 120 embere keveredett tűzharcba az osztrák csendőrökkel. A rongyosok gerillaharcot folytattak az osztrákokkal, így lehetetlenné vált, hogy Ausztria birtokába vegye a neki ítélt területet. Soprontól keletre szinte minden faluban jelen voltak a felkelők. 1921. október 4-én Prónay Pál felkelőcsapata merész módon kikiáltotta Lajtabánság de facto államot, az államfői tisztséget betöltő lajtai bán pedig maga Prónay lett. Külön érdemes ismét kiemelni, hogy a magyar és az osztrák nacionalista szervezetek közötti, korábban reménytelinek tűnő együttműködési kísérletek, mint a Kettőskereszt Vérszövetség és a német ORGESCH és ORKA organizáció, valamint ausztriai társszerveik tárgyalásai más egyéb tényezők mellett éppen a nyugat-magyarországi felkelés okozta konfliktus miatt fulladtak kudarcba.[64]

A nyugat-magyarországi felkelés mindazonáltal korántsem zajlott valamiféle egységes és előre meghatáro-

---

[63] Más források szerint a nyugat-magyarországi felkelésben ennél jóval kevesebb fő vett részt. G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

[64] Vö. BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975, 199.

zott forgatókönyv szerint, és a különböző paramilitáris alakulatoktól az adott körülmények között igen nehéz lett volna elvárni, hogy egyetlen központi akaratnak engedelmeskedjenek. A felkelők között voltak ugyanis legitimisták, szabad királyválasztók, királykérdéssel kevésbé foglalkozó, egyszerűen irredenta elveket valló személyek, de közönséges kalandorok is. Miként arra a Horthy-korszak külpolitikájáról szóló monográfiájában Gulyás László találóan rámutat, összesen öt érdekcsoportról beszélhetünk a felkelők között, ezek pedig az alábbiak voltak: a legitimista Lehár Antal ezredes, aki az első királypuccs idején diszkreditálta magát a kormány előtt; Friedrich István volt miniszterelnök, a korszak egyik tipikus kalandorpolitikusa; Gömbös Gyula százados, mint többé-kevésbé a Bethlen-kormány megbízottja, aki közvetíteni és próbált az egyes felkelőcsapatok között; Héjjas Iván és Prónay Pál fegyveresei; illetve végül az ugyancsak legitimista Ostenburg-Moravek Gyula őrnagy parancsnoksága alá tartozó csendőrzászlóalj.[65] Jól mutatja a helyzet komplexitását és az események spontaneitását, hogy ezeknek az alakulatoknak az egymáshoz és a kormányhoz való viszonya is igen gyorsan változott. Ugyancsak Gulyás László hozza fel érdekes példaként, hogy Bethlen Győrben lefoglaltatott egy Friedrich István alakulatainak szánt fegyverszállítmányt, de azt mégis engedélyezte, hogy a fegyvereket átadják Héjjas Iván fegyvereseinek. Héjjas igen forrófejű, radikális embereit ugyanakkor Ostenburg-Moravek Gyula csendőrei valamivel később

[65] GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1.*, 114–115.

ugyancsak a miniszterelnök utasítására lefegyverezték és kitessékelték Sopronból.[66]

Horthy végül Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt, a MOVE elnökét és az ÉME vezetőségi tagját nevezte ki nyugat-magyarországi ügyekért felelős kormánybiztossá, aki a lehetőségekhez képest megpróbálta a felkelőket valamiféle egységes irányítás alá vonni. Gömbös e közvetítő szerep elvállalásával egyébként nem kis kockázatot vállalt, a különböző paramilitáris felkelőcsoportok közötti éles vélemény- és érdekkülönbségeket pedig igen jól jelzi, hogy – már amennyiben hihetünk az információt dokumentáló Prónay Pálnak –, Ostenburg néhány tisztjében még Gömbös Gyula meggyilkolásának terve is felmerült, és csak Sigray Antal közbelépésére tettek le ezen szándékukról.[67] Bethlen István és kormánya a külföld előtt formálisan elhatárolhatta magát a Burgenlandot ellenőrzésük alatt tartó magyar irreguláris fegyveresektől, akiknek egyébként körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének,[68] és igen sokuk feltehetőleg párhuzamosan a Kettőskereszt Vérszövetségnek is. Siménfalvy Tihamér, a KKVSz parancsnoka korábban maga is részt vett a nyugat-magyarországi felkelés megszervezésében, illetve a Burgenlandba küldendő diverzáns alakulatok toborzásában.[69]

Bethlen ezalatt a háttérből egyik bizalmasán, báró Perényi Zsigmondon keresztül részben maga irányította a

---

[66] GULYÁS, i. m. 115.

[67] PRÓNAY, i. m. 279.

[68] ZINNER, i. m. 131.

[69] Vö. G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, 106, 139–140.

szabadcsapatok tevékenységét, már amennyire azok engedelmeskedtek a kormányzatnak. Tervei között az Antant-hatalmakkal kötendő olyan kompromisszum szerepelt, mely szerint optimális esetben a vitatott hovatartozású terület negyedét-ötödét sikerülhet a Magyar Királyság határain belül tartani.[70] Az 1921. október 11-ei, olasz közvetítéssel megrendezett velencei konferencián Bethlennek végül sikerült olyan alkut kötnie, mely szerint, ha az irreguláris magyar csaptok kivonulnak Burgenlandból, Sopron lakossága népszavazáson maga dönthet a város hovatartozásáról. A szabadcsapatok egy része persze ennek ellenére vonakodott kivonulni a területről, és csak Horthy parancsára tették ezt meg, aki a reguláris hadsereg ellenük való bevetését is kilátásba helyezte.[71] Prónay egy ideig nem volt hajlandó teljesíteni a kormány parancsát, azonban Lajtabánság végül alig egy hónap fennállás után megszűnt, a magyar kormány pedig 1921. november 11-én jelezte az osztrákok felé, hogy az irreguláris magyar katonai egységek nagy része elhagyta Nyugat-Magyarországot.[72]

Miután az osztrák erők bevonultak a számukra átadott területekre, az olasz diplomáciai közvetítéssel létrejött velencei tárgyalásokon aláírt jegyzőkönyv értelmében megtörténhetett a soproni népszavazás, melyre Az 1921. december 14-e és 16-a között került sor. A Sopron városa és a környékén elhelyezkedő nyolc falu hovatartozásáról szóló voksolás – részben a városban tartózkodó magyar

[70] ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, 177–178.

[71] ROMSICS, i. m. 178.

[72] GULYÁS, i. m. 118.

fegyveresek jelenléte miatt – Magyarország számára végül kedvezően alakult, Sopron és környéke pedig a Magyar Királyság része maradt.[73]

A különböző magyar irreguláris katonai alakulatok tevékenységét árnyaló, idetartozó érdekes tény, hogy bár a Kettőskereszt Vérszövetséget Siménfalvy Tihamér tábornok mellett alapvetően Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez szokás kötni, és a róla ismert információk szerint tagjai a nyugat-magyarországi felkelésben is aktívan részt vettek, a Nyugat-Magyarországon tevékenykedő egyes irreguláris alakulatok pacifikálására, vagy legalábbis tevékenységük a kormány kontrollja alá vonására a térségbe küldött Gömbös Gyula hátrahagyott egy Bethlen István miniszterelnöknek címzett, 1921. szeptember 30-ai keltezésű levelet.[74] Gömbös, mint a kormány megbízottja, ebben az iratban arra kéri Bethlent, hogy ha lehetséges, bocsássa a rendelkezésére a „KKV-szervezet", tehát valószínűleg a Kettőskereszt Vérszövetség 500 jól képzett, géppuskákkal felszerelt emberét, mert nem tud szót érteni és megegyezésre jutni Héjjassal. Többek között tehát ebből a forrásból is az olvasható ki, hogy a KKVSz ebben az időben legalább részben kormányzati irányítás alatt állhatott, mint titkos, irreguláris katonai alakulat, és fegyvereseit a miniszterelnök parancsára Gömbös szándéka szerint

---

[73] ROMSICS, i. m. 179.

[74] Gömbös Gyula levele Bethlen István miniszterelnöknek a Héjjas-különítmény megfékezése érdekében, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség fegyvereseinek segítségét kéri, 1921. szeptember 30., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 203–204.

épp azon, magukat önállósító paramilitáris vezetők ellen kellett volna bevetni, akik nem engedelmeskednek a kormány akaratának, ugyanakkor akik a szervezetről széles körben elterjedt adatok szerint amúgy vele együtt ugyancsak annak vezetői közé tartoztak. Ebből is látszik, hogy a – ahogyan az a hagyományos katonaságnál sokkal lazább fegyelem alatt működő paramilitáris alakulatok esetében egyáltalán nem szokatlan –, hogy a szervezeten belül különböző frakciók működtek, sosem állt egészen egységes vezetés alatt, és mennyire nyíltan megmutatkozott a horthysta (szabad királyválasztó) és a legitimista szárny ellentéte a nyugat-magyarországi felkelés, mint tipikus irreguláris katonai hadművelet során is.[75]

A Fehér Internacionálé furcsa utójátéka – a Szemere–Bobula–Ulain puccsterv, 1923

Habár magyar belpolitikát ekkora már szinte teljes mértékben az angol és francia érdekek határozták meg, a titkos tárgyalások magyar részről a radikális jobboldali német és osztrák szervezetekkel 1921–1922 során egy ideig még a korábbinál alacsonyabb intenzitással, de tovább folytatódtak. A Bethlen-kormány továbbra is kapcsolatot tartott a német jobboldali politikusokkal, többek között Gustav von Kahr korábbi tartományi miniszterelnökkel és későbbi

[75] Nemes Dezső is megjegyzi, hogy megítélése szerint csak úgy, miként a többi titkos társaságon, pl. az EX-en belül folyamatos csatározás zajlott a vezető pozíciókért a tagok között, úgy a KKVSz-en belül is működött egy horthysta és egy legitimista szárny, és különböző politikai irányultságú katonatisztek vetélkedtek a titkos katonai alakulat vezetéséért. Vö. NEMES, i. m. 160–161.

tartományi főkormánybiztossal, Ludendorff-fal és Hitlerrel, aki ekkoriban feltörekvő fiatal szélsőjobboldali politikusként tevékenykedett Münchenben. Bethlen Kozma Miklóst, aki ekkoriban a Magyar Távirati Iroda igazgatója volt, küldte ismét Münchenbe tárgyalni és tájékozódni 1922 tavaszán.[76] Kozma személyesen tárgyalt is Ludendorff-fal egy esetleges bajor-magyar együttműködési kezdeményezésről, melynek keretében a magyar kormányzati körök példának okáért fegyvereket vásároltak volna Németországból, a német tábornok azonban arra panaszkodott neki, hogy politikai befolyása az utóbbi időben jelentősen lecsökkent, illetve a bajor jobboldali politikusok között igen nagy a széthúzás, lényegében semmiben sem értenek egyet egymással.[77] Bethlen ekkor Kozma Miklós és Gömbös Gyula tájékoztatása nyomán azt a következtetést vonta le, hogy a magyar kormány a bajorokkal akkor és ott semmiféle számára hasznos együttműködést nem remélhet, az ilyen irányú együttműködési tárgyalások pedig egy időre félbe is szakadtak.[78] A Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos táraság neve természetesen itt is felmerül, hiszen többek között a magyar kormány részéről éppen Siménfalvy Tihamér ezredes, a szervezet vezetője volt az egyik személy, aki korábban a bajor és az osztrák szélsőjobboldallal is élénk kapcsolat fenntartását szorgalmazta.[79]

---

[76] ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001, 110–113.

[77] ORMOS, i. m. 112.

[78] ORMOS, i. m. 113.

[79] NÁNDORI, i. m. 24–25.

Mint említettük, 1922-től kezdve Bethlen konszolidációs politikájának okán a magyar kormány és a német-osztrák szélsőjobboldali szervezetek közötti komolyabb együttműködési kísérletek alábbhagytak. Ezzel együtt azonban a magyar kormányzattal is szembenálló, bár olykor vele a közös érdekek mentén mégis összefogó nacionalista-irredenta szervezetek, elsősorban az ekkor még meghatározó, jelentős politikai befolyással és nagy taglétszámmal bíró Ébredő Magyarok Egyesülete továbbra is élénken keresték a hasonló ideológiai platformon lévő formációkkal a nemzetközi együttműködés lehetőségét, és érthető módon korábbi kapcsolataik mentén, német és osztrák irányban tapogatództak. 1921-ben Magyarország képviseletében éppen az ÉME vett részt a Bécsben rendezett nemzetközi antiszemita találkozón, ahol felmerült egy Nemzetközi Antiszemita Szövetség megalakításának lehetősége is.[80]

A konszolidáció első éveit továbbra is olyan társadalmi és gazdasági helyzet jellemezte, amely igencsak kedvezett a politikai szélsőségeknek. A különböző – az ország kül- és belpolitikai konszolidációján fáradozó Bethlen-kormány munkájával elégedetlen – radikális nacionalista társadalmi és politikai csoportok közül némelyik még az államcsínykísérlet és az erőszakos hatalomátvétel gondolatával is eljátszott. Az elvetélt Fehér Internacionálé utójátékának tekinthető egy ilyen kalandor jellegű, lényegét tekintve komolytalan, mégis nagy politikai és sajtóvisszhangot kiváltott puccsterv volt az, amelyet dr. Szemere Béla

[80] UNGVÁRY, i. m. 111.

kórházi főorvos, az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete (ÁBM)[81] nevű (ekkorra a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal[82] irányítása alá vont) segédrendőri milícia parancsnoka, Bobula Titusz magyar születésű, amerikai állampolgárságú építészmérnök, illetve dr. Ulain Ferenc ügyvéd, a kormányzó Egységes Pártból kivált fajvédő nemzetgyűlési képviselő, Gömbös Gyula bizalmasa, a korabeli szélsőjobboldal ismert politikusa terveztek el 1923 őszén. Tekintve, hogy a három férfiú a – meggyőződésük szerint túlzottan liberális, antant- és zsidóbarát – Bethlen-kormányt terveik szerint erőszakos úton, az Hitler és Ludendorff tábornok vezette német nemzetiszocialista mozgalom fegyveres támogatásával szerették volna eltávo-

---

[81] Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. *Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról,* 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 187–188.

[82] A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

lítani, terveiket nagyjából a müncheni sörpuccs-csal egy időben végrehajtva, akciójukat annak sikerétől is függővé téve, államcsínytervüket talán a legfrappánsabban a „magyar sörpuccs" terve elnevezéssel illethetjük.[83]

A furcsa puccsterv előkészületei valamikor 1923 augusztusának elején kezdődhettek, amikor is Budapesten megjelent egy Fritz Döhmel nevű német fiatalember, aki magát a Hitler–Ludendorff-féle bajor nemzetiszocialista mozgalom megbízottjának mondta, és különböző hitelesnek tűnő, német nyelvű ajánlólevelekkel ellátva felkeresett számos magyar szélsőjobboldali szervezetet és közszereplőt. A nem tisztázott motivációkkal rendelkező Döhmel egyik első útja a korábban a bajor nacionalistákkal korábban is jó kapcsolatokat ápoló Ébredő Magyarok Egyesülete székházába vezetett, ahol a szervezet vezetőségi tagjaival akart találkozni. Eljutott az egyesület egyik vezetőjéhez, Prónay Pál századoshoz, aki azonban nem sok hitelt adott a német fiatalember által előadottaknak. Döhmel azonban nem adta fel, így jutott el Bobula Tituszhoz, az Amerikai Egyesült Államokból hazatért jómódú, zavaros jobboldali radikális elveket valló magyar építészmérnökhöz, illetve annak barátjához, dr. Szemere Béla főorvoshoz és köréhez. Szemere, mint továbbra is a valamilyen intenzitással tovább működő Állambiztonsági Megbízottak de facto parancsnoka, illetve Bobula, aki pénzzel támogatta a magyar szélsőjobboldalt, ekkor egy ideje már gondolkoztak azon, hogyan lehetne a

[83] A puccsterv nyomán lefolytatott büntetőeljárás iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros levéltárában: HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

Bethlen-kormányt eltávolítani, ám tevékenységük a tervezgetésben merült ki. Hogy Döhmel pontosan mikor vette fel velük a kapcsolatot, a forrásokból nem derül ki, ám valószínűsíthető, hogy a Szemere vezette Magyar Kultúrliga Egyesület tagjaival már 1923 augusztusában kapcsolatban állt.[84]

Úgy tűnik azonban, Döhmel a Gellért Szállóban lakosztályt bérlő Bobulát kereste meg 1923. október végén, aki szinte azonnal magához rendelte Szemerét is. Szemere és Döhmel talán nem ekkor találkoztak először, mindenesetre ekkor a magyar felek elhitték, hogy Döhmel valóban a bajor nacionalista szervezet megbízottja, aki azért jár Magyarországon, hogy a hasonló magyar szélsőjobboldali formációkkal konkrét együttműködésről kössön megállapodást. A tárgyalások németül folytak, a németül nem tudó Szemerének pedig Bobula fordította a Döhmel által előadottakat. Döhmel arról érdeklődött, hogy Szemere, mint az ÁBM volt parancsnoka, hány embert tudna fegyverbe szólítani egy hatalomátvételi kísérlet esetén, mire Szemere azt felelte, noha az ÁBM-et korábban egyáltalán nem államellenes összeesküvés céljára hozták létre, bizonyára lennének emberek, akik hajlandók az ügy mellé állni. Az arra vonatkozó információk ugyancsak ellentmondásosak, hogy az ÁBM tagjainak többsége korábban beszolgáltatta-e a szolgálati fegyverét, annyi azonban bizonyos, hogy Szemeréék mögött komoly fegyveres erő nem állt. A szervezkedésbe nem sokkal később bevonták Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselőt, a kormányzó Egységes

[84] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610.

Párttal nem sokkal korábban szakító Gömbös Gyula bizalmasát, aki a bajor nacionalista szervezetekkel már maga is régebb óta kapcsolatban állt, többek között Hitlert is személyesen ismerte, és ugyancsak hitelt adott a Fritz Döhmel által előadottaknak. A felek Döhmel kezdeményezésére német nyelvű szerződést is fogalmaztak arról, miként is tudna együttműködni irredenta és antiszemita céljai megvalósításában a (majdan létrehozandó önálló) bajor és a (Bethlen-kormány eltávolítása után egy új, radikális jobboldali kormányzat vezetése alatt álló) magyar állam. Az iratot maga Döhmel fogalmazta németül, az pedig összesen tizenegy cikkelyben és három mellékletben foglalkozott politikai, katonai és gazdasági kérdésekkel. A dokumentum lényege az volt, hogy az újonnan megalakuló bajor állam el fogja ismerni az újonnan létrejövő magyar államot, mégpedig annak 1914-es, az első világháború és a trianoni békeszerződés életbe lépése előtti államhatáraival,[85] a szerződő államok pedig katonailag is mindenben igyekeznek segíteni egymást – elsősorban a kisantant Csehszlovákia ellen fognak össze és nyújtanak egymásnak katonai segítséget, ha az akár Bajorországot, akár Magyarországot megtámadná. A szerződést Szemere, Bobula és Ulain november 5-én írták alá, és a tervek szerint Münchenben kellett volna német részről aláírnia Ludendorffnak és Hitlernek is. Ulain Ferenc a bajor szélsőjobboldali szervezetekkel való korábban meglévő, Fritz Döhmel személyétől független kapcsolatainak köszönhetően pontosan tudhatta, mi, hogyan, és főleg

[85] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

mikor készül Bajorországban, a magyar kormány esetleges megbuktatását pedig a müncheni sörpuccs-csal szorosan összehangolva képzelte el. Ha Fritz Döhmel esetleg szélhámos / agent provocateur is volt, aki korábban talán sosem állt kapcsolatban a bajor forradalmi szervezetekkel oly módon, ahogyan azt a fantaszta magyar összeesküvőknek állította, Ulain korábbi tárgyalásainak és értesüléseinek köszönhetően tudhatott bizonyos dolgokat. Érdemes tehát a bajor sörpuccsot / Hitler-Ludendorff-puccsot is legalább néhány mondat erejéig megvizsgálnunk, hogy a Szemere-Bobula-Ulain-csoport tevékenységét a maga képtelenségével és komolytalanságával együtt bizonyos szinten nemzetközi kontextusba tudjuk helyezni.

Ulain saját bevallása szerint már 1923 nyarán folytatott tárgyalásokat Hitlerrel és Ludendorff-fal. A föderális államként működő weimari köztársaságon belül nagyfokú önállósággal rendelkező Bajorországban ebben az időben igen zavaros politikai helyzet állt fenn, a gazdaság romokban hevert, a nagyfokú társadalmi elégedetlenség pedig a szélsőséges politikai formációknak kedvezett. Ilyen volt az NSDAP, Nemzetiszocialista Német Munkáspárt is, illetve a vele szoros szövetségben álló, félkatonai jellegű Kampfbund is. A politikai hatalmat Kahr korábbi bajor miniszterelnök, ekkoriban különleges jogkörrel felruházott, a politikai-gazdasági megoldására megbízást kapott főkormánybiztos gyakorolta Hans von Seisser ezredessel, a bajor rendőrség vezetőjével és Otto von Lossow tábornokkal közösen. A válságra való tekintettel különleges jogköröket gyakorló végrehajtó hatalom képviselői ugyan ideológiailag maguk

sem álltak messze a politikai szélsőségektől és a Hitler, valamint Ludendorff tábornok által vezetett csoporttól, azonban mégis a nemzetiszocialisták kihagyásával igyekeztek volna politikai tőkét kovácsolni a fennálló válságból.[86]

Hitler és Ludendorff attól való félelmükben, hogy bár Bajorország irányítása nacionalista politikusok kezébe került, őket mégis mellőzni fogják, 1923. november elején államcsínyt szerveztek, és erőszakkal próbálták meg magukhoz ragadni a hatalmat. A *sörpuccs* abban a müncheni sörcsarnokban, a Bürgerbräukellerben vette kezdetét, ahol Gustav von Kahr éppen egy tömeggyűlésen tartott beszédet híveinek, és ahová november 8-án este Hitler és fegyveresei berontottak, majd deklarálták a közhatalmat gyakorló politikusok letartóztatását. Az épületet a – a helyzet komolyságának demonstrálása kedvéért – az Ersnt Röhm vezette SA[87] körülbelül hatszáz fegyverese vette körül, Kahr főkormánybiztos pedig a fegyveres fenyegetés hatására biztosította Hitlert és embereit a támogatásáról. Hitler, az egyébként valóban kiváló szónoki képességekkel rendelkező politikus ugyanitt gyújtóhangú beszédet tartott, és pillanatok alatt maga mellé állított a sörcsarnokban összegyűlt több ezres tömeget. A nemzetiszocialista milícia ezután egy összehangolt akció keretében megszállta München fontosabb kormányzati létesítményét és középü-

[86] A sörpuccsról és politikai kontextusáról a magyar történettudományi szakirodalomban lásd például: ORMOs Mária, *Hitler*, Budapest, T-Twins Kiadó, 1994, 73–86.

[87] SA = Strumabteilung, azaz rohamosztag, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt elsősorban első világháborús veteránokból álló milíciája, párthadserege.

leteit, az éjszaka során pedig, miután Hitlerék úgy gondolták, hogy nincs tovább szükségük Kahrra és embereire, még aznap éjszaka szabadon is engedték őket.[88]

A náci párt szabadcsapatai az utcán randalíroztak, a puccskísérletnek azonban igen komoly hiányossága volt, hogy a rendőrség egyáltalán nem állt mellé és nem támogatta a nácikat. Másnap reggel, november 9-én Hitler és fegyveresei túszul ejtették a bajor tartományi kormányt, majd Ludendorff tábornok javaslatára kétezer főt számláló menet indult a bajor védelmi minisztérium elfoglalására, a müncheni Odeonplatznál azonban Hitler és milicistái szembe találták magukat a Gustav von Kahroz és a szövetségi kormányzathoz hűséges karhatalmi erőkkel, ahol lövöldözés tört ki. Az összecsapásban végül tizenhat puccsista és négy rendőr kapott halálos sebet, Hitler és a puccs vezetői pedig elmenekültek a helyszínről. Itt vált egyértelművé, hogy az államcsínykísérlet csúfosan megbukott, Hitlert pedig néhány napon belül őrizetbe vették a rendőrök.[89]

A későbbi német diktátort végül hazaárulás vádjával öt év börtönre ítélte a bíróság, a hatalmas háborús hősként tisztelt Ludendorff tábornokot ellenben, noha vezető szerepet játszott a sörpuccsban, mégis felmentették minden vád alól. Részben növekvő népszerűségének köszönhetően végül Hitler is csak kilenc hónapot töltött börtönben, majd megírta *Mein Kampf – Harcom* című emlékiratát. A balul sikerült puccskísérlet Hitlert hosszabb távon országosan is-

[88] ORMOS, i. m. uo.

[89] ORMOS, i. m. uo.

mert és népszerű politikussá tette, olyannyira, hogy tíz évvel később, 1933-ban alkotmányos úton válhatott Németország kancellárjává, majd rövidesen véreskezű diktátorává.[90]

Bár a *bajor sörpuccs* a jóval komolytalanabb háttérrel rendelkező, még a fegyveres erőket is lényegében nélkülöző *magyar sörpuccs*hoz hasonlóan csúfosan elbukott, mindkét – valószínűleg szorosan összefüggő – szélsőjobboldali politikai akció rámutatott már az 1920-as évek első felében, milyen válságok és traumák munkáltak az első világháborút elveszített államok társadalmaiban, és előrevetítették a politikai szélsőségek későbbi, 1930-as évekbeli erőteljes, szinte meggátolhatatlannak tetsző térnyerését.

Ami a magyar puccsistákat illeti, Ulain Ferenc terveihez híven a müncheni sörpuccs előestéjén vonattal el is indult, azonban soha nem jutott ki Münchenbe, így az éppen a sörpuccsra készülő bajor nacionalista politikusokkal sem találkozhatott. Hegyeshalomnál, az osztrák–magyar határon ugyanis feltartóztatta a rendőrség, és közölték vele, hogy a magyar hatóságok tudnak az összeesküvésről, majd elkobozták tőle a Hitlernek szánt küldeményt. Ulaint mentelmi jogára való tekintettel nem vették őrizetbe, azonban megkérték, hogy másnap látogasson el a fővárosi rendőrségre, ahol már őrizetbe vették. Nem sokkal később dr. Szemere Béla és Bobula Titusz is rendőrkézre került.

Itt vált világossá a magyar összeesküvők számára, hogy a puccsterv nem kerülte el a rendőrség figyelmét, a forrásokból pedig egyértelműen kiderül, hogy a hatóságok

[90] ORMOS, i. m. 196–321.

Ulain Münchenbe utazásakor már hetek óta figyelték a csoport ténykedését. Mint azt már említettük, Fritz Döhmel 1923 augusztusában tűnt fel Budapesten, mint a bajor-német nemzetiszocialista szervezet lobbistája. Budapesti tartózkodásának augusztus és október közötti részletei nem világosak, annyi azonban bizonyosnak tűnik, hogy ez idő tájt nem ő volt Budapesten a bajor nemzetiszocialisták egyetlen megbízottja. A rendőrség ugyanis 1923 őszén nem kevesebb, mint ötvenhét (!) olyan német fiatalembert azonosított be a magyar fővárosban, akik a Hitler–Ludendorff-féle szervezet megbízottjaiként az Ébredő Magyarok Egyesületének címzett ajánlólevéllel rendelkeztek. Többségüket őrizetbe vették és kiutasították Magyarországról. Szemerét, Bobulát és Ulaint végül lázadás előidézésére irányuló szövetség létesítésével gyanúsították és vádolták meg, Ulain Ferenc mentelmi jogának ügyét pedig a nemzetgyűlés mentelmi bizottsága 1923 novemberének utolsó napjaiban tárgyalta, és alapos vizsgálatot folytatott le. A fajvédő képviselők igyekeztek menteni Ulaint és társait, kisebbíteni próbálták az ügyet, illetve azt hangsúlyozták, hogy Ulain és társai a rendőrség által felbérelt agent provocateur áldozatai, és elsősorban a polgári liberális képviselőkkel szemben fogalmaztak meg vádakat, akiknek célja szerintük a fajvédő politikusok nyílt lejáratása volt. A büntetőtörvényszék 1924. január 24-én hirdette ki az ügyben az elsőfokú ítéletet, melyben mindhárom vádlottat egy hónap és tizennégy napi fogházra ítélte. A vádlottakat 1923 decemberében már szabadlábra is helyezték, büntetésüket a bíróság kitöltöttnek

vette. Fellebbezési jogukkal éltek, a másodfokú bíróság pedig nem sokkal később fel is mentette őket.[91]

Habár Szemere Bélát, Bobula Tituszt és Ulain Ferencet a legfelsőbb magyar bírói fórum végül ártatlannak találta még a lázadásra irányuló szövetség létesítésének viszonylag enyhe tényállásában is, az általuk bajor-német közreműködéssel tervezett puccskísérlet éppen azért, mert nem maradt több puszta tervezgetésnél, kétségtelenül komolytalan volt, mégis jelentős politikai botrányt kavart 1923-24-ben, és számos kérdőjelet máig felvet. A legnagyobb kérdőjel persze a puccsistákat megkörnyékező és beugrató, feltehetőleg mindenkit félrevezető német fiatalember, Fritz Döhmel személye és motivációi. A Szemere–Bobula–Ulain-féle összeesküvést emlegető szakirodalom általában azon az álláspontón van, hogy Fritz Döhmel valószínűleg nem volt más, mint a Bethlen-kormány által felbérelt agent provocateur, akinek felhasználásával Bethlenék célja a kormánypártból kivált, Gömbös Gyula vezette szélsőjobboldali fajvédő képviselőcsoport kompromittálása és elszigetelése volt,[92] vagy pedig megelégszik azzal a még egyszerűbb magyarázattal, hogy Döhmel valóban Hitlerék megbízottja volt, a német és a magyar szélsőjobboldali szervezetek közötti kapcsolat pedig valamilyen

[91] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

[92] SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 17–27. Prónay Pál visszaemlékezéseiben ugyancsak ezt az álláspontot képviseli: PRÓNAY, i. m. 210.

formában valóban fennállt.[93] A *magyar sörpuccs* még a nemzetközi idegen nyelvű szakirodalomban is feltűnik az említés szintjén, az idegen nyelven született tudományos művek pedig rendszerint ugyancsak kész tényként kezelik, hogy a magyar és a német fél között együttműködési megállapodás állott fenn.[94] Nevezik Döhmelt a különböző szakmunkákban diplomatának, ügynöknek, szélhámosnak, nemzetközi kalandornak, agent provocateur-nek, azonban mivel a puccstervet egyáltalán megemlítő művek, miként azt fentebb már említettük, többnyire nem tárgyalják mély részletekbe menően a *magyar sörpuccs*ot, illetve nem igazán hivatkoznak annak levéltári forrásaira sem, így a látható ellentmondásokra sem világítanak rá.

Annyi kétségkívül igaz, hogy Ulain Ferenc és az Egységes Pártból kiváló, később párttá alakuló fajvédő frakció viszonylagos kellemetlenségeket okozott a konszolidáción munkálkodó Bethlen-kormánynak, nem csupán puszta kiválásukkal, de számos, a kormányzathoz köthető

---

[93] ORMOS Mária, *Kozma Miklós. Egy magyar médiavezér*, 113; UNGVÁRY, i. m. 111.; ROMSICS, i. m. 128.; NEMES Dezső, *A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon a bethleni konszolidáció kezdeti időszakában, 1921–1924*, in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, 7–120, 110.; ZAKAR József, *Fajvédők az 1920-as évek Magyarországán*, in *Tanulmányok a Holokausztról V.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111, 89.

[94] BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019, 301.; Thomas L. SAKMYSTER, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994, 132–134; David KING, *The Trial of Adolf Hitler. The Beer Hall Putsch and the Rise of the Nazi Germany*, London–New York, W. W. Norton and Company, 2017, 118–119.

korrupciós ügy nyilvánosságra hozatalával is. Ulain maga számos alkalommal interpellált a parlamentben különböző korrupciós ügyek kapcsán, ezzel pedig rontotta a Bethlen-kormány hitelét.[95] Bizonyos kormánytagokat, köztük Rakovszky Iván belügyminisztert ingyen részvényekkel vesztegették meg, a korrupciós ügyben pedig számos állami tisztviselő érintettnek látszott.[96] A Magyar Általános Hitelbank 1923 nyarán ugyanis több kormánypárti és ellenzéki képviselőnek juttatott összesen körülbelül 300 millió koronányi értékben „ajándékrészvényeket", továbbá súlyosan megsértette a spekulációs szabályokat is.[97] Az ügyet Nagy Emil igazságügyi miniszter a kormánypárt nyomására sem volt hajlandó eltussolni, hanem utasította a tárcája irányítása alá tartozó ügyészséget, és komoly vizsgálatot indított. Részben ez az ügy is közrejátszott abban, hogy nem sokkal később, 1924-ben lemondott az igazságügyi tárca éléről, és Bethlen miniszterelnökkel is igencsak megromlott a viszonya. Ulainnak személyesen tehát igen sok köze volt a Horthy-korszak egyik legnagyobb korrupciós botrányának kirobbantásához, mely, ha kormányválságot közvetlenül nem is okozott, de rontotta a Bethlen-kormány hitelét, és nyomán a kormányzat ellen jelentős sajtóhadjárat indult

---

[95] UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 112.

[96] NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 108–109.

[97] Vö. Kozma Miklós feljegyzése az ingyen részvények botrányáról, 1923. szeptember 30, in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, 326–328.

meg. Bethlenéknek tehát érdekükben állhatott lejáratni a Gömbös vezette fajvédő képviselőket, köztük Ulain Ferencet, ám a levéltári források alapján kétségbe vonhatónak tűnik az a magyarázat, mely szerint Fritz Döhmel egyszerűen a magyar kormány erre a célra felbérelt agent provocateur-e lett volna, és semmi több.

Ha ugyanis megnézzük az ügyben nyomozó Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes vallomását, illetve a budapesti rendőr-főkapitánynak küldött jelentését, valamint Seibold Jenő detektívfelügyelő vallomását, abból kiderül, hogy Fritz Döhmel minden valószínűség szerint már azelőtt megjelent Budapesten és a Hitler-féle bajor nacionalista szervezet megbízottjaként kereste a kapcsolatot a magyar szélsőjobboldali szervezetekkel, hogy tevékenységére a rendőrség felfigyelt volna. Döhmel végül valóban a politikai rendőrség – és ebben Döhmel és Hetényi vallomása is egybevág – ügynöke lett egy rövid időre, és elsősorban anyagi haszonszerzés reményében jelentéseket tett a hatóságoknak és egyes kormánytagoknak az összeesküvők tevékenységéről, ám eredetileg úgy tűnik, a magyar állami szervek tudta és közreműködése nélkül, teljesen önállóan is kereste velük a kapcsolatot.

Feltehetjük tehát a kérdést, hogy előfordulhatott-e olyan furcsa helyzet, hogy a magyar hatóságok, elsősorban a mai értelemben vett polgári titkosszolgálati tevékenységet végző fővárosi rendőr-főkapitányság politikai nyomozó főcsoportja, a felette álló Rakovszky Iván belügyminiszter utasítására úgy szervezett volna be egy láthatólag valóban német anyanyelvű személyt az összeesküvők beugratására,

hogy konspiratív módon eljátszották, hogy tevékenységéről csak később értesültek, miután Döhmel már felbujtotta valamilyen fokú cselekvésre a kormányt egyébként valóban megdönteni szándékozó Szemere–Bobula–Ulain-csoportot. Keletkeztetett volna a rendőrség konspiratív módon olyan – egyébként jórészt belső használatra szánt – iratokat, amelyek azt bizonyítják, hogy Döhmel eredetileg tőlük függetlenül tevékenykedett, és csak később került a hatóságok látókörébe és működött együtt azokkal, noha kezdettől fogva az állami szervek felbérelt provokátora volt? A válasz természetesen az, hogy mindez ugyan elképzelhető, ámde aligha valószínű vagy életszerű.

Elképzelhető továbbá az is, hogy esetleg Bethlenék legmagasabb szintű utasítására és a legnagyobb titoktartás közepette Fritz Döhmelt más magyar állami szerv – például az ekkoriban a Magyarországra vonatkozó fegyverkezési korlátozások miatt az ekkoriban fedésben működő katonai titkosszolgálat, a Honvédelmi Minisztérium VI. főcsoportjának II. osztálya, a későbbi 2-VKF osztály elődszerve – szervezte be, hogy Ulain Ferencet és társait kompromittálja azzal az összeesküvéssel, amelynek folytatására gyakorlatilag ő maga bujtotta fel őket, ám ennek a valószínűsége is igen kicsi. Képtelennek, irracionálisnak hangzik az ötlet már csak azért is, mert Döhmel, ha lehet hinni a forrásoknak, eredetileg Szemere Bélát és Bobula Tituszt környékezte meg, akik tőle függetlenül is valóban gondolkodtak a kormány megdöntésének lehetőségén, Ulain Ferencet, mint valamelyes politikai befolyással rendelkező nemzetgyűlési képviselőt és a bajor nacionalista körökkel valóban kapcso-

latot tartó személyt pedig csak valamivel később vonták be az összeesküvésbe. Tehát amikor Döhmel felvette a kapcsolatot Szemerével és Bobulával, jó eséllyel még nem tudhatta, hogy nemsokára Ulain válik az összeesküvés egyik kulcsfigurájává. Mindent egybevetve tehát úgy tűnik, Döhmel eredetileg nem volt a magyar kormány embere, hanem teljesen önállóan, nem tudni, kinek a megbízásából tevékenykedett, a politikai rendőrségnek pedig csak később kezdett jelentést tenni.

Elképzelhető az a forgatókönyv is, hogy Fritz Döhmel eredetileg valóban a bajor nacionalista szervezetek megbízottja volt, ám később önállósította magát, és anyagi haszonszerzés reményében szó szerint eladta az összeesküvést és a birtokában lévő információkat, az összeesküvők tevékenységét pedig egyúttal a saját pillanatnyi érdekei szerint igyekezett felnagyítani. Több alkalommal tett vallomásának ellentmondásai, már-már kacagtató momentumai – melyek szerint például, noha eredetileg a német szélsőjobboldalhoz fűzték szálak, politikai meggyőződését tekintve valójában idealista kommunista és filoszemita, a radikális jobboldali összeesküvőket pedig azért leplezte le, hogy megakadályozza az általuk állítólag tervezett erőszakos antiszemita cselekményeket[98] – is arra engednek következtetni, hogy egyrészt az anyagi haszonszerzés motiválhatta. Másrészt tudatosan igyekezett minél nagyobb botrányt kirobbantani, egyúttal pedig minél inkább összekuszálni a szálakat.

[98] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Fritz Döhmel vallomása.

Érdekesen fogalmaz ugyanakkor a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete, mely szerint Döhmel személye a magyar állami szervek számára is talány, és bár valószínű, hogy a mögötte álló köröket külföldön, de minden bizonnyal nem Bajorországban kell keresni, Döhmel pedig mind a *magyar sörpuccs* résztvevőit, mind pedig a magyar állam hatóságait csúnyán félrevezette.[99] A *külföldön, de nem Bajorországban* jelentheti azt is – noha írásos bizonyíték hiányában nem kell egyetértenünk a büntetőtörvényszékkel sem –, hogy a szóban forgó rejtélyes fiatalember valamely külföldi állam titkosszolgálatának az ügynöke volt, aki valamiért azt a megbízást kapta, hogy lehetőleg igyekezzen szabotálni a német és a magyar szélsőjobboldali szervezetek közötti együttműködési kísérleteket, illetve a feleket diszkreditálni egymás előtt.

Amennyiben megengedjük magunknak, hogy feltételezésekbe bocsátkozzunk, nem lévén más fogódzónk, akkor feltehetnénk a logikus kérdést, vajon ebben az időszakban mely államnak vagy államoknak állhatott érdekében a feltörekvő német szélsőjobboldali szervezetek nemzetközi kapcsolatépítésének megakadályozása. A válasz nyilván adja magát: szóba jöhet ugyanis Franciaország, Ausztria, de akár maga a weimari köztársaság is. Hiszen a viszonylag közeli múltban, 2009-ben került elő a Francia Nemzeti Levéltárból és kapott némi sajtónyilvánosságot egy francia titkosszolgálati jelentés, amely szerint a francia

[99] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elsőfokú ítélete Ulain Ferenc és társai büntetőügyében.

hírszerzés megfigyelte a feltörekvő nemzetiszocialista vezért és körét, és amely Mussolinihez hasonló, kiváló szónoki kvalitásokkal és karizmatikus kisugárzással bíró politikusnak festi le Hitlert.[100] Ugyanez érvényes lehet akár a környező kisantant államokra is, amelyeknek ugyancsak evidens módon nem állt érdekében, hogy Magyarországon bármely politikai erő komoly külföldi szövetségesekre tegyen szert revizionista törekvések megvalósítása érdekében, így őket sem zárhatjuk ki az ilyen irányú feltételezésekből.

Ott volt továbbá az ekkoriban önálló Ausztria is, mely, mint az Osztrák–Magyar Monarchia egyik utódállama, ekkoriban rengeteg belpolitikai és gazdasági problémával küzdött. A politikai szélsőségek számára itt is kiváló táptalajt szolgáltatott az első világháború elvesztése utáni krízishelyzet, az ország kormányának pedig valós veszélyként kellett számolnia azzal, hogy Németország a nagynémet egység helyreállítása jegyében előbb-utóbb annektálja majd Ausztriát, miként arra a Hitler vezette nemzetiszocialista német kormány által sor is került tizenöt évvel később, 1938-ban. A nemzetiszocialista típusú, egyúttal Anschluss-párti mozgalmak már itt is korán felütötték a fejüket, az osztrák államnak tehát egyáltalán nem állt érdekében, hogy a Hitler–Ludendorff-féle kör sikeres nemzet-

[100] Vö. Thomas WIEDER, *Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales*, Le Monde, 2009. november 20. https://www.lemonde.fr/europe/article/2009/11/19/adolf-hitler-genre-fasciste_1269349_3214.html

közi együttműködést építsen ki más nemzetek hasonló ideológiai platformon álló politikusaival.[101]

Végül ott volt maga a Friedrich Ebert államelnök és Gustav Stresemann kancellár vezette weimari köztársaság, mely, mint az első világháború legnagyobb vesztes állama, e monarchiából frissen köztársasággá átalakult birodalom ugyancsak hatalmas gazdasági és társadalmi válságokkal küzdött. Éppen ezek a válságok és a fokozódó elégedetlenség növelte a szélsőséges eszméket valló és hirdető, demagóg politikusok, így Hitler és a nemzetiszocialisták népszerűségét. Annyi bizonyos, hogy a weimari köztársaság titkosszolgálatának voltak beépített emberei a Nemzetiszocialista Pártban és más nacionalista mozgalmakban, hiszen maga Hitler életének is egy kevéssé ismert momentuma, hogy eredetileg úgy került kapcsolatba a nemzetiszocializmussal, hogy a rövid életű Bajor Tanácsköztársaság leverése után, 1919-ben a német hadsereg bajorországi hírszerző- és propagandaegységének dolgozott. Feladata az lett volna, hogy információt gyűjtsön a politikai szélsőségeket propagáló szervezetekről és személyekről, illetve élénk antikommunista propagandatevékenységet fejtsen ki.[102] Az egyik ilyen, a német katonai titkosszolgálat által megfigyelt radikális szervezet az ekkor még jelentéktelen DAP,[103] a Német Munkáspárt volt, melybe Hitlernek annyira jól sikerült a beépülés, hogy később a vezetője lett, és NSDAP,

---

[101] Vö. FIZIKER Róbert, *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az anschluss ellen, az önálló Ausztriáért*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.

[102] ORMOS Mária, *Hitler*, 51–53.

[103] DAP = Deutsche Arbeiterpartei.

azaz Nemzetiszocialista Német Munkáspárt néven pár év alatt országos politikai mozgalommá szervezte.[104] A weimari köztársaság döntően liberális-szociáldemokrata kormányzatának tehát érthető módon szintén nem állt érdekében, hogy a nemzetiszocialista mozgalom számottevő nemzetközi kapcsolatokat építhessen ki, és igen hasonlóan küzdött Németországon belül a politikai szélsőségek ellen, mint ahogyan azt a konszolidációra törekvő Bethlen-kormány tette magyar kontextusban. Arra is mutatnak adatok, hogy Döhmel már 1923 augusztusában kapcsolatban állt a német állambiztonsági szervekkel is, és jelezte feléjük, hogy a bajor és a magyar szélsőjobboldali szervezetek újra igyekeznek felvenni egymással a kapcsolatot és feleleveníteni a korábban kezdeményezett együttműködést.[105] Az is bizonyosnak látszik, hogy Döhmel eredetileg valóban kapcsolatban állt Hitlerrel és körével, hiszen korábban Hetényi Imre főkapitányhelyettes megbízásából követte őt Bajorországba egy magyar detektív, és megbizonyosodott minderről.[106] Ugyan Németh István is közölt terjedelmes, hiánypótló forráskiadványában néhány német diplomáciai iratot az Ulain-üggyel kapcsolatban,[107] első-

[104] ORMOS, i. m. 54–71.

[105] PA AA (B)-R 30531-Bd. 1. Szigorúan titkos bizalmas jelentés Budapestről a német–magyar jobboldali együttműködésről, 1923. augusztus 23. Idézi: NÉMETH István, *A Wilhelmstrasse és Magyarország. I. rész*, 80.

[106] NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, Budapest, Magánkiadás, 2017, 382.

[107] *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*, forráskiad. NÉMETH István, Budapest, Magánkiadás, 2017, 343–356.

sorban a magyar és a német rendvédelmi és diplomáciai szervek levélváltásából, de természetesen ezekből sem derül ki egyértelműen az összeesküvés német kulcsfigurájának, Fritz Döhmelnek a kiléte. Annyi tudható, hogy Hetényi főkapitány-helyettes 1923 novemberében tájékoztatta a budapesti német követséget arról, hogy Döhmelt a magyar rendőrség ekkor már hosszabb ideje figyelte, és hogy több tucat német fiatalember tartózkodott Budapesten abból a célból, hogy a magyar és a német szélsőjobboldali szervezetek között együttműködési megállapodást kezdeményezzen.[108] Az ügy szűkös német forrásaiból kitűnik, és erre Németh István is felhívja a figyelmet, hogy Döhmel motivációi bizonyos német állami szervek előtt sem voltak ismertek, és megemlíti, hogy Gerhard Köpke, a német külügyminisztérium (Auswärtiges Amt – Külügyi Hivatal) tisztviselője írt át az ügyben a közrendet felügyelő birodalmi megbízottnak[109] (Reichskomissar für die Überwachung der Öffentlichen Ordnung),[110] majd néhány nap múlva a

---

[108] PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. Boltze német követségi titkár szigorúan bizalmas feljegyzése az Ulain-ügyéről, 1923. november 10. Idézi: NÉMETH István, *Magyarok és németek*, 384. Eredeti nyelven közli: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*, 346.

[109] A Reichskomissar für die Überwachung der Öffentlichen Ordnung, azaz a közrendet felügyelő birodalmi megbízott tisztségét 1920-ban alapították, és a német szövetségi belügyi tárcán belül a politikai rendészeti, polgári titkosszolgálati jellegű tevékenységeket irányító rendőri vezető volt. Némi leegyszerűsítéssel a szerv a Gestapo, a nemzetiszocialista Németország hírhedt titkosrendőrsége elődszervének is tekinthető.

[110] PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. A német külügyminisztérium átirata a közrendvédelmi felügyeletet ellátó birodalmi megbízottnak, 1923. november 14. Eredeti

külügyi tárca az ügy összefoglalóját megküldte a német szövetségi kormány müncheni képviselőjének is, egyúttal pedig további információkat kért, elsősorban a magyar és a német radikális jobboldali szervezetek kapcsolatairól. A közrendet felügyelő német birodalmi megbízott, aki gyakorlatilag a német szövetségi politikai rendőrség vezetője volt, azonban érdekes módon csak még jobban összekuszálta a szálakat, lényeges információkat nem közölt a külügyminisztériummal, és válaszában azon véleményének adott hangot, hogy Fritz Döhmel nem is állt kapcsolatban a nemzetiszocialistákkal, és egy meglehetősen megbízhatatlan sajtóforrásra, a Germania című napilap 1923. november 25-ei számára hivatkozva azt állította, hogy valójában kommunista.[111] Bár mindez a feltételezések birodalmába tartozik, ezek alapján egyáltalán nem zárható ki, hogy Fritz Döhmel – egyéb motivációi és tevékenységei mellett, esetleg korábbi tényleges nemzetiszocialista elköteleződésével együtt – a német titkosszolgálat ügynöke volt, akinek célja a nemzetiszocialisták tevékenységének bomlasztása lehetett, különös tekintettel a nemzetközi kapcsolataikra, a német politikai rendőri-titkosszolgálati szervek pedig éppen ezért nem voltak érdekeltek a leleplezésében.

Noha Hitler a magyar szélsőjobboldal lapjában, a Szózatban sajtónyilatkozatot is kiadott, melyben kategorikusan tagadta, hogy Döhmel az ő vagy pártja megbízottja lenne, amelyhez csatlakoztak Alfred Rosenberg és Anton

---

nyelven közli: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*, 350.

[111] NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, 385.

Drexler nemzetiszocialista vezetők is, ez az égvilágon semmit nem bizonyít. Hiszen Hitlert éppen ekkor tartóztatták le egy sikertelen államcsínykísérlet miatt, amúgy is szorult helyzetét pedig nem akarhatta azzal tetézni, hogy beismeri: ha mód van rá, a bajor sörpuccsot némi nemzetközi közreműködéssel akarta volna végrehajtani, illetve annak sikere esetén nem átallott volna beavatkozni más államok belügyeibe is. Döhmel tehát éppenséggel korábban valamilyen módon akár kapcsolatban is állhatott a Hitler-Ludendorff-körrel – erre utalhat jól informáltsága, a bajor belpolitikai viszonyok alapos ismerete is, mellyel Ulain Ferencet, aki valóban kapcsolatban állt Hitlerékkel, láthatólag sikerült meggyőznie.[112] Fritz Döhmel szokatlanul magas képzettségére és diplomáciai jártasságára utalhat az a tény is, hogy az összeesküvők vallomásai szerint a bajor-magyar politikai együttműködés kissé képtelen, de mégiscsak szakszerű szerződéstervezetét piszkozat nélkül, egyből tisztázatban vetette papírra.

Noha elképzelhető akár az is, hogy Döhmel egyszerű szélhámos volt, akit pusztán az anyagi haszonszerzés lehetősége vezetett, az általa végzett, igen magas szintű, magukat az összeesküvőket, valamint a politikusokat és rendőröket is megtévesztő dezinformációs tevékenység engedhet következtetni akár egy, a háttérben meghúzódó, nemzetközi titkosszolgálati játszmára is.

Fritz Döhmel valódi kilétére persze valószínűleg már soha nem derül fény lassan száz év távlatában sem, így

[112] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610 – Ulain Ferenc vallomása.

csupán a logikusnak ható elképzelésekre hagyatkozhatunk. Bármi is az igazság a *magyar sörpuccs*-csal kapcsolatban, annyi bizonyos, hogy az a sokkal komolyabb bajor sörpuccshoz hasonlóan már a kezdet kezdetén megbukott. A radikális jobboldali erők közötti Fehér Internacionálé végül nem jött létre, és ahogyan a német szövetségi kormánynak sikerült egy időre a szélsőjobboldalt háttérbe szorítania, úgy 1923 végére a Bethlen-kormánynak is sikerült Gömböst és körét a parlamentben elszigetelni, és a konszolidációra nézve veszélyesnek ható politikai tevékenységüket valamennyire háttérbe szorítani, ezzel egy időre pedig a magyar kormány is kihúzta a szélsőjobboldal méregfogát.

Ezzel együtt igen ironikus, és ugyanakkor valahol félelmetes is, hogy a magyar szélsőjobboldal képviselői éppen azzal az ekkoriban még túl komolyan nem vehető, sőt, sokak által nevetségesnek tartott német politikussal keresték a kapcsolatot, és vártak tőle segítséget saját hagymázas politikai elképzeléseik megvalósításához, aki kevesebb, mint húsz évvel később a huszadik század leghírhedtebb tömeggyilkos diktátorává vált. Talán túlzás ilyesmit állítani, de mégis, a *magyar sörpuccs*, ez az akkor és ott komolytalannak, nevetségesnek ható államcsínykísérlet mintha megelőlegezte és predesztinálta volna Magyarország 1940-es évekbeli gyászos politikai-katonai szerepvállalását, és a náci Németország egyik leghűségesebb szövetségesévé, utolsó csatlósává válását a második világháborúban. Egyéni szinten érdekes módon ugyanez mondható el az 1923-as összeesküvés vezéralakjáról: a politikai pályáját az Egységes Pártban kezdő, majd a fajvédő és a kisgazdapártokban

folytató Ulain Ferenc az 1940-es években a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Párthoz csatlakozott, amely a világháború utolsó hónapjaiban német segítséggel tényleges puccsot végrehajtva németbarát bábkormányt juttatott hatalomra, és ezzel beláthatatlan veszteségeket okozott a háborút ekkora már mindenképpen elvesztett országnak.

FORRÁSOK

1.

HU-HL-MNHF-1919-I-KÜM-2045

HORTHY MIKLÓS FŐVEZÉR EMLÉKIRATA KÜLPOLITIKAI ELKÉPZELÉSEIRŐL[113]

BUDAPEST, 1919. OKTÓBER 28.

Szigorúan bizalmas.
Saját kezű felbontásra miniszter úr által.

EMLÉKIRAT

A külpolitikai helyzetről és annak behatásáról a magyar nemzeti hadsereg feladataira.

A fővezérség a mostani időpontot alkalmasnak találja arra, hogy a külpolitikai helyzetet katonai-politikai szempontból áttekintse, és ezen helyzet megbírálásából azon követelményeket szűrje le, melyek a magyar nemzeti hadsereg szervezése és hadműveleti képességének elérése érdekében kielégítendők volnának.

---

[113] Az iratot korábban közölte: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 200.

I. ROMÁNOK

Jelenleg és a közeljövőben a fő ellenségünk a román [...].[114] Mindenesetre ki kell azonban emelni, hogy Románia mintegy 20 hadosztályt kitevő anyaországi csapataival Kelet-Európában ez idő szerint a legszámottevőbb katonai tényező, annyival is inkább, mert az őt környékező országok hadseregei, Szerbiát kivéve, jelenleg komoly veszedelmet nem jelentenek számára. A román hadseregben nagyobb szabású vörös mozgalom eddig nem volt észlelhető, tehát ezzel egyelőre nem számíthatunk.

A románok katonai helyzete az utolsó napokban még annyiban is erősödött, amennyiben a szerbekkel való összeütközés lehetősége a Bánát miatt kisebb lett [...][115]

Előzetes becsülés alapján 1921 tavaszán leszünk a legjobb esetben azon helyzetben, hogy sikeres támadásra gondolhatunk, ezt is csak akkor, ha az addig elmenő időt céltudatosan és alaposan felhasználjuk az erőviszonyok javítására.

Ezen célra szükséges:

a) Románia diplomáciai bekerítése,
b) Magyarország erősödése nemzeti irányban, területre és általános külföldi tekintélyünkre nézve gazdaságilag és katonailag.

---

[114] A kihagyott részben Horthy megállapítja, hogy Románia a legerősebb a Magyarországgal szemben álló államok közül, ezért konfliktust vállalni vele csak fokozott óvatossággal lehet, illetve ismerteti a román hadsereg állapotát, felfegyverzettségét.

[115] A kihagyott részben Horthy Románia gyenge pontjait sorolja fel, többek között rávilágítva a kisebbségi kérdésre és a belpolitikai ellentétekre.

c) Az „irredenta” szervezkedés intenzív folytatása Erdélyben és a többi románok által megszállott területen.

Ad a) Gyenyikinnel és az ukránokkal helyre kell állítani a szoros katonai-politikai összeköttetést, hogy előkészületeink párhuzamosan és tervszerűen folyjanak [...][116]

II. S–H–S ÁLLAM[117]

A románok diplomáciai bekerítésénél legnagyobb fontossággal fog bírni: Jugoszlávia. Itt azonban egyszersmind a legnehezebb feladattal áll szemben a magyar diplomácia. Azért fontos a szerben közreműködése Románia bekerítésében, mert akármily nehézségekkel küzdenek ma politikai túltengésük folyták, mégis ők képviselik a románok után a legfigyelemreméltóbb katonai erőt a közeli keleten.

A vörös mozgalom lehetősége a szerb hadseregben kétségtelenül fennáll, némely hírek annak látható időn belül kitörését jelentik. Ha ezen híreket nem is fogadjuk el szó szerint, ezen mégis arra vallanak, hogy a szerb hadseregnek ezekkel a nehézségekkel küzdeni kell. A jugoszlávok katonai helyzetét jelenleg nagyban gyöngítik azon ellentétek, amelyek mindenütt a szerbek által újonnan megszervezett területeken mutatkoznak. Olaszországgal szemben a fiumei kérdés megoldásáig a jugoszláv katonai erők nagyjából ott

---

[116] A kihagyott részben Horthy azon reményét fejezi ki, hogy Anton Ivanovics Gyenyikin orosz cárista tábornok esetleg helyreállítja Oroszországban a monarchiát és legyőzi a bolsevik kormányzatot.

[117] S–H–S Állam = Szerb–Horvát–Szlovén Királyság.

vannak lekötve. Tényleg a szerbek a jelenleg nagyobb erősítéseket irányítanak a tenger melletti vidékekre. [...][118]

Azon vagyunk, hogy a horvát tisztikart magunkhoz közelebb hozzuk. De ezen akció a legnagyobb elővigyázatot igényli, nehogy a szerbek tudomására jutva, a szerbek körében is észlelhető jó hangulatot irányunkban teljesen elrontsa.

Szerbiában ugyanis szintén több párt szimpatizál velünk (Obrenovics-párt), itt a tisztikar sem viseltetik ellenünk ellenszenvvel, mert a románt közös ellenségünknek tekinti. Általában pedig a szerbek máris kezdik átérezni azon végtelen nehézséget, melyek a nagyszerb állam megvalósításának útjában állanak, és ezért is közelednek hozzánk. E tekintetben jó szövetségestársunk az idő, mely ezen érzületet csak mélyíteni fogja, amennyiben az említett nehézségeket mindjobban szembeötlőbbé fogja tenni.

Világos az eddig mondottakból, hogy egyrészt fontos érdekünk a horvátokkal a fejlődő közeledést táplálni, másrészt épp oly fontos, sőt, még fontosabb a szerbekkel való jó viszonyt már csak Romániára való különös tekintettel fenntartani.

Világos az is, hogy úgy az egyik, mint a másik irányzatban exponálni magunkat nem szabad, mert egyrészt a horvátokhoz való nyílt közeledés esetében elrontanánk a

---

[118] A kihagyott részben Horthy a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság belpolitikai ellentéteit ismerteti, különösen a szerb–horvát ellentétet emeli ki, melyet a magyar kormánynak álláspontja szerint okvetlenül ki kell használnia revizionista céljai érdekében, és megfogalmazza, hogy mind a szerb, mind pedig a horvát nacionalista politikai erőkkel jó viszony fenntartására kell törekedni.

viszonyunkat a szerbekkel, viszont a szerbekhez való idő előtti bensőbb csatlakozás a horvátokat idegeníti el tőlünk.

A Szerbiában irántunk uralkodó kedvező hangulatot azáltal kell táplálnunk és erősítenünk, hogy viszonyunkat a szerbekhez lehetőleg mélyítjük. Ez iránt tekintettel kell lennünk arra, hogy a szerben barátságos érzésének további fejlesztése abba az akadályba ütközik, miszerint a szerbek tartanak a Habsburgok ismét magyar trónra való jutásától, ami által kristályosodási pont keletkeznek a régi Osztrák–magyar Monarchia visszaállítására, másrészt pedig érdekük, hogy mi, jelenleg, míg a béke nincsen megkötve, ne erősödjünk, és így ellent ne állhassunk a követeléseknek.

Az utóbbi ellentét a béke megkötése után enyhülni fog, az első aggály pedig úgyis a diplomáciai tevékenység által eloszlatható lesz. [...][119]

Összegezve a Jugoszláviáról eddig mondottakat, még egyszer kiemelni óhajtom, hogy bármiképpen fejlődjenek a dolgok, a szerbektől Románia ellen várt katonai segély biztosítása az első és legfontosabb érdekünk, melyet kockáztatni semmi körülmények között nem szabad. Ez legyen irányadó az összes Jugoszláviával, vagy annak egyes részével szemben teendő diplomáciai lépésekre.

---

[119] A kihagyott részben Horthy ismét kitér arra, hogy Magyarországnak jó kapcsolatokat kell kiépítenie a Szerb–Horvát–Szlovén Királysággal, és annak a reményének ad hangot, hogy belső etnikai ellentétek okán Horvátországot esetleg később vissza lehet csatolni Magyarországhoz, akár a szerb kormány jóváhagyásával.

Az előbb megvilágított bekerítési igyekezet azonban magában nem lesz elegendő célunk eléréséhez. A legmegbízhatóbb tényezőnk saját erőnk lesz [...][120] A magyar nemzeti hadsereg kiépítése elé azonban akadályok fognak gördülni, mégpedig a mireánk szabandó békefeltételek alakjában, még akkor is, ha a hadsereg fejlesztésében az antant-békefeltételeket kijátsszuk.

Ezen békefeltételek azonban idővel veszíteni fognak bénító hatásaikból.

a) Előreláthatólag bekövetkező olyan körülmények által, amelyek rajtunk kívül állanak,
b) a saját politikánk ügyes vezetése által.

ad a) Az antant államok közötti viszonyban máris észlelhetők szakadások, melyek idővel bizonyára még mélyebbek lesznek.

Ha nekünk sikerült fog egy antant csoport érdekeltségét elérni, akkor nem is lesz az az egységes antanthatalom, amely a diktált békefeltételek betartását továbbra is kikényszeríthetnék.

Az itt kikristályosodott vélemény szerint az angolok nem zárkóznak el az irántunk való szimpátiáiknak a románok rovására kifejezést adni. Közeledésüket fogadjuk a kellő méltósággal, legyünk iránta fogékonyak anélkül, hogy magunkat karjaikba vetnők. Általában véve örvendetesnek vélem, hogy Magyarország lassanként a francia

[120] A kihagyott részben Horthy a hadsereg megerősítésének fontosságát hangsúlyozza.

érdekszférából teljesen kiválik, és az Angolországhoz közeledik, mert az angol nemcsak aránytalanul hatalmasabb a franciánál, de utóbbi mindig a fajrokon románt fogja pártfogolni.

Az antant államok, főleg Anglia és Amerika, mindenképpen érdekelve vannak, hogy a Duna középfolyása mentén rendes viszonyok uralkodjanak, mert ezen fontos kereskedelmi út csak ezáltal lesz az ő részükre biztosítva.

Saját benső megújhodásunkkal be kell bizonyítanunk, hogy a Duna-menti államok (beleértve az egész Balkánt) között Magyarország egyedül képes arra, hogy mint a rendfenntartás nyugvópontjának tekintsék, és hogy Románia ebben a tekintetben nem mérkőzhetik velünk. Hogy ezen részkérdéseket bizonyítsuk:

1. el kell hárítanunk az újabb bolsevista kitörést,
2. óvakodnunk kell minden cselekedettől, mely túlságosan reakciós természeténél

fogva az országon belül zavart idézhetne elő, valamint más irányú túlzásoktól,

3. külön súlyt kell fektetnünk hadseregünk felfegyverzésére, felszerelésére,

valamint megbízhatóságára [...][121] Kieszközlendő volna, hogy a románoknak semminemű címen vagy ürügy alatt befolyás ne engedtessék át. Likvidációs vagy jóvátételi

[121] A kihagyott részben Horthy egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel megítélése szerint reális veszélyére hívja fel a figyelmet.

bizottságokban csak a négy nagyhatalom vegyen részt, mert ezeknek a rend fenntartása Magyarországon érdekükben áll.

Az általános helyzet folytán elsősorban Ausztriában várhat miránk ezen feladat.

III. AUSZTRIA

Ausztriában napról napra növekszik a vörös mozgalom. Nekünk csak érdekünk lehet, hogy ez mihamarabb kitörjön, hogy ezt a mozgalmat a fehér színezetű osztrák tisztikarral és a keresztényszocialista vidéki körökkel együtt elnyomjuk, és ezáltal barátságos helyzet jöhessen létre közöttünk, miáltal ebben az irányban nem lennénk katonailag lekötve. De a kitörés csak akkor volna kívánatos, ha a románok legalább a Duna–Tisza közti területet kiürítették, mert különben félni kell, hogy az antant a rend helyreállításával a románokat bízza meg. Közegeink a következő antivörös osztrák szervezeteket állapították meg:

1. Egy tábornok organizációt csinál, mely nemcsak tiszti köröket ölel fel magában, hanem továbbszolgáló altiszteket is.[122]
2. Egy volt államférfiú a polgári pártokat szervezi, állítólag már 4000 fegyver felett is rendelkezik.
3. Tiroli szervezkedés.
4. Orel-párt, mely állítólag sok pénz felett rendelkezik.
5. Azonkívül arisztokraták és plutokraták is szervezkednek.

[122] Valószínűleg Josef Metzger tábornokról és paramilitáris szervezetéről van szó.

Mi az egész mozgalmat úgy segíthetjük legjobban, ha a mi területünkön szervezkedési és gyülekezési helyet bocsátunk rendelkezésre. Ha tehát a vörös mozgalom kitörésekor készültségben akarunk állni, szükséges haladéktalanul előkészítenünk, illetőleg segítenünk

a) az osztrák szervezkedést a mi területünkön és a mi védelmünk alatt.
b) Ehhez fegyvert kell készenlétbe helyeznünk.
c) Elég erős saját fegyveres erőt kell kiszemelnünk, tehát szerveznünk.
d) A különféle osztrák szervezkedések részére teremthetünk egy közös platformot,

hogy ezek működését egy kalap alá hozzuk.

Az osztrák akciót tehát aránylag kevés saját erővel lehet véghezvinni; a küzdelmet elsősorban majdnem az egész osztrák tisztikar és az osztrák vidéki népesség fogja kivívni; miránk csak az a feladat hárul, hogy támaszul szolgáljunk nekik [...].[123]

Hogy az osztrák akció csak támogatás kívülről, avagy egy aktív lökés legyen, az a körülményektől fog függni. Az utóbbinak az a hátránya van, hogy tekintve a desperátus és a csőd alatt álló osztrák gazdasági viszonyokat, nekünk, mint megszálló hatalomnak, egy huzamosabb időn át el kell tartanunk a megszállott területet; ezt figyelembe kell vennünk.

---

[123] A kihagyott részben Horthy az osztrák hadsereg újjászervezéséről és erejéről ír, kiemelve annak gyengeségét, megjegyezve, hogy a városi katonai alakulatok leginkább szociáldemokrata, míg a vidéki egységek inkább jobboldali, keresztényszocialista befolyás alatt állnak.

Talán segíthetne ebben az antant (angolok).

Egy kis résszel való aktív benyomulásnak azonban az a nagy előnye volna, hogy jobban lekötelezné a rendszerető Ausztriát, hátránya azonban abban rejlik, hogy úgy a csehek, mint a szerbek és a románok egy ilyen akcióban a régi monarchia visszaállítása érdekében elkövetett kísérletet látnának. Mindenesetre az osztrákoknak segítségünk fejében le kellene mondaniuk területi aspirációikról velünk szemben [...][124]

IV. CSEHSZLOVÁK ÁLLAM

Ha a fentiek által tekintélyünk növekszik, akkor a cseh-tót viszonyokat kihasználva még alkalom fog nyílni a területi erősbödésre is.

1. A hangulat a tótok közt mind egyre izzóbb lesz Felső-Magyarországon, mindinkább erősbödik az a párt, mely Szlovenszko[125] valamelyes formában való kapcsolatát kívánva Magyarországhoz teljes autonómiával (Hlinka).[126]

---

[124] A kihagyott részben Horthy azon elképzelését ismerteti, hogy a gazdaságilag ekkor igen valóban igen gyenge helyzetben lévő Ausztria és Magyarország gazdasági relációiban a korábbi közös osztrák–magyar állam erőviszonyaival szemben Magyarország dominanciájára kell törekedni.

[125] Szlovenszko = Szlovákia.

[126] Andrej Hlinka katolikus pap, szélsőségesen nacionalista szlovák politikus. 1918-ban tagja lett a Szlovák Nemzeti Tanácsnak. Eleinte elfogadta az egységes csehszlovák nemzet eszméjét, de néhány hét elteltével változtatott a politikáján, és megalapította az új Szlovák Néppártot. 1919 nyarán Párizsba utazott, és a versailles-i konferencián sikertelenül követelte a szlovák autonómiát. Pártja nevét 1925 után Hlinka Szlovák Néppártjára változtatták, melynek haláláig

2. A papságnak még mindig nagy befolyása van a tót népre, amely mindinkább elidegenedik a köztársasági államformától, mert bensőleg mindig monarchikus érzelmű volt. Ha tehát a tót propagandánkba felvesszük a királyi gondolatot is, akkor ezzel a csehellenes érzelmet nagyon hathatósan tápláljuk. Némely vidéken talán nem is volna célszerű mindjárt a magyar királyságot propagálni, hanem meg kell elégednünk a monarchista érzelmek fejlesztésével általában, és csak a viszonyok fejlődéséhez mérten jönne a Szent István korona, végül a leendő magyar király személye a térítési ideák sorába.
3. Ezen viszonyokat tekintve egy, a tótok visszacsatolására irányuló akció a csehek ellen nagyon kilátásos, annál is inkább, ha a cseh haderőt vesszük szemügyre [...] Bár kívánatos volna, hogy a csehekkel való leszámolás az előbb ecsetelt osztrák akció után történhetnék, mégis megeshetik azonban, hogy a cseh államban vörös színezetű zendülés hamarabb kitör. Azonban biztosan csak a tót mozgalom kitörésére számíthatunk, mert a bolsevizmusról szóló hírek az utóbbi időben túlzottaknak bizonyultak.

A cseh akciót következő részekből kell összeállítani:

---

elnöke, fő ideológusa és parlamenti képviselője volt. Halála után Jozef Tiso vette át a helyét.

1. Lökés kívülről, Lengyelországgal egyetértőleg az ő területükön szervezünk egy tót légiót (körülbelül 10.000 embert), mely északi irányból nyomulna be a csehek ellen. Ezen akció létrehozatalán Csekonics gróf[127] és Guillaume ezredes[128] fognak fáradozni.

Ehhez nekünk valószínűleg csak pénzzel kell hozzájárulnunk (10.000 fegyver beszerzésére költségtérítés). Mivelhogy Lengyelország különösen óhajtja, hogy Magyarországgal közös határt bírjon, és Felső-Magyarországra vonatkozólag a désinterressement-ját, ezen akciót minden eszközzel támogatni kell.

2. Az olasz hadifogságból visszajött, tótajkú katonákat Zalaegerszegen egy légióba szervezzük, mely déli irányból nyomulna elő a csehek ellen. Ezen szervezésnél főképp arra kell nézi, hogy ennek a légiónak a tisztjei, illetőleg vezetői tótjakú egyének legyenek.

Az 1. és a 2. alatt jelzett akciót előnyös volna minél hamarabb elintézni, mert előttünk van a tél, és a hosszú várakozás a hangulatra káros hatással volna.

3. Saját reguláris csapatok déli irányból megszállják Pozsonyt, Komáromot és Párkánynánát, azon esetben, ha a csehek belső forradalom kitörése vagy az 1. és 2. alatt jelzett külső nyomás folytán visszavonulnának. Megjegyzendő, hogy Pozsony megszállása óriási erkölcsi hatással bírna.

---

[127] Gróf Csekonics Iván diplomata, 1919 és 1923 Magyarország varsói követe.

[128] Guilleaume Árpád ezredes, később tábornok.

4. Az irredenta szervezetést minden eszközzel fejlesztjük.
5. Ezen akcióval össze lehetne egyeztetni a Csehország németajkú lakosságánál (Szudéten tartományok)[129] kifejtendő irredenta mozgalmat. E célból szükségessé vált az összeköttetés felvétele Lodgmannal,[130] mi Csekonics gróf útján történik.

Az 1., a 2. és 3. alatt kifejtett akció megkezdésére okvetlen szükséges, hogy a románok is legalább is a Duna–Tisza közét kiürítették légyen [...][131]

ÖSSZEFOGLALÁS

Az előbbiekből kitűnik, hogy Magyarország politikai fő célja a románokkal való elszámolás előkészítése legyen, ehhez azonban idő kell. Ezt az időt fel kell használni a románok politikai bekerítésére, mialatt minden ellenségeskedés elől ki kell térni velük szemben.

Ellenkezőleg: látszólag barátságos viszonyt kell szorgalmazzunk, hogy féltékenykedésüket elaltassuk. S-H-S

---

[129] Szudéten-tartományok = a Szudétavidék, Csehszlovákia zömmel németek által lakott része.

[130] Rudolf Lodgman von Auen, szudétanémet nacionalista politikus, a Csehszlovákiai Német Nemzeti Párt alapítója. Horthy a csehszlovákiai német nacionalistákkal való együttműködés lehetőségére utal a csehszlovák állam gyengítése céljából.

[131] A kihagyott részben Horthy hangsúlyozza az irredenta propaganda fontosságát, különösen Erdélyre vonatkozóan, illetve azon félelmének ad hangot, mely szerint Erdélyben várható egy általa túl korainak ítélt irredenta akció is, melyet álláspontja szerint meg kell akadályozni.

állammal jó megélhetést keressünk, amely idővel talán őszinte barátságba is mehetne át. Legközelebbi időn belül azonban alkalom nyílhatik számunkra, hogy két irányban fejthetünk ki akciót, melyek nemcsak tekintélyünk és katonai helyzetünk emelésére lesznek képesek, hanem melyekkel terület visszaszerzése is járna. Az első irány a már megjelölt ausztriai akció, a másik irány a cseh akció volna.

Célszerű és kívánatos volna részünkre, ha először az osztrák akciót vihetnők keresztül, és azután a cseh akciót; de el kell készülnünk arra a nem kedvező esetre is, hogy mind a két akciót egyszerre kell elintézni, mert a cseh-tót kérdésnek megoldása máris nagyon égető.

Javaslom, hogy az itt röviden vázolt kérdések egy Minisztertanácsban tárgyaltassanak azon célból, hogy egységes felfogás alapján az összes illetékes körök párhuzamos irányban működjenek.

Ha a Minisztertanács a fővezérség felfogását osztja, akkor kérem elhatározni, hogy:

1. a miniszterelnök úr elrendelje, miszerint a nemzeti hadsereg legalább is 7 (hét) gyaloghadosztály és 1 (egy) lovashadosztály kifejlesztéséhez szükséges anyagi (pénzbeli, stb.) eszközök biztosíttassanak, és minden körülmény között megtartassanak,
2. a magyar nemzeti kormány a fővezérség erre törekedő időközönkénti javaslatait elfogadni méltóztassék, és ezekhez az antant államok hozzájárulását a legerélyesebben kieszközölje. Azonkívül kérek hivatalos meghatalmazást,

illetőleg utasítás, egyelőre a következő intézkedések foganatosítására:

1. Ausztria antivörös pártjainak szervezkedése Körmend és Hajmáskér környékén, esetleg más helyen engedélyezendő volna.
2. A tót légiók szervezése.
3. A székesfehérvári és szombathelyi körletben annyi mozgó erő volna elhelyezendő, hogy ezek elegendők legyenek úgy az osztrák, mint a cseh akcióra.
4. Az antant előtt eltitkolva, a hadosztályaink tüzérségének erősbítését kell keresztülvinnünk, mégpedig úgy az ütegszámnak szaporításával, mint nagyobb kaliberek elhelyezésével. Azt egész itt felsorolt kérdés legnehezebb pontja a sorrend végleges megállapítása lesz, amelyben egyes fázisok keresztülviendők volnának. Minden egyes fázisnál meg kell fontolnunk a hátunk biztosítását, mely legalább a többi aspiráns állam semlegességét kívánja meg, azon kívül az antant nagyhatalmak jóindulatát, vagy legalábbis desimteressement-ját.[132] Ezen cél elérésére nem szabad visszariadnunk egy vagy a másik aspiráns állammal való megkötésétől se. Az olaszok és románok eddigi politikája még erkölcsi szempontból is igazolná az ilyen eljárást. Semmi esetre sem szabad a volt osztrák–magyar

[132] desimteressement (francia) = érdektelenség, közömbösség.

politikát követni, mely Szerbiával megkezdte az ellenségeskedést anélkül, hogy a hátunk biztosítva lett volna, és miáltal elérte, hogy az egész reánk szakadt. Egyszerű volna a kérdés megoldása, ha egy élet-halál harc törne ki Románia és Jugoszlávia között.

Elengedhetetlennek tartom a külügyminiszter és a fővezérség (vezérkari főnök) közti szoros összeköttetés létesítését és fenntartását, mert a külpolitikai helyzet a közeljövőben valószínűleg rohamosan fog fejlődni, és ezen fejlődést nyomban követniük kell a katonai intézkedéseknek is.

A siker eléréséhez elengedhetetlen, hogy a katonai irányítás egy kézben feküdjék, valamint, hogy a titoktartásra mindenütt rendkívüli súly fektessék.

2.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515

TITKOS KÜLÜGYMINISZTÉRIUM ELŐTERJESZTÉS AZ ELCSATOLT TERÜLETEKEN DIVERZIÓS TEVÉKENYSÉGET VÉGREHAJTÓ, TITKOSSZOLGÁLATI JELLEGŰ SZERV FELÁLLÍTÁSÁRÓL

DÁTUM NÉLKÜL, 1920.

Kizárólag az átvevő személyes használatára.
Használat után azonnal borítékban visszakérem.

ELŐTERJESZTÉS!

A megszállott területen a magyar irredentizmus sikerét a megszálló életét és vagyonbiztonságát rendszeresen támadó „aknamunka" nagyban elősegítené, mert a lelkeket a félelem könnyen megszállja, és ebbeli állapotában gyávasága szembetűnően mutatkozik. A jól megválasztott időben és módon alkalmazott agresszív fellépés mindig eredményre vezetett. Véleményem szerint az ideje is elérkezett annak, hogy a magyar irredenta működését ilyen irányban is kiterjesszük.

Ezen aknamunka sikere csak akkor lesz biztosítva, ha az nem ötletszerűen hajtatik végre, hanem az összes számításba veendő tényezők figyelembe vétele mellett alaposan megfontolt és kidolgozott tervvel biztosítjuk a

sikerének és eredményének előfeltételeit, és ha ez megvan, konzekvensül végrehajtjuk vagy végrehajtatjuk.

Számításba veendő tényezők pedig a következők:

1. Az „aknamunkával" nem veszélyeztetjük-e az ott élő magyarság életét és vagyonbiztonságát? /Retorzió/
2. Nem veszélyeztetjük-e az irredenta működésünk helyességébe vetett bizalmat? /Tehát az ottani hozzájárulást megszerezni./
3. A személyi és tárgyi áldozatok gondos kiszemelése. /Intranzigens nacionalista politikusok, vezető emberek, ilyenek gyűlése, veszedelmes detektívtestületi tagok, stb., szóval azok, akiknek politikai magatartása, befolyása a megszállt területek visszaszerzése tekintetében számottevő akadályt képeznek. Katonai lőszer- és anyagraktárak, laktanyák, pénzintézetek, hadiüzemek, közlekedési vonalak, műépítmények, stb./
4. Időpont-megállapítás. /Kül- és belpolitikai momentumok kihasználása./
5. Az anyagi szükséglet kiszámítása /pénz/, és annak biztosítása.
6. Az eszközök előteremtése /pisztoly, méreg, robbanóanyag, pokolgép, szérum, stb./
7. A végrehajtó emberek kiválasztása.

Ha az 1. és 2. pontban foglaltak biztosítva vannak, ha az 5., 6. és 7. pontban foglaltak rendelkezésre állanak, akkor lehet csak alaposan megfontolt, részletes tervet

kidolgozni a 4. pont szerint megállapított időben a 3. pont alapján kiszemeltek elleni „aknamunka" végrehajtására.

Mielőtt az általam elképzelt terv körvonalazására térnék, az 1. és 2. pontban foglaltak mikénti biztosítását igyekszem megvilágítani.

Sikeres aknamunka esetén a magyarság elleni kegyetlen retorziót csak úgy lehet elkerülni, ha az aknamunka végrehajtását más irányú /szocialista, kommunista, paraszt-forrongás, bukovinai vagy beregszászi irredenta/ mozgalom kereteibe illesztjük be, vagy legalább is a végrehajtásnál oly áruló nyomokat hagyunk hátra, amelyekből a fent említett más irányú mozgalom valamelyikére lehet következtetni. Továbbá a végrehajtó közegek oly irányú lekötése /pénz, hozzátartozók javadalmazása, pozícióbiztosítás, stb./, hogy felfedezés esetén a vallatás során az előbb említett más irányú mozgalmak szolgálatában állónak vallják magukat.

Az ottani beavatott vezetők férfiaknak az aknamunkához való elvi hozzájárulását szintén szükségesnek tartom, mert e nélkül egyrészt éppen a retorzióra tekintettel a leplezés nem sikerülne, másrészt a lokális viszonyok ismerete folytán tanácsadói szerepüket nem nélkülözhetjük. Meg kell velük értetni, hogy az aknamunkára a cél érdekében szükség van, s ha valamelyik ennek dacára hozzájárulását vonakodna megadni, úgy azt arravalóbb emberrel kell fölváltani, vagy őt egyáltalában kikapcsolni. Megjegyezni kívánom, hogy csak elvi hozzájárulást, nem pedig részletbe avatást tartok szükségesnek.

Ha ezen két biztosíték megvan, a terv alapjait a következőképpen képzelem el:

Megszervezendő egy végrehajtó kis csapat /elszánt, bosszúvágyó, vagy pénzért kapható, testi ügyességgel bíró, szófukar férfiak, esetleg tényleg elszánt nők./ Ezen emberek egy-két héten át elméletileg és gyakorlatilag iskolázandók, és csak azok bízhatók meg valamilyen feladattal, akik az iskolázás eredményeképpen megfeleltek.

A megszállott területen komoly intranzigens gondolkodású és széles látókörű férfiak előzetes bemondása alapján összeállítandó a kiszemelt személyi és tárgyi áldozatok jegyzéke és az itteni megítélés szerinti időpontban azok valamelyike vagy több ellen az aknamunka kezdetét venné. A végrehajtáshoz szükséges emberek már jóval előbb, esetleg állandó tartózkodásra leküldendők, velük az összeköttetés biztosan fenntartandó. Az eszközök biztosítandók, mégpedig innen való bevitel útján. Komplikált technikai eszközök készítendők, többiek bevásárlandók.

A végrehajtó közegek pénzzel való ellátása és siker esetén bőséges megjutalmazása és szökésének előkészítése.

Fontosnak tartom, hogy az aknamunka vezetésével kizárólag egy ember bízassék meg, aki a szervezést eszközli, az iskolázást végrehajtja, az eszközöket beszerzi, stb., akinek ilyen irányú működéséről más, mint a vezető nem tud.

Eredeti, gépelt, aláírás nélkül.

3.

HU-MNL-OL-K 589-II-C-1.

ERICH LUDENDORFF TÁBORNOK LEVELE HORTHY MIKLÓSHOZ NÉMETORSZÁG ÉS MAGYARORSZÁG EGYMÁSRAUTALTSÁGÁRÓL ÉS A KÖZÉP-EURÓPAI ELLENFORRADALMI SZERVEZKEDÉSEKRŐL[133]

MÜNCHEN, 1920. AUGUSZTUS 19.

München, den 19. August 1920.

Euer Durchlaucht,
danke ich für die Einladung, die ich durch Hr. Bauer erhielt. Sie war mir eine herzliche Freude, denn Euer Durchlaucht werden wissen, mit welch warmer Sympathie ich auf Ungarn sehe und was ich von einem Zusammengehen von ihm und Deutschland erhoffe. Hierin liegt allein die Rettung vor der roten Gefahr aus dem Osten. Die ungemeinen Schwierigkeiten der Lage unserer Länder verkenne ich nicht, denn unsere nationalen Feinde standen vorher andernwärts; für Ungarn mehr in Rumänien, für Deutschland in England und Frankreich. Solange diese beiden Länder in Bezug auf Deutschland ihr frevelhaftes

[133] Az iratot korábban közölte: *Horthy Miklós titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965, 33–38.

Spiel fortsetzen, ist dessen Lage verzweifelt, zumal vor dem Hass gegen sie die furchtbare Gefahr des roten Terrors auch von rechts stehenden Kreisen nicht erkannt wird. Wie die Lage nach dieser Richtung hin in Ungarn ist, vermag ich nicht zu übersehen.

Bei uns in Deutschland ist es so: Die Linken ersehnen den Anmarsch der Sowjet-Armee, die Mitte erwartet von Russland wirtschaftliche Vorteile, die Rechte erkennt nicht die Gefahr. Das tun nur wenige. M. E. [Meines Erachtens] bedroht die Sowjet-Macht Ungarn und Deutschland gleichmäßig [gleichermaßen], ebenso allerdings auch die ganze bürgerliche Staatenwelt, die die Gemeinsamkeit der Gefahr nicht erkannt hat, oder nicht erkennen will.

Das gemeinsame Handeln, das unbedingt nötig wäre, wäre aber wohl zu erreichen, nachdem [wenn] die unglückseligen Friedensschlüsse beseitigt wären. Auch hierin liegt die Gemeinsamkeit der Interessen Ungarns und Deutschlands.

Bei dieser inneren und äußeren Lage, meine ich, dass ein Zusammengehen nicht eng genug sein kann. Das Zusammengehen ist aber nur dann von Nutzen, wenn jeder Staat versucht, zu der Macht zu kommen, die möglich ist; denn nur Macht ist Kraft.

In Deutschland ist Bayern der Hort der Ordnung. Ich habe das volle Vertrauen zu den Leitern der Geschicke Bayerns, dass sie deutsche, nicht bayerische Politik treiben. Ich weiß, dass in Berlin von gewissen Kreisen, und ich glaube, der Gesandte des Königreiches Ungarn sieht (es

auch) mit diesen Augen, Propaganda gegen Bayern getrieben wird. Dies ist kurzsichtig und recht [typisch?] deutsch. Ich glaube, alles, was wirklich umsichtsvoll in Norddeutschland ist, steht zu Bayern und der Organisation Escherich. Sollte Euer Durchlaucht Bedenken wegen eines einseitigen Vorgehens Bayerns haben, so bitte ich, es zurückzustellen. Jedenfalls beabsichtige ich treu mit ihm zusammen zugehen und gebe hiermit die feierliche Versicherung, dass ich Euer Durchlaucht benachrichtigen werde, wenn ich meinen Standpunkt ändere.

Sehe ich die Machtmittel Deutschlands an, so muss ich es klar aussprechen, dass sie ungemein gering sind. In Preußen sind noch die sozialistischen - demokratischen Minister und Verwaltungsbeamten vorhanden, die so große Schwierigkeiten bereiten und die Neuwahlen in Preußen so unumgänglich notwendig machen. Ungarn ist besser daran, aber auch seine Machtmittel genügen nicht. Bundesgenossen müssen gewonnen werden, wo sie zu haben sind. Mein heißer Wunsch ist, auch die russischen weißen Organisationen zu [unter]stützen. Allerdings gehört dazu Geld, das zu erhalten, die Russen und ich mit ihnen, von Ungarn erhoffen. Soweit ich unterrichtet bin, sind bereits Besprechungen hierüber im Gange. Ich möchte bemerken, dass unsere militärische Lage in Bezug auf Rüstungen ein Handeln ohne Verzug [er]fordert.

Ungemein erschwerend für ein Zusammengehen beider Länder ist die Lage in Wien. Die Pläne, die hier schweben, sind ebenso dringlich, und ihre gebündelte Unterstützung ein dringendes Gebot. Auch hier könnte

Ungarn als Retter auftreten. Ungarn ist somit z. Zt. [zur Zeit] der Gebende. Dank der Kraft Euerer Durchlaucht ist es hierzu in der Lage.

Andererseits ist es mir bewusst, mit welcher Vorsicht Euer Durchlaucht zu arbeiten haben. In Sonderheit kenne ich den Argwohn Frankreichs. Ich glaube daher, soweit ich die Lage von hier aus übersehen kann, dass es wirklich besser ist, ich schiebe eine Reise nach Ungarn vorläufig noch auf, da ich unerkannt nicht dort sein könnte, und die Versicherung, ich triebe keine Politik, nicht geglaubt würde. Ich fürchte, dass durch eine falsche Reise auch die Arbeit der ordnungsliebenden Elemente in Deutschland erschwert würde, ganz abgesehen davon, dass der Hass gegen mich neue Nahrung erhalten würde.

Damit aber Euer Durchlaucht meine Gedanken kennen, habe ich mich so ausführlich ausgesprochen. Sollte Euer Durchlaucht mir einen Vertrauensmann schicken und weiteres erfahren wollen, so wird es mir eine besondere Freude sein, ihn zu empfangen.

Zum Schluss darf ich noch eine Bemerkung machen. Oberst Bauer besitzt nach wie vor mein Vertrauen. Wenn in Berlin anderes gesprochen wird, so ist es mit Absicht herbei geführt, an der Tatsache, die ich eben feststellte, wird dadurch nichts geändert und ich würde Euer Durchlaucht dankbar sein, wenn Sie Oberst Bauer nach wie vor Ihr Vertrauen schenken würden.

Ich hatte soeben eine lange Besprechung mit Frh. [Freiherrn] v[on] Kahr, der meine Eindrücke voll bestätigt.

In größter Verehrung verharre ich als
Euerer Durchlaucht
treu ergebener
Ludendorff

Az irat Szinai Miklós és Szűcs László történészek magyar fordításában:

Főméltóságod!

A Bauer úr által közvetített meghívását köszönöm. Nagy öröm volt számomra – mivel főméltóságod nyilván tudja –, hogy milyen meleg rokonszenvvel tekintek Magyarországra, és hogy mit remélek a két ország együttműködésétől. A keleti vörös veszedelem alóli megmenekülésre ez az egyetlen megoldás. Nem ismerem félre országaink helyzetének rendkívüli nehézségeit, mert hiszen régen máshol állottak nemzeti ellenségeink; Magyarországé inkább Romániában, Németországé Angliában és Franciaországban. Amíg ez a két ország Németországgal kapcsolatban folytatja botrányos játékát, addig az ország helyzete kétségbeejtő, minthogy a jobboldali körök, az ellenük táplált gyűlölettől elvakulva, nem ismerik fel a vörösterror borzalmas veszélyét. Azt, hogy Magyarországon milyen a helyzet ebben a tekintetben, nincs módom áttekinteni. Nálunk Németországban a következő a helyzet: a baloldal a szovjet hadsereg előnyomulását kívánja, a közép gazdasági előnyöket vár Oroszországtól, a jobboldal nem ismeri fel a veszélyt. Ezt

csak kevesen ismerik fel. Szóval a szovjethatalom egyaránt veszélyezteti Magyarországot és Németországot éppen úgy, mint az egész világ polgárságát, amely nem ismerte fel vagy nem akarja felismerni a közös veszélyt. Feltétlenül szükség volna közös cselekedetre; ez viszont csak a szerencsétlen békeszerződések félretolása után volna elérhető. Ebben is fennáll Magyarország és Németország érdekközössége. Az a véleményem, hogy ennél a belső és külső helyzetnél fogva a legszorosabb együttműködésre van szükség. Ez az együttműködés azonban csak akkor hasznos, ha mindegyik állam a maximális hatalomra törekszik, mert erő csak a hatalomban van. Németországban Bajorország a rend oltalmazója. Teljes a bizalmam a bajor sorsok vezetői iránt, hogy német és nem bajor politikát űznek. Tudom, hogy Berlinben bizonyos körök, és azt hiszem, hogy a Magyar Királyság nagykövete is ezeknek a szemével látja a dolgokat, propagandát űznek Bajorország ellen. Ez rövidlátásra vall, és jellegzetesen német dolog. Azt hiszem, aki Észak-Németországban valóban helyes belátású, az mind Bajorország és az Escherich-szervezkedés mellé áll. Amennyiben főméltóságodnak aggálya volna Bajorország valamilyen egyoldalú eljárásával szemben, úgy kérem, mellőzze azt. Nekem mindenképpen az a szándékom, hogy hűségesen együttműködjek vele, és ezennel ünnepélyesen biztosítom főméltóságodat arról, hogy amennyiben megváltoztatnám álláspontomat, főméltóságodat értesítem. Németország hatalmi eszközeit tekintve nyíltan ki kell mondanom, hogy ezek rendkívül csekélyek. Poroszországban még mindig azok a szociáldemokrata miniszterek és közigazgatási tiszt-

viselők vannak, akik nagy nehézségeket okoznak, és akik miatt elkerülhetetlenül szükségesek az új választások. Magyarország jobb helyzetben van, de az ő hatalmi eszközei sem elegendők. Szövetségesre ott kell szert tenni, ahol lehetséges. Forró vágyam a fehérorosz szervezkedések támogatása. Igaz, hogy ehhez pénz szükséges, amelynek megszerzését Magyarországtól remélik az oroszok, és velük együtt én is. Értesüléseim szerint már folynak is ilyen irányú tárgyalások. Szeretném megjegyezni, hogy katonai helyzetünk haladéktalan cselekvést igényel a felfegyverzést illetően.

A bécsi helyzet rendkívül megnehezíti a két ország együttműködését. Az itt leírt tervek megvalósítása, valamint anyagi támogatásuk sürgős parancs. Itt is Magyarország léphetne fel, mint megmentő. Minthogy ez idő szerint Magyarország az, amelyik ad. Hála főméltóságod hatalmának, ebben a helyzetben van. Tudatában vagyok másrészt annak, hogy főméltóságod milyen óvatosságra kényszerül. Különösen ismeretes előttem Franciaország gyanakvása. Ezért azt hiszem, amennyire innen meg tudom ítélni a helyzetet, hogy talán jobb volna magyarországi utazásomat egyelőre elhalasztanom, mivel felismerés nélkül nem mehetnék oda, viszont nem volna hihető az az állítás, hogy politikával nem foglalkozom. Félek, hogy ilyen utazás Németország rendszerető elemeinek a munkáját is teljesen megnehezítené, eltekintve attól, hogy a gyűlölet irányomban újabb tápot kapna. Azért fejeztem ki magamat érthetően és ilyen részletesen, hogy főméltóságod ismerje meg gondolataimat. Amennyiben főméltóságod további értesüléseket

óhajt, és elküldené hozzám bizalmi emberét, úgy különös örömmel fogom őt fogadni. Végül is szabadjon még egy megjegyzést tennem. Bauer ezredes élvezi bizalmamat most is, mint régen. Ha Berlinben erről máshogyan beszélnek, úgy ezt szándékosan idézték elő, és ez az általam az imént. említett tényálláson semmit sem változtat; hálás volnék főméltóságodnak, ha Bauer ezredest megtisztelné bizalmával ezentúl is úgy, mint az eddigiekben. Az imént hosszú megbeszélésem volt G. v. Kahrral, benyomásaim teljes mértékben beigazolódtak.

Mély tisztelettel
maradok főméltóságod hűséges hódolója
Ludendorff

Eredeti, gépelt, aláírt.

4.
RÉSZLET PRÓNAY PÁL ALEZREDES VISSZAEMLÉKEZÉSEIBŐL, AMELYBEN MAX BAUER ÉS TREBITSCH IGNÁC BUDAPESTI LÁTOGATÁSÁRÓL SZÁMOL BE[134]

Németek is érkeztek Budapestre, akik antiszemita és nacionalista elvekkel közeledtek a magyarokhoz, mint olyanok, akik Németországban a császárságot szándékoztak visszaállítani, azonban nem az öreg Vilmos császárral, hanem fiával, Vilmos trónörökössel. Ennél a mozgalomnál Ludendorff vezérkari ezredes állt a háttérben, aki Max Bauer nevű vezérkari ezredest küldte bizalmasaként Magyarországra. Nevezettel más német tisztek, köztük Franz von Stephani nevű százados, azután a híres Trebitsch-Lincoln nevű ágens is megérkezett Magyarországra.

Bauer ezredes szimpatikus, okos, intelligens egyénisége és kitűnő szervezői képessége ellenére bizonyos tekintetben fantasztának és naivnak bizonyult, mint az efféle vezérkari – pedig ezen utóbbiak a németeknél különbek voltak, mint minálunk. Tudniillik nagy hibát követett el, mert egy Trebitsch-Lincoln nevezetű, hírhedt kalandort tett meg bizalmasának, akiről még azt sem tudta, hogy zsidó, és aki őt és terveit egész szervezetével együtt később a franciáknak és az angoloknak elárulta.

---

[134] Eredetileg közlésre került: PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963, 199–207.

Bauerék a szerencsétlenül végződött Berlini Kapp-puccs után Budapestre menekültek, és előbb engem kerestek fel a Nádor-laktanyában. Élénken ecsetelték az akkori németországi állapotokat, a szociáldemokraták és a bolsevikok, illetőleg spartakisták uralmát, amelyek Ebert köztársasági elnök alatt napról napra erősödtek. Ez a vállalkozás majdnem sikerült, amelyet Erhardt[135] kapitány tengerészekből álló különítménye támogatott, csupán néhány ember gyámoltalanságán bukott azután meg. A fő cél, amiért jött: velünk, magyarokkal egy olyan bázis megteremtése, amellyel azután a német és osztrák nacionalista erőkkel közösen összefogva a vörösök, valamint az internacionalista szabadkőműves zsidóság ellen fordulhassunk fegyverekkel a kezünkben. Miután különítményem ebbeli támogatását reméli, kérte annak elérését felsőbb helyeken is. Bauer és Stephani rám igen biztató benyomást tettek, és ha azon sok idegen közül, akik országunkat ellepték, eggyel is szóba lehetett állni, akkor az csakis német lehetett. Szóltam tehát Eckhardt Tibornak, aki akkor a miniszterelnöki sajtóirodát vezette, valamint Gömbösnek, a MOVE elnökének, és külön jelentettem a kormányzónak a nevezett németek megérkezését, valamint terveiket, aki Bauert nemsokára azután magánál fogadta.

---

[135] Az Erhardt Tengerészdandár egy körülbelül 6000 főt, első világháborús veterán katonákat tömörítő jobboldali paramilitáris alakulat, német Freikorps milícia volt Hermann Erhardt korvettkapitány parancsnoksága alatt. Az alakulat részt vett a Kapp-puccsban, 1920-ban a szövetségi kormány formálisan feloszlatta.

Bauerék, miután a Pannónia Szállodában laktak, felkerestem őket ott. Ezen alkalommal bemutatott nekem egy kövér, köpcös, fekete, igen zsidós kinézetű urat, mint mister Lincolnt. Ezen utóbbinál, amint németül beszélni kezdett, tisztában voltam, hogy tényleg zsidó. Mielőtt azonban megkezdtük volna a bizalmasabb dolgok tárgyalását, Bauert félrevonva figyelmeztettem társát, Lincolnt illetően, amennyiben származására vonatkozóan kifejtettem neki aggályaimat, éspedig a következőképpen: „Kedves ezredes uram, az ön kövér, fekete bizalmasa zsidó, előtte nem merek beszélni". „Alezredes úr! [...] Ezért az emberért tűzbe teszem a kezem. Fenntartás nélkül, nyíltan beszélhet előtte. Egy zsidóban nem bízhat, ameddig az meleg, de ha úgy gondolja, engem terhel a felelősség."

Mindennek ellenére Bauerék minden tanácskozásukra elhozták Trebitschet, és őt mindenbe beavatták. Ki is dolgoztak egy tervezetet, amelynek megvalósításai lehetőségében az akkori viszonyok után ítélve, őszintén megvallva, nemigen hittem, miután túl fantasztikusnak bizonyultak. Ti. német és bajor katonákat főleg az Erhardt-brigádból szándékoztak hajókon, a Dunán Ausztriába, azután Magyarországra becsempészni. Ezekkel és az ausztriai frontharcosokkal és más megbízható, fehér, jobboldali szervezetekkel puccsot akartak véghezvinni olyan értelemben, hogy minden országban keresztény és nacionalista kormány jusson uralomra. Ugyanakkor a szudétanémeteken keresztül Csehország északi részébe németekkel egy betörést szerveznek, amelyet ugyanakkor az én különítményem egy délről jövő támadással támogat.

Bauerék többek között még a következőket is kijelentették: régi határainkat tiszteletben tartják, és nem aspirálnak a németajkú vidékekre sem abban az esetben, ha Ausztria Németországhoz lesz csatolva. Ezzel ki is látszott a lólába a Ludendorff-féle tervnek, és miután az anschlussban láttam a bökkenőt, óvatos lettem ezen elgondolásokkal szemben. Mert ha Bauerék egy Habsburg- és a nagymonarchia-ellenes propagandával Ausztriát tényleg Németország karjaiba szándékoznak hajtani, akkor nyugaton a nagynémet szomszéd épp olyan veszélyes lehet országunkra, mint északon és keleten a szlávok. Ez is, amaz is elsöpör. Mi régi határainkat, de különösen a nyugatit, csak is egy önálló Ausztriával és a volt nagymonarchia keretein belül tudjuk csak visszaszerezni, és ezt feltétlenül megtartani. Ezen aggodalmamat kifejezésre hozva a fentiekre vonatkozó további támogatásomat sem helyeztem kilátásba. Bauerék ennek ellenére tovább tárgyaltak Gömbössel, aki nagyon lelkesedett ezen eszméért, miután nemigen bánthatta a 13 vármegyéből álló csonka ország további sorsa, ha ő vezető szerephez juthat.

A Bauerék által előadott és már említett puccskísérletekben még nem találtam meg a szolid alapot. Ők is, mint a többi külföldi ágensek, szintén csak pénzt akartak tőlünk. Ámbár a németek rendelkezhettek utóbbival, a rubeltől kezdve minden néven nevezendő külföldi bankjegyekkel, amelyek értékesítéséhez is nagyszerűen értettek. A kormányzó révén sikerült nekik egy kisebb összeghez jutni, amellyel azután egy időre eltűntek, de néhány hét múlva ismét megjelentek.

Bauer, akinek sarkában voltak Rathenau-féle kémek és detektívek, egy alkalommal nagy ügyetlenséget követett el. Ti. egyenruhát húzva, a városban német vezérkari díszben mutogatta magát, s a királyi várba ment az államfőnél kihallgatást kérni. Ezen alkalommal a fővárosban bujkáló sok külföldi ágens közül a németek mindjárt felfedezték őt, és a külföldi zsidó sajtó máris leközölte per longum et latum azon célokat is, amelyek miatt ő Magyarországon tartózkodik. Én ezért egy panzióban való lakást ajánlottam neki, valamint polgári ruhába való öltözködést. De különben is Baueréket elosztva és széjjelválasztva, mindegyiküknek egy tisztemet adva oda testőrnek, Lincolnt a Margitszigeten, Bauert a Britanniában, Stephanit pedig a Pannóniában szállásoltam el. És hogy Bauernek végképp nyoma vesszen, megkérdtem gróf Pálffy Józsefet, tartaná magánál a Bicskéhez közel fekvő tükröspusztai birtokán. Nevezett több hétig ott is tartózkodott, és ez alatt az idő alatt egy értékes közgazdasági memorandumot dolgozott ki Magyarország termelési képességinek növelésére. Úgy látszik, ő minden téren jártas volt, miután úgy geológiai, valamint földtani megfigyelésének is tett a szénrétegek kihasználására vonatkozóan.

Mint már említettem, köztem és a németek között folyó tárgyalások egy közös akció érdekében megakadtak, miután én Ausztria önállóságának rovására nem tartottam célszerűnek erre vonatkozó terveiket fegyveresen támogatni. De ezek megvalósítására úgy sem került volna sor, mert Bauer társa és egyúttal főbizalmasa gondoskodott róla. A franciáknak eladta Bauer és Ludendorff terveit. Az első

félórában, amikor Bauer ezredes bemutatta nekem T.-Lincolnt, gyanakodva figyelmeztettem őt Stephani előtt erre az egyénre, akinek együgyű arca ellenére szeme és füle mindenütt jelen volt, és figyelmét nem kerülte el semmi. De különösen megparancsoltam tisztjeimnek, akinek egyike, Fáber Rezső főhgy Lincolnt kísérgette: legyen ezen utóbbival különösen óvatos. És legutoljára, mikor ismét feltűntek Budapesten, csak Bauer jött vele, Stephani azonban hiányzott. Ezen utóbbitól postán kaptam egy levelet, amelyben röviden vázolta a helyzetet, a következőket írja: bizony, nekem volt igazam, amikor Lincolnt nem tartottam megbízhatónak, mert elárulta terveiket a franciáknak. Ő erről már meg is győződött. Elégedetlenségének virágnyelven elég érezhetően és félreismerhetetlenül a következőkben adott kifejezést: miután ez az imposztor gazember úgy is a Margitszigeten lakik, milyen szép és üdvös volna, ha a Duna kék hullámai őt Konstantinápoly felé ringatnák, miután nem érdemesült arra, hogy velünk, magyarokkal egy levegőt szívjon, stb.

Bauerrel még aznap találkoztam a Britanniában. Mindjárt azzal fogadott: „Nem kapott levelet Stephanitól?" „De igen" – és ezzel előhúztam a levelet és átadtam neki. Sokáig merengett szeme a levél sorai között. Majd nevetve kérdeztem tőle: „Na, nem nekem volt igazam?" Végre megszólalt: „Hihetetlen, hihetetlen. Manapság már senkiben sem lehet megbízni." És ezzel visszaadta a levelet. „De Stephani túloz" – fakadt ki belőle, és elkérte tőlem a levelet, hogy majd visszaadja, mivel intézkednie kell, és Stephani-

nak is akar válaszolni. Miután a levelet a zsebében lévő többi irathoz dugta, elváltunk.

Másnap újból találkoztam Bauerrel, szintén a Britanniában. Mindjárt észrevettem rajta, hogy nagy a baj, mert sokáig nem szólalt meg. Csupán jobb kezével, nagyon izgatottan vakarta a bal füle tövét. Végre megszólalt: „Nagy butaságot csináltam." És azzal elmesélte, hogy egészen megfeledkezett erről a Stephani-féle levélről, amelyet tőlem elkért és zsebre vágott. Szórakozottságában átadta T.-Lincolnnak a többi iratokkal együtt. Bauer azzal fejezte be panaszát, hogy társa, úgy látszik, elolvashatta azt az ominózus levelet, mert sehol nem találják – valószínűleg ellógott.

A Trebitschet kísérő tisztjeim másnap jelentették nekem, hogy Lincoln valami gyanús levelet kaphatott, mert amikor olvasni kezdte, arca mindinkább megnyúlt, szemei kidülledtek, és csak annyit mondott: „Jó Isten! Ez hallatlan"

Lincoln még aznap este, amikor a kísérő tisztek őt elhagyták, azonnal összecsomagolt, a szállodából ellógott a vasútra, és Bécsbe utazott. Két tisztemet, Giczey Györgyöt, majd Fáber Rezsőt is azonnal utána küldtem azzal az utasítással, hátha sikerül nekik ezt a notórius gazembert ide visszacsalni. Trebitsch azonban már nem akart hallani ilyen visszatérésről, mert biztonságban érezte magát Bécsben az Erzherzog Karl Szállodában, és fölényes gesztussal utasított el minden meghívást Budapestre.

A későbbiek során Lincoln Bécsből Olaszországba utazott, ahol tovább szőtte árulásait ellenünk és a németek ellen. (Ez volna ennek a levélnek az eredeti története,

amelyről Trebitsch-Lincoln nevemmel kapcsolatosan önéletrajzában is megemlékezik.)

Tudomásom szerint Trebitsch-Lincoln az amerikaiakat, ahol pályáját kezdte, elárulta az angoloknak, majd az angolokat árulta el a németeknek, a németeket az olaszoknak és a franciáknak, az olasz fasisztákat a szociáldemokratáknak, azután fordítva. Később újból összekerült Bauerrel Marokkóban, utána pedig Kínában. Ezekből látszik, milyen hatással tudott lenni erre a német ezredesre, és miképpen tudta őt elbűvölni a körmönfont terveivel és elgondolásaival, mivel Bauer mindig meg tudott neki bocsátani a múltért, és hajlandó volt vele továbbra is együttműködni. Lincolnról csak később tudtam meg, hogy egy Trebitsch nevű paksi zsidó család sarja, aki előttünk meg a magyar nyelvtudását is titkolta. Az angolok halálra keresték, mivel náluk hazaárulást követett el. Nem tudtam elképzelni, hogy is lehetett ez az ember nem csak angol állampolgár, de Albion képviselője is.

5.

HU-HL-HM-1921-Eln.-VI. oszt.-270.

A VEZÉRKARI FŐNÖK ÁTIRATA A KÜLÜGYMINISZTER RÉSZÉRE BÉCS ÉS KÖRNYÉKÉNEK ESETLEGES MAGYAR SZABADCSAPATOKKAL TÖRTÉNŐ MEGSZÁLLÁSÁNAK TERVÉRŐL[136]

BUDAPEST, 1921. január 22.

Szigorúan bizalmas!

A f. hó 16-án a Kormányzó Úr Őfőméltóságánál megtartott megbeszélés alapján azon esetre, ha

a) Ausztriában nyíltan kitörne a szélsőbalra fordulás
b) anélkül, hogy ez bekövetkezne, katonai szempontból, a Honv. Min. úrral egyetértőleg, katonailag a következőket tervezem:

Ad a) Wient, Wr. Neustadtot és környékét átmenetileg magyar csapatok szállják meg annyi időre, míg az ottani mérsékelt irányzat vezetőségének állása megszilárdul. Stájerországot (Grazot) nem szálljuk meg, valamint a Wien–Wr. Neustadttól nyugatra fekvő területeket sem.

---

[136] Az iratot korábban közölte: *Csak szolgálati használatra!. Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938*, szerk. HETÉS Tibor – MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968, 263–265.

Időpont: a bajorokkal egyetértőleg, ha a bajorok Wienhez közelednek.

Erők: 1 gyaloghadosztály Wien megszállására, ½ gyaloghadosztály Wr. Neustadt részére.

Időtartam: 2–3 hét.

Ad b) Feltéve, hogy a bajorok azon esetre is el vannak tökélve, hogy február 19-én Ausztriában a helyzetet fegyveres erővel, puccsszerűen jobbra fordítják, a mi részünkről nem történik hivatalos fegyveres beavatkozás, azaz a Magyar Nemzeti Hadsereg csapatai nem vonulnak be Ausztria területére.

Azonban kilátásba veszem, hogy még megszervezendő, magyar önkéntes szabadcsapatok Ausztria fent említett területére behatolnak, hogy a bajorokkal egyetértőleg hadianyagra tegyenek szert, és hogy a bajorok elől elmenekülő kommunistákat lefogják.

A további katonai terv megállapításához szükségem van azonban Nagyméltóságod részéről oly irányú tájékoztatásra, hogy minő álláspontot állana, illetőleg milyen magatartást tanúsítana úgy a Nagy-Entente, mint a Kis-Entente, az a) vagy b) alatt beálló helyzetben tervezett rendszabályokkal szemben.

Katonai okokból igen kívánatosnak tartanám, ha beavatkozásunkhoz a Nagy-Entente részéről mandátumot kapnánk; a Kis-Entente – különösen Csehszlovákia – részéről pedig biztosítékot kapnánk az iránt, hogy nem avatkoznak be.

Kérem Nagyméltóságodat, hogy ezen tájékoztatást velem mielőbb közölni szíveskedjék.

Eredeti, gépelt fogalmazvány, aláírás nélkül.[137]

[137] A fogalmazványt a Vezérkari Főnökség Hadműveleti Irodájában Schitler József alezredes fogalmazta, majd Rőder Vilmos ezredes, az iroda vezetője hagyta jóvá. 1921. január 31-én láttamozta Belitska Sándor honvédelmi miniszter, az előadói íven szereplő feljegyzés szerint pedig a levél január 22-én átadásra került Gratz Gusztáv frissen kinevezett külügyminiszternek is. Vö. *Csak szolgálati használatra*, 264.

6.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-199

SCHITLER JÓZSEF VEZÉRKARI ALEZREDES FELJEGYZÉSE A MAGYAR KORMÁNY, VALAMINT AZ OSZTRÁK ÉS BAJOR NACIONALISTA SZERVEZETEK KÖZÖTT LEFOLYT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL

BÉCS, 1921. MÁJUS 11.

Jegyezetek a május 10-én, Wienben lefolyt tárgyalásról

Jelen voltak:
Lehoczky konzul
Schitler alezredes
Kanzler
Hörl őrnagy
Kautter Kapitänlieutnant[138] (Erhardt[139] megbízottja)
Patterrer tanár, a stájerek kiküldöttje.

---

[138] Kapitänlieutnant = korvettkapitány, a haditengerészetnél a századosnak megfelelő tiszti rendfokozat.

[139] Az Erhardt Tengerészdandár egy körülbelül 6000 főt, első világháborús veterán katonákat tömörítő jobboldali paramilitáris alakulat, német Freikorps milícia volt Hermann Erhardt korvettkapitány parancsnoksága alatt. Az alakulat részt vett a Kapp-puccsban, 1920-ban a szövetségi kormány feloszlatta.

Dr. Ahrer[140] kimentette magát azzal, hogy Dr. Rintelent a kommunisták május 8-án annyira inzultálták tettleg, hogy ágyban fekvő beteg, ennél fogva első helyettese, Dr. Ahrer jelenleg Grazhoz van kötve, mert különben a Landesregierung[141] ügyeit a szociáldemokrata Pongratz (2. Landeshauptmannstellvertreter[142]) vezetné.

Kifejtettem, hogy a további tárgyalások magyar részről a „Kettőskereszt Vérszövetség" nevében (Bund vom Doppelkreuze) fognak folyni, melynek megbízottja Siménfalvy igazgató lesz.

Továbbá felolvastam a nevezett szövetség föltételeit a tárgyalások folytatására nézve, melyek szó szerint a következőképpen szóltak:

1. *„Bevor dieser Bund sich verpflichte, würde, auf Geld und Verpflegsaushilfen, wünscht er, dass die „ORKA" nicht nur mit den Steiern, sondern mit allen für die Aktion in Betracht kommenden Kreisen Vereinbargungen trifft, besonders unseren auch die wiener massgebenden Kreise einzubeziehen.*
2. *Der genannte Bund erklärt, dass die von seiner Seite in Aussicht gestellten Beihilfen nur dann aktuell werden,*

[140] Jakob Ahrer, jogász, osztrák keresztényszocialista politikus, 1919 és 1924 között Stájerország tartományi miniszterelnök-helyettese, 1924 és 1926 között Rudolf Ramek kancellár kormányában pénzügyminiszter.

[141] Landesregierung = osztrák tartományi kormány.

[142] Landeshauptmannstellvertreter = osztrák tartományi miniszterelnök-helyettes.

wenn die westungarische Frage auf freundschaftlichen Wege eine Lösung findet. Die ORKA verpflichtet sich demnach, dass sie alle im ersten Punkte genannten österreichischer Kreise dazu bringen wird, dass Österreich solange die Übergabe des fraglichen Gebietes nicht fordert, bis dies auf Grund gegenseitiger Vereinbarunger durchgeführt werden kann."[143]

Úgy a bajorok, mint Patterer tanár ezt a két pontot szóról szóra feljegyezték maguknak. Kijelentették, hogy az 1. pontot úgy értelmezik, hogy ők a nevezett körök alatt az egyes tartományok ORKA-Landesleitungjait[144] értik.

A további tárgyalásokra nézve a következő megállapodás történt:

a) Kanzler e hó 18-ára összehívja Grazban a nevezett körök vezetőit, hogy velük a feltételeket közölje, és hogy ezeket velük elfogadtassa.
   Kérdéses azonban, hogy a tartományok ORKA-vezetői rögtön hozzájárulnak-e anélkül, hogy a mértékadó embereik hozzájárulását előzőleg ne kérték volna ki.

---

[143] A szöveg magyar fordítása: „1. *Mielőtt a Szövetség pénz- és élelmiszersegélyre elkötelezné magát, azt kívánja, hogy az ORKA szervezet ne csak a stájerekkel, hanem valamennyi, az akció szempontjából fontos személlyel, különösen a bécsi mértékadó körökkel lépjen egységre.*
2. A Szövetség kijelenti, hogy a részéről kilátásba helyezett segítség csak akkor válik aktuálissá, ha a nyugat-magyarországi kérdés rendezésére barátságos formában került sor. Az ORKA szervezet elkötelezi magát amellett, hogy az összes, az 1. pontban említett körrel együtt arra törekszik, hogy Ausztria mindaddig ne követelje a szóban forgó területek részére történő átadását, míg a kérdésben kölcsönös megállapodás nem születik."

[144] Landesleitung = tartományi vezetőség.

b) e hó 18-án szintén Grazban külön tárgyalás lesz a magyarokkal, amelyen a végleges megegyezések fognak létrejönni.

Patterer a maga részéről elfogadta a feltételeket, azonban már most megnevezi azon kifogásokat, amelyek más oldalról fognak támasztatni:

1) Az a kifejezés: „*Vereinbarung auf freundschaftlichen Wegen*"[145] egy kissé határozatlan; célszerű volna azon új határvonal megnevezése, mely körül a megegyezés fog forogni. (A tárgyalási bázis megjelölése).
2) A tárgyalók a Heimwehr-szervezeteket képviselik, közöttük és a jelenlegi kormány között azonban nagy különbség van.

Ha a tárgyalók nem volnának képesek a legjobb akaratuk mellett a jelenlegi kormányt döntően befolyásolni, úgy az nem tekintendő illojalitásnak.

Az a benyomásom, hogy a bajorok nagy súlyt fektetnek a megegyezésre Németország expanziólehetősége miatt kelet felé, míg a stájer kiküldöttek a magyarokkal való megegyezésben az állásuk és személyi biztonságuk garanciáját látják.

Kanzler kéri, hogy az ORKA-vezetőség életben tartására felajánlott 100.000 márkát Janky alezredes címére utalványozzuk át Münchenben, ahol ő vagy Hörl át fogja venni.

Hörl őrnagy a hó vége felé Budapestre fog utazni, hogy Siménfalvyval felvegye az összeköttetést, és tájékoztatást nyerhessen a mi önvédelmi szervezeteink állapotáról.

---

[145] barátságos úton megkötött megállapodás.

Kanzler a következőket tette szóvá: értesüléseik szerint a magyarok megegyeztek a lengyelekkel, hogy azon esetre, ha a lengyelek és csehek megtámadnák Németországot, a magyarok semlegességre kötelezték volna magukat Csehországgal szemben is. Ha ez valóság volna, akkor ő és mindazok, akik a magyarbarátság lelkes szószólói, teljesen elvesztették volna hitelüket Németországban, és még, mint kémek lehetnek meggyanúsítva, mert a németek terveiről minket értesítettek. A német kormány csak azt az esetet tekintené casus bellinek, ha a lengyelek a csehek „deutsches Reichsgebiet"-et,[146] nem pedig ha csak „Abstimmungsgebietet"[147] szállnának meg.

A németek úgy látják a helyzetet, hogy Felső-Szilézia ellen a lengyelek 4-500.000 embert, a csehek 3 hadosztályt vonultattak fel, míg a cseh-bajor határon kettő hadosztály állana.

Német részről a Reichswehr Felső-Szilézia vidékén lépne akcióba, míg a cseh-bajor határon kb. 2 ORKA-hadosztály, valamint az Erhardt-csapatok (kb. 20-30.000) volnának.

Kérdésemre, hogy mi történne, ha a franciák közbelépnének, Kanzler azt a fantasztikus tervet mondta, hogy a németek 14 napon belül a lengyelekkel és csehekkel fognak végezni, azután a franciáknak fognak ellent állni.

---

[146] deutsches Reichsgebiet = német birodalmi terület.

[147] Abstimmungsgebiet = olyan terület, amelynek hovatartozásáról elvileg az ott élő lakosoknak kellene népszavazáson dönteniük.

Én kifejtettem, hogy tudtommal nem létezik ilyen megegyezés a részünkről a lengyelekkel és csehekkel, és a következőt olvastam fel:

„Wenn die Tschechen Deutschland angreifen würden, und die Deutschen sie zurückwerfen, denn ist der genannte Bund bereit, unter folgender Bedingungen zu Gunsten Deutschlands einzugreifen:

a) Die deutsche Irredenta wurde bereit in ganzen Gebiet der gegenwärtigen Tschechoslovkei zum Ausbruch gebracht,

b) grössere deutsche Truppenmassen haben die tschechoslovakische Grenze überschritten.

Die Eingreifen unserseits wird darin bestehen, dass auch wir in Oberungarn unsere Irredenta zum Ausbruch bringen und vom ungarischen Territorium mit Freischaren nach Oberungarn vorrücken."[148]

Kanzler azon kívánságának adott kifejezést, hogy a Kettőskereszt Vérszövetségnek segítsége lehetőleg a kezdettől fogva kössön le cseh csapatokat a Felvidéken. Én kifejtettem, hogy a csehek annyira félnek tőlünk, hogy csapatokat a Felvidékről aligha fognak elvonni, másrészt e nevezett szövetség csak akkor léphet akcióba, ha a cseh

[148] A szöveg magyar fordítása: „Ha a csehek megtámadják Németországot, a németek pedig visszaverik őket, a szövetség készen áll az alábbi feltételekkel beavatkozni:

a) A német irredenta kirobban majd Csehszlovákia egész jelenlegi területén.

b) nagyobb német csapattestek lépik át a csehszlovák határt.

A beavatkozás a mi részünkről abból fog állni, hogy mi is kirobbantjuk a saját irredentánkat a Felvidéken, ahová Magyarország területéről szabadcsapatok nyomulnak be."

helyzet már erre megérett, mert tekintettel kell lenni a jugoszlávokra és a románokra.

Fenti kijelentéseim látszólag nagy megnyugvással vétettek tudomásul.

Kanzler azt a kérdést intézte hozzám, hogy a németek részére nem-e lehetne Magyarországon lőszert gyártani.

Nem tudván erre választ adni, felhívtam a bajorokat, hogy ezt a kérdést Hörl őrnagy tegye szóvá budapesti látogatása alkalmával.

Patterer a helyzetet Stájerországban a következően festette: a hangulat a forrpontra jutott, és kedvező volna a helyzetet jobbra fordítani.

Stájerországban ez egy pár nap alatt hajtható végre, de Wienre való tekintettel ez mostan nem volna kívánatos. A kommunisták ellen elfogató eljárással fognak élni.

[sajátkezű aláírás]
Schitler ales[149]

Láttam. 1921. V. 11. Lehoczky s. k.

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

[149] ales = alezredes.

7.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221

MORLIN ERVIN KÜLÜGYMINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS JELENTÉSE A MAGYAR KORMÁNY ÉS AZ ORKA ÉS ORGESCH BAJOR ÉS OSZTRÁK NACIONALISTA PARAMILITÁRIS SZERVEZETEKKEL FOLYTATOTT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL

GRAZ, 1921. MÁJUS 24.

JELENTÉS

a folyó hó 19-én, Grazban, az ORKA és ORGESCH képviselőivel folytatott bizalmas tárgyalásokról

Jelen voltak:

bajor részről: dr. Kanzler és Hörl őrnagy (Ahrer és dr. Patterer a tárgyalásoktól távol tartották magukat, mert a II. tárgyalás után a nyugat-magyarországi junktim miatt visszaléptek.)

osztrák részről: dr. Rintelen tartományi főnök és Metzger altábornagy,

magyar részről: Lehoczky ezredes, Schitler vezérkari alezredes és Morlin osztálytanácsos.

A tárgyalásokat dr. Kanzler nyitotta meg. Mindenekelőtt szükségesnek látja leszögezni, hogy eredeti tárgyalási alapunktól eltértünk, amennyiben a magyarok a nyugat-ma-

gyarországi kérdés és az együttműködés között junktimot[150] állítottak fel. Ő ezt annál kevésbé érti, mert a nyugat-magyarországi kérdés jelentősége eltörpül azoknak az egész Európát érintő kérdéseknek fontossága mellett, amelyeknek megoldását közös akciónktól várja. Különben is, ők adott esetben kimondanák az összes békeszerződéseknek érvénytelenségét, amivel a nyugat-magyarországi kérdés automatice elintéződnék. Sajnálja különben, hogy a magyarok a bolsevizmus veszedelmét, úgy látszik, lebecsülik; nemrégiben került kezei közé egy bizalmas jelentés, amiből kitűnik, hogy a szovjet kormány agresszív terveit nem adta fel, ellenkezőleg, különösen Magyarország ellen belátható időn belül nagyszabású akciót tervez. Ezt a jelentést ő a pünkösdi ünnepek alatt Manteuffel futárral eljuttatta a magyar külügyminiszter úr kezeihez. Kéri ennek megfontolását. Bejelenti ezután, hogy ő az összes tartományok vezetőit meghívta, a felső-ausztriai beteg, a salzburgi a csatlakozási mozgalmak, a tiroli pedig a rossz közlekedési viszonyok miatt nem jöhetett, ez utóbbi különben is kevésbé van érdekelve.

Katonai szempontból az ORGESCH azt szeretné, ha a magyarokkal egyidejűleg léphetnének akcióba, ami által Csehország két tűz közé szoríttatnék.

Ismétli különben, hogy a nyugat-magyarországi junktim az ő helyzetét nagyon megnehezíti.

Dr. Rintelen tartományi főnök ugyancsak a bolsevizmus veszedelmét fejtegeti. Szerinte Ausztria bolsevizá-

[150] junktim = árukapcsolás, szoros összefüggés.

lása „*vollzieht sich auf kaltem Wege*”,[151] de a végeredmény ugyanaz. Ezzel a magyaroknak is számolniuk kell, egyébiránt a magyaroknak sem lehet közömbös, hogy Stájerországban milyen elemek kezében van a hatalom, főleg az Olaszország felé irányuló transito-forgalom miatt. Az osztrák szociáldemokraták teljesen a szélsőséges elemek terrorja alatt állanak, és ezeknek mindenre kapható eszközei, aminek az ellene elkövetett merénylet bőséges bizonyítékokat szolgáltatott. Reméli, hogy az a hír, hogy a magyarok a lengyelekkel szemben lekötötték volna magukat, nem felel meg a valóságnak. (Itt rögtön megnyugtattam, hogy ez csakugyan teljesen alaptalan, és hogy semmiféle irányban sem vagyunk lekötve.) A magyarokat végül kéri, hogy legyenek meggyőződve az ő teljes lojalitásukról. (Itt is rögtön közbeszóltam, hogy ebben sohasem kételkedtünk.)

Az elhangzott beszédekre a következőkben reflektáltam: a bolsevizmust illetően nagyon nehéz diszkussziókba bocsátkozni, mert tiszta képet az ottani állapotokról senki sem alkothat magának. Annyi bizonyosnak látszik, hogy Lenin az utóbbi időben sokat engedett elveiből. Mindenesetre sajnálom, hogy az említett jelentésbe nem volt alkalmam betekintést nyerni, de nem hiszem, hogy ez a magyar álláspontot döntően befolyásolta volna.

A nyugat-magyarországi kérdésre vonatkozólag meg kell jegyeznem, hogy nem szabad azt hinni, hogy ez Magyarország számára másodrendű fontossággal bír. Ha Nyugat-Magyarországot elvesztjük, utolsó reményünk

[151] „hidegen megy végbe”.

hiúsul meg. A többi elszakított területekről – természetest bizonyos reservatio mentalis-szal – legalábbis egy időre, le kell mondanunk, de a legújabb időkig volt okunk remélni, hogy a trianoni békeszerződésnek idevonatkozó rendelkezései nem fognak teljes szigorúsággal végrehajtatni. Aki pedig ezt a területet tőlünk elveszi, az éppen az az állam, amellyel évszázadokon keresztül a legszorosabb államjogi és gazdasági kapcsolatban éltünk, és amely ezáltal most ellenségeink sorába lép. Magyarországon az átcsatolás megtörténte után oly hangulat fog felülkerekedni Ausztriával szemben, amely minden együttműködést hosszú időre lehetetlenné fog tenni. Az osztrákok pápábbak a pápánál, mert nyílt titok, hogy az Entente egy barátságos megegyezésnek akkor sem állott volna útjában, ha az a békeszerződés rendelkezéseivel ellentétben is áll. A magyar kormány a nyugat-magyarországi kérdésnek Ausztria javára való eldöntése esetében – ezt egyébiránt sajnos, ma már körülbelül elintézett dolognak lehet tekinteni – minden valószínűség szerint szigorú gazdasági rendszabályokhoz fog nyúlni, ilyen körülmények között nehezen képzelhető el egy kooperáció.

A tárgyalások ezután inkább beszélgetéssé alakultak át. Feltettem a kérdést, hogy a megtörtént átcsatolás után az ORKA emberei, ha egyszer kormányra jutottak, képesek lennének-e a kérdést újra spontán felvetni. Erre dr. Rintelen nem tudott határozott választ adni, élénken érdeklődött azonban az iránt, ebben az esetben mi magyarok hogyan képzelnők a megoldást. Azt feleltem, hogy egészen pontosan nem tudnám megmondani, de minden bizonnyal igen jelentékeny területi eredményeket követelnénk, esetleg gaz-

daságilag passzív és aktív területek tekintetbe vételéve. Magyarország a maga részéről esetleg gazdasági téren adhatna rekompenzációkat, különösen élelmiszerszállításokkal. Dr. Rintelen egyenesen megkérdezte azt is, hogy mi lenne Sopronnal? Azt válaszoltam, hogy Sopronról természetesen nem mondhatnánk le. Rintelen az egész kérdés iránt nagy érdeklődést tanúsított, és hajlandónak mutatkozott egy kísérlet megtételére abban az irányba, hogy a hétfőn megindúló nyugat-magyarországi tárgyalások előtt a kormányra a nagynémetek útján nyomást gyakorolhatna, hogy engedjen intranzigens magatartásából. Itt azután Kanzler szóba hozta az anyagi kérdést, és akkor végre is elő kellett hozakodnom azzal a kijelentéssel, hogy a magyar kormány a legnagyobb sajnálatára nem hozhat nagyobb anyagi áldozatot, mindössze 100.000 márkát ajánlhatunk fel a müncheni Zentralorganisatio[152] céljaira. Amikor ezt azzal indokoltam, hogy Magyarország ma jobban, mint valaha kénytelen reálpolitikát űzni, Rintelen megkérdezte, mit értek ez alatt tulajdonképp. Azt válaszoltam, hogy ha áldozatot hozunk, pozitív ellenszolgáltatást kívánhatunk. Rintelen erre megjegyezte: „*na ja, freilich, man macht keine Politik für die schönen Augen seines Nächsten*",[153] és Metzger felé fordulva elejtette a megjegyzést: „*am End werden wir eine andere Orientierung suchen müssen.*"[154] Erre reflektálni nem tartottam szükségesnek.

---

[152] Zentralorganisatio = központi szervezet.

[153] „Na igen, persze, az ember nem csinál politikát a szomszédja két szép szeméért."

[154] „Még a végén más orientációt [értsd: szövetségest] kell majd keresnünk."

Metzger altábornagy néhányszor közbevetette magát, és a beszélgetés folyamán felmerült ellentétek kiegyenlítésére modus vivendit keresett.

Schitler alezredes megjegyzi, hogy többet, mint amennyit a május 10-iki ülésen ígértünk, nem adhatunk. Katonai tekintetben szem előtt kell tartani, hogy Magyarország ellenségektől minden oldalról körülvéve, igen súlyos helyzetben van, és esetleges megmozdulásunk okvetlenül valamennyi ellenfelünk támadását vonná maga után.

Rintelen egy ízben bizalmasan közölte, hogy szerinte *„das Leben der Regierung zählt nur mehr nach Wochen”*,[155] *kérdésemre, „und was kommt dann nach? Etwas noch Aergeres?!”*[156], rejtelmes mosollyal azt felelte: *„das kann man nicht wissen.”*[157] De nem tudom elképzelni, hogy ő komolyan hinné, hogy az ORKA emberei kormányra jutnának.

A tárgyalások ezzel megszakadtak, de bármikor újra felvehetők, ez mindkét részről ismételten hangsúlyoztatott, különösen új tárgyalási alap esetére. Én többször nyomatékosan kijelentettem, hogy a magyar kormány nagy súlyt helyez az együttműködésre.

Budapest, 1921. május 24.

[saját kezű aláírás]
Morlin

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

---

[155] „A kormány élete már csak néhány hétig számít.”

[156] „És utána mi jön? Valami még zavarosabb?”

[157] „Azt nem tudhatjuk.”

8.

HU-MNL-OL-K 27-1921. 08. 01.-3. napirendi pont

KÁNYA KÁLMÁN RENDKÍVÜLI KÖVET ÉS MEGHATALMAZOTT MINISZTER JELENTÉSE A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI KÉRDÉSRŐL

BUDAPEST, 1921. 08. 01.

Kánya Kálmán rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter ezután részletesen ismerteti a nyugat-magyarországi kérdésnek összes fázisait az elmúlt két év folyamán.

Nyugat-Magyarország esetleges megtartása érdekében három lehetőség volt. Az első lehetőség az lett volna, hogy a nyugat-magyarországi lakosság az autonómia álláspontjára állott volna, követelte volna ezt magának, és egy jól megszervezett ellenállással és puccs-csal megtagadta volna a nyugat-magyarországi területek Ausztriához való csatolását.

A második mód az lett volna, ha a magyar illetékes kormány és politikai tényezők mindent elkövetnek oly irányban, hogy Ausztriában egy olyan kormány vegye át az ügyek vezetését, amely kormány hajlandó engedményeket tenni Nyugat-Magyarország kérdésében, illetőleg hajlandó ezen kérdésben a kezünkre játszani, és esetleg Nyugat-Magyarországról le is mondani.

A harmadik mód az lett volna, hogy tárgyaljunk a mindenkori osztrák kormánnyal, és vele kölcsönösen megegyezésre jussunk a nyugat-magyarországi kérdésben.

Ezen lehetőségi módok közül igen nagy rizikóval járt volna az első; igen nagy költségeket emésztett volna fel a biztos siker minden kilátása nélkül. A bennünket környékező Kisentente államai, így elsősorban a jugoszlávok, akik még ma is azt hirdetik, hogy a trianoni békeszerződés értelmében még mindig nagyon kevés magyar területet kaptak, kapva kaptak volna ezen alkalmon, hogy fegyveresen beavatkozzanak, és nemcsak biztosítsák a területek átadását, hanem még újabb előnyöket csikarjanak ki maguknak.

A második megoldás volt reánk nézve kétségtelenül a legrokonszenvesebb, és ezt meg is próbáltuk. Érintkezésbe léptünk a keresztényszocialistákkal, és az volt a megállapodás, hogy ők igyekezzenek megbuktatni a Mayr-kormányt. A tárgyalások hosszú ideig tartottak, és a legjobb kilátással kecsegtettek, annyival is inkább, mivel a keresztényszocialisták élén Seipel állott, aki e téren hajlandóságot mutatott a békés megállapodásra. Közbejött azonban Károly királynak márciusi magyarországi utazása, és az ezen utazás kapcsán felmerült események után nem tudták a keresztényszocialisták többé velük kötött megállapodást betartani, miután minden ily nemű közeledés egy reakciós kormány bélyegét ütötte volna rájuk. Maradt tehát a harmadik megoldási mód, azaz, hogy a mindenkori osztrák kormánnyal e kérdésben megállapodásra jutni. Még 1920. február havában a Huszár-kormány akkori külügyminisz-

tere, gróf Somssich József akkori bécsi követünk, Gratz Gusztáv útján tárgyalásokat kezdett az osztrák kormánnyal. Bizonyos gazdasági előnyök kilátásba helyezésével felajánlottuk Renner akkori szociáldemokrata kancellárnak azt, hogy népszavazás döntsön Nyugat-Magyarország hovatartozásának kérdéséről. Renner azonban, aki még 1919-ben a Saint-Germain-i békekötés aláírása előtt is nagy akciót kezdett Nyugat-Magyarország megszerzése érdekében, ajánlatunkat határozottan visszautasította. Ezen visszautasítás után a kulisszák mögött kezdtünk tárgyalni a keresztény-szocialistákkal, akik kijelentették, hogy gazdasági koncessziók fejében hajlandók volnának e kérdésben megállapodásra jutni velünk. A választások a keresztényszocialistáknak nem adták meg az osztrák parlamentben a többséget, és a választások után Mayr kancellár ellentétbe helyezkedett pártjának előbbi felfogásával, és több ízben kijelentette, hogy Nyugat-Magyarország kérdését res judicatának[158] kell tekintetünk, és Ausztria is ragaszkodik a trianoni békeszerződés végrehajtásához.

A legutóbbi osztrák kormányváltozás után, amidőn Schober lett osztrák kancellár, nem mulasztottuk el ismét felvenni a tárgyalási lehetőségek fonalát. Schober kancellár közölte is velünk, hogy hajlandó bizalmas tárgyalásokat folytatni e téren. A Schoberral folytatott tárgyalások folyamán megállapodtunk egy oly megoldási lehetőségben, hogy a trianoni békeszerződés értelmében Ausztriának átadandó nyugat-magyarországi területekről Ausztria csak három-

[158] res judicata (latin) = jogerős, jogi úton már meg nem változtatható döntés.

negyed részt kapna meg, míg a nyugat-magyarországi terület egynegyed része Magyarországnál maradna. Schober hajlandó volt garantálni a megállapodást, és azon kijelentést tette, hogy teljes befolyásával azon lesz, hogy ezen megállapodást keresztülvigye az osztrák parlamenti tényezőknél. Ezenkívül kértük Schobert arra nézve is, hogy ő a maga részéről ne sürgesse Nyugat-Magyarország átadását, sőt, keresse meg az Entente-ot oly irányban, hogy az Entente se sürgesse e területeknek átengedését. A külügyminisztérium tudomására jutott most azonban, hogy az Osztrák Köztársaságnak párizsi követe igenis sürgette az átadást az Entente-nál ezelőtt két héttel. E tekintetben a külpolitikai helyzet ma úgy áll, hogy Anglia és Olaszország határozottan ragaszkodnak a trianoni békeszerződés teljes végrehajtásához, és így e területnek Ausztria részére leendő átengedéshez. Egyedül a franciák foglalnak el ellentétes álláspontot.

A miniszterelnök úr köszöni Kánya Kálmán előadását, és bejelenti, hogy holnap kezdődnek immár a magyar kormány felhatalmazása alapján a hivatalos tárgyalások a magyar kormány nevében arra nézve, hogy a Schober kancellár által elfogadott megosztási terv megvalósíttassék. A minisztertanácsnak mai ülésén tehát mindenekelőtt azt kell eldöntenie, vajon helyesli-e és elfogadja-e ezen megosztási tervezetet. Amennyiben a minisztertanács ezt a tervezetet elfogadná, és a tárgyalások sikerre vezetnének, úgy ezen megosztási tervezetet a kormánynak képviselnie is kellene a nemzetgyűlésben. A maga részéről helyeselné, ha a kormány hivatalosan belemenne ezen megosztási tervezet alapján az osztrákokkal való tárgyalásokba, mert amennyi-

ben ily tárgyalásokba az osztrákokkal most nem bocsátkozunk, és megvárjuk a folyó évi augusztus 27-ét, amidőn Nyugat-Magyarország átadásának kérdése aktuálissá válik, és ha akkor nem mutatunk teljes készséget a nyugatmagyarországi területek átadása iránt, úgy ultimátumot kapnánk az Entente részéről, és egy ilyen ultimátum vétele után már nemigen volna megmenthető valami terület is Nyugatmagyarország részeiből. Természetesen ez a határvonal részünkről mint minimum volna tekintendő. E határvonal révén Sopron város megmaradna nekünk, úgyszintén megmaradna Nyugat-Magyarország területéből körülbelül 100.000 főnyi lakosság, míg az osztrákok 250.000 lakossal Nyugat-Magyarországnak kétharmad részét kapnák meg.

9.

HU-MNL-OL-K 468-B/2. tétel-1921. sorozat

GÖMBÖS GYULA LEVELE BETHLEN ISTVÁN GRÓFHOZ EGYES AUSZTRIAI JOBBOLDALI CSOPORTOKNAK A MAGYAR KORMÁNY ÁLTAL TÖRTÉNŐ ANYAGI TÁMOGATÁSÁRÓL ÉS AZ OSZTRÁK KIRÁLYPÁRTI KÖRÖK ELLENI MAGYAR KÉMTEVÉKENYSÉG MEGKEZDÉSÉRŐL

1921. SZEPTEMBER 14.

Kedves István!

Megbízható helyről az alábbi igen bizalmas jelentést vettem:

1. A Reichspost 1 havi 150—200 000 osztrák koronáért céljainkra még a mai napon is megvásárolható volna.

2. Állítólag a magyar kormány, éspedig a Külügyminisztérium, a bécsi követség útján a Liechtenstein herceg vezetése alatt álló osztrák csoportnak havi 4.000.000 korona támogatást juttat.

Igen bizalmas értesüléseim szerint ezen csoport céljainkkal terjesen ellenkező irányban dolgozik. A támogatást tőlük megvonni, ha azt tényleg még most is fizetnék, igen célszerűnek tartanám.

Egyúttal jelentem, hogy az osztrák royalista körökkel egy vezérkari tiszt útján az érintkezést felvettem, anélkül azonban, hogy kilétemet elárultam volna.

Maradok kiváló tisztelettel
őszinte híved
Gyula

10.

HU-MNL-OL-K 64-1923-41-83

MASIREVICH SZILÁRD BÉCSI MAGYAR KÖVET TÁVIRATA DARUVÁRY GÉZA KÜLÜGYMINISZTER RÉSZÉRE, MELY SZERINT ERICH VON LUDENDORFF TÁBORNOK SÜRGŐSEN TITKOS TÁRGYALÁST KÍVÁN FOLYTATNI A KORMÁNYZÓ BIZALMI EMBERÉVEL, SIMÉNFALVY TIHAMÉR EZREDESSEL

BÉCS, 1923. FEBRUÁR 6.

Wien:
Budapest 1923. II/6.

29. szám.
Miniszter úr
Kánya követ
Khuen-Héderváry gr. úr

5274.

Számjeltávirat

A wieni magy. kir. követtől
Statissime

Titkos!

Imént nálam járt Ludendorff, és előadta, hogy a helyzet Németországban a lehető legkomolyabb, hogy velünk való összeműködés érdekében a személyes megbeszélést a kormányzó Őfőméltósága egy bizalmi emberével feltétlenül

szükségesnek tartja. Ennél fogva kérve kér, hogy Siménfalvy ezredes ezen célból azonnal utazzék ide. Találkozás titkossága garantálva. Ludendorff holnap este szándékozik Németországba visszautazni. Amennyiben Siménfalvy nem jöhetne, Ludendorff kéri, hogy Bauer ezredes mehessen Budapestre.
Sürgős utasítást kérek.

Masirevich

Dech: Fiáth, Garzuly és Sabljár 1923. II/6 13 h.
Gép: Fiát h.

Eredeti, gépelt, aláírás nélkül.

11.
A NEMZETGYŰLÉS MENTELMI BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE LÁZADÁS ELŐKÉSZÍTÉSÉRE LÉTREJÖTT SZÖVETSÉG BŰNTETTE MIATT GYANÚSÍTOTT ÉS TETTENKAPÁS FOLYTÁN 1923. NOVEMBER 6-IKA ÓTA ŐRIZETBEN, ILLETVE ELŐZETES LETARTÓZTATÁSBAN LEVŐ DR. ULAIN FERENC NEMZETGYŰLÉSI KÉPVISELŐ MENTELMI ÜGYÉBEN

BUDAPEST, 1923. NOVEMBER 22.
NEMZETGYŰLÉSI IROMÁNYOK, 1923/331, 135–142

Tisztelt Nemzetgyűlés!

A budapesti kir. főügyészség 10.174/f. ü. 1923. sz. átiratával megküldötte a nemzetgyűlés elnökéhez a budapesti kir. büntető törvényszék B. XXXV. 15.367/1923. számú megkeresését, melyben a büntető bíróság dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kérte avégből, hogy nevezett ellen a Btk. 156. §-ba ütköző és a 157. §. szerint minősülő lázadás előidézésére létrejött szövetség bűntette miatt a bűnvádi eljárás lefolytatható legyen.

Az igazságügyi hatóságok megkeresését megelőzőleg gróf Bethlen István m. kir. miniszterelnök 1923. november 9-én kelt 7.898/1923. M. E. I. számú átiratában tudomására hozta a nemzetgyűlés elnökének, hogy a m. kir. államrendőrség folyó évi november hó 7-én dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselőt lázadás elkövetésére irányuló szövetség bűntette miatt tettenérés közben letartóztatta és kérte, hogy ezt a nemzetgyűlés elnöke határozathozatal céljából jelentse be a nemzetgyűlésnek.

Végül a nemzetgyűlés 1923. november 20-án tartott 190. ülésében Gömbös Gyula képviselő a letartóztatásban levő dr. Ulain Ferenc képviselő mentelmi jogának a m. kir. államrendőrség által való megsértését jelentette be. Eme bejelentés a mentelmi ügy kitűzése alkalmával az első két átirat folytán megindított mentelmi ügyekhez csatoltatott és kezdetben azokkal együtt tárgyaltatott, mindaddig, amíg a bizottság arra a meggyőződésre és elhatározásra jutott, hogy a mentelmi jogsérelem elbírálása hátráltatja a másik két mentelmi ügy elbírálását, és ezért a sürgősségre való tekintettel a tárgyalás folyamán hozott határozattal a Gömbös Gyula képviselő úr bejelentése folytán megindított ügyet a másik két kérdés tárgyalásától különválasztotta.

A királyi főügyészség átiratához csatolt királyi ügyészi indítvány és büntetőtörvényszéki megkeresés szerint alapos a gyanú, hogy dr. Ulain Ferenc a folyó év folyamán Bobula Titusz, dr. Szemere Béla, valamint több társukkal együtt szövetséget hozott létre, melynek célja az volt, hogy a magyar kormányt részben az országban összegyűjtött fegyveres erőkkel, részben külföldi forradalmi

szervezetek által nyújtandó fegyveres segítséggel megdöntse, annak tagjait és más politikai, valamint magánszemélyeket túszok gyanánt elfogjon, és a zsidó polgárok ellen erőszakot kövessen el. dr. Ulain Ferenc ugyanis folyó évi november hó 6-án Münchenbe igyekezett utazni avégből, hogy a bajor forradalmi szervekkel érintkezést keressen, közvetlenül velük tárgyaljon, és az azokkal kötendő szerződésnek itt elkészített tervezetét elfogadás és aláírás végett hozzájuk kivigye. Erről a magyar királyi államrendőrség tudomást szerezvén, dr. Ulain Ferencet a határon, Hegyeshalom állomásnál feltartóztatta, tőle a nála levő és kivinni szándékolt szerződéstervezeteket elvéve, azokat bűnjelként lefoglalta, őt magát pedig minthogy tettenkapás esete forog fenn, mentelmi jogára való tekintet nélkül, őrizetbe vette.

A bizottság a nyomozati iratok betekintése és az abban foglalt adatok megvizsgálása után megállapította a következőket: Bobula Titusz és dr. Szemere Béla budapesti lakosok hosszabb idő óta foglalkoztak azzal a tervvel, hogy egy szövetséget hoznak létre, melynek célja legyen a mostani kormány félretételével egy új, az ő nézetüknek és politikai felfogásuknak megfelelő rendszer megteremtése. Ezen tervük kivitele érdekében elhatározták olyan cselekmények elkövetését, amelyek a társadalmi rend és fennálló törvényekkel ellentétben, egyes politikai és magánszemélyekkel szemben erőszakos fellépéseket tettek volna szükségessé. Tervük az volt, hogy összeköttetést keresnek a Bajorországban működő forradalmi szervezetekkel, azoknak vezetőjével, Ludendorff-fal és Hitler Adolffal, és részben az országban levő fegyveres erők, részben a bajoroktól

nyújtandó segítség felhasználásával céljuk keresztülvitele érdekében a mostani alkotmányos államrenddel szemben erőszakosan fognak fellépni.

Az elhatározott terv keresztülvitelének érdekében fel akartak használni egy náluk önként jelentkezett Döhmel Frigyes nevű, ide menekült németországi állampolgárt, aki velük egyetértést mutatva és meggyőzve őket arról, hogy a bajorországi viszonyokat és az ottani forradalmi szerveket kellőkép ismerve hasznossá tudja magát részükre tenni, vállalkozott is az összeköttetés megteremtésére és a kitűzött cél keresztülvitelének elősegítésére. Hogy hány ízben és milyen idő óta folytak a tárgyalások, és hogy azokon a megnevezetteken kívül mások is és kik vettek részt, az egész határozottsággal nem állapítható meg, azonban tény az, hogy ezek a tárgyalások hosszabb idő óta folytak, és eredményük egy szerződés-fogalmazvány lett, mely hivatva volt arra, hogy a magyarországi és a bajorországi szervezetek között egy szabatosan meghatározott és okiratban lefektetett szövetséget teremtsen, nevezettek által elhatároztatván az, hogy ezt a szerződés-fogalmazványt aláírják, valaki kiviszi Münchenbe és ott a bajorországi forradalmi szervezetek vezetőinél bemutatva, őket az itteni viszonyokról tájékoztatja és velük a szerződést elfogadtatván, fegyveres támogatásukat a magyarországi szövetség részére biztosítja.

Amikor arról volt szó, hogy ezt a szerződést Münchenbe ki vigye ki, akkor került először szóba dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő neve, és Bobula Titusz vállalkozott rá, hogy dr. Ulain Ferencet a szövetségbe bevonja, egy értekezletükre meghívja, vele a másik szereplő

egyéneket és terveiket megismerteti, és őt fogják felkérni arra, hogy a szerződés-fogalmazványt Münchenbe magával vivén, a kapcsolatot a bajorországi vezetőséggel megteremtse. Dr. Ulain Ferencnek a szövetségbe való bevonására már szeptember havában kísérlet történt, akkor azonban ő a jelzett helyen és időben nem jelent meg. November 2-án Bobula Titusz távbeszélő útján kérte fel dr. Ulain Ferencet, hogy őt fontos dologban lakásán keresse fel. Dr. Ulain Ferenc a jelzett helyen és időben megjelent, ott Bobula Titusz megismertette őt dr. Szemere Bélával és Döhmel Frigyessel, közölték vele terveiket, eddigi tárgyalásaik eredményét, a szerződéstervezetet átolvasás céljából neki átadták, és kifejezték előtte azt a kívánságukat, hogy ezt Münchenbe magával vigye, és ott a bajor forradalmi szervekkel és azok vezetőivel érintkezést keresve azokat tájékoztassa és velük a szerződést elfogadtassa. Dr. Ulain Ferenc a megbízást elvállalta, nevezetesen vállalkozott rá, hogy a szerződést Münchenbe kiviszi, azonban azt a kívánságát fejezte ki, hogy jövetelérőI és utazásának céljáról óhajtaná előbb a bajor szervezetek vezetőségét értesíteni, a fogadást magának biztosítandó. Döhmel Frigyes vállalkozott rá, hogy ő, mint a bajor forradalmi szervezetek vezetőinek megbízottja, azokat egy kurir által azonnal értesíti, azt az utasítást adva küldöncének, hogy levelére hozzon a bajor vezetőségtől választ, és lehetőleg minél előbb térjen vissza. Ez 1923. november 2-án, pénteki napon este történt, és 5-én, hétfőn, amidőn dr. Ulain Ferenc Bobula Titusznál újból megjelent, az ott jelenlevő Döhmel Frigyes közölte velük azt, hogy a kurir Münchenből visszaérkezett, két levelet

hozva számára, melyek egyikében a bajor vezetőség arról értesíti, hogy dr. Ulain Ferencet szívesen várják, a másik bizalmasabb természetű levélben az volt írva egy H betű aláírással, hogy szeretnék előbb ezt a dr. Ulain Ferencet látni. Ilyenképpen dr. Ulain Ferencnek, aki a bajor viszonyokat már ez évben történt kint tartózkodása alkalmával eléggé ismerte, gyanúja eloszolván, vállalkozott rá, hogy a szerződéstervezetet következő nap Münchenbe magával viszi és ott tájékozódást szerezve az illetékes forradalmi szervezetek vezetőivel tárgyalni fog. A következő napon, november 6-án, délután, a 14 óra 40 perckor induló 6. számú Budapest–Wieni gyorsvonatra felszállott, és azon utazott Wien felé mindaddig, amíg útközben a m. kir. államrendőrség közegei az utasokon teljesített személymotozás alkalmával nála a szerződéstervezetet meg nem találták, s őt a határon Hegyeshalom állomásnál útjában feltartóztatva le nem szállították.

Ugyanis ez a fent nevezett Döhmel Frigyes, amíg egyrészt dr. Szemere Béla és Bobula Titusszal szemben a megbízható forradalmárt és a bajorországi megbízottat játszotta, és őnekik minden tervüket megismerve, azok kivitelében nekik segédkezet nyújtani látszott, addig valójában Döhmel Frigyes a m. kir. államrendőrség bizalmi embere és besúgója volt, és már ez év augusztus havától minden általa észlelt mozzanatról az államrendőrségnek és főként Hetényi főkapitány-helyettesnek részletes jelentéseket adott le.

Döhmel Frigyes szerepléséről annyit lehet megállapítani, hogy ő egy meglehetős műveltségű német származású kereskedősegéd, aki augusztus havában jött Németország-

ból egy, az Ébredő Magyarok Egyesületéhez címzett ajánlólevéllel, melyet ott megérkezése után át is adott. Mindenképpen megélhetést keresve Budapesten, különböző, a politikában szereplő egyéneknek felkínálkozott, és eljutott Vázsonyi Vilmoshoz, kinek felfedezte azt, hogy itt egy politikai komplott[159] van készülőben és azt mondotta, hogy mivel ő visszaborzad azoknak az igazságtalanságoknak és vérengzéseknek a gondolatától, ami bekövetkezhetik, emberi kötelességének tartja, hogy Vázsonyi Vilmost, akihez őt Vázsonyinak egy régi jó barátja utasította, figyelmeztesse. Vázsonyi, akit Döhmel közlései megleptek, bár nem volt tisztában azzal, hogy milyen fontosságot tulajdonítson nekik, jelentést tett erről Daruváry Géza akkori miniszterelnök-helyettesnek és dr. Rakovszky Iván belügyminiszternek, és ezekkel történt megbeszélés alapján 1923. augusztus 24-én Döhmel Frigyest felhozták a képviselőházba, ahol ismételte a Vázsonyi Vilmosnak elmondottakat, felfedte a miniszterek előtt a Budapesten készülőben levő szövetkezést, és bemutatott egy német nyelven szövegezett tervezetet egy forradalmi terv végrehajtására vonatkozólag. Rakovszky Iván belügyminiszter utasítására a m. kir. államrendőrség vezetősége állandó érintkezésbe lépett Döhmel Frigyessel, s amíg egyrészt megfigyeltette azokat az egyéneket, akikre vonatkozólag Döhmel jelentést tett, másrészt megfigyeltette magát Döhmel Frigyest is, tisztába akarván jönni azzal a kérdéssel, hogy vajon Döhmel Frigyes kettős szerepe mellett nem akarja-e esetleg egy esetleges kudarccal

[159] komplott = összeesküvés.

magát a hatóságot kompromittálni. Sajnálatos tény, hogy Döhmel Frigyes által az államrendőrségnek tett jelentések igen sok körülményre vonatkozóan valónak bizonyultak. Ez leginkább kétségtelenné vált akkor, amikor Döhmellel történt megbeszélés alapján az államrendőrség egy detektívfelügyelője, Seibold Jenő magát bajor őrmesternek kiadva, folyó évi november 6-án este 8 órakor Döhmellel elment Bobulához, és ott mint a bajorországi szervezetek kiküldötte mutatkozott be, akkor Bobula részletesen elmondotta neki az itt létrejött szövetséget, annak terveit, a rendelkezésre álló emberanyag és fegyvermennyiséggel megismertette. Természetes, ezek után kétségtelen volt, amit már a rendőrség eddig is tudott, hogy itt Budapesten egy lázadás elkövetésére létrejött szövetség működik.

Az államrendőrség Döhmel bemondásai alapján és más nyomozó közegek jelentéseiből meggyőződvén a szomorú tények valóságáról, és megtudva azt, hogy a kérdéses szerződéstervezet elkészült, a szereplő gyanúsítottak által aláírva van, és hogy azt dr. Ulain Ferenc november 6-án délután induló vonattal Bajorországba magával viszi, intézkedett, hogy ezek a szerződések esetleg személyi motozás útján lefoglalva legyenek, és hogy dr. Ulain Ferenc útjából feltartóztatva az államrendőrséghez előállíttassák, ami meg is történt. A bizottság, tekintettel arra, hogy dr. Ulain Ferenc ama biztosított jogával, hogy a bizottság ülésén megjelenhessen és nyilatkozhasson, élni kívánt, őt megidézte és meghallgatta. Meghallgatása során dr. Ulain Ferenc előadta, hogy ő 1923. november 2-áig az egész szervezkedésről semmit sem tudott, őt Bobula Titusz

telefonon magához hívta, ő elment, megtudva, hogy miről van szó, miután a müncheni viszonyokat és az ottani szervezkedések vezetőit ismerte, vállalkozott rá, hogy kimegy, s az ottani állapotokról tájékozódást szerez. Már ez év február havában kint volt Münchenben, megismerkedett ott a vezető emberekkel és ezen ismeretek birtokában annál szívesebben vállalkozott egy újabb kiutazásra, mert ennek révén a hazafias céloknak vélt szolgálatot tenni. Előadta, hogy őneki semmiféle szövetkezés nem volt szándékában, szerződést készíttetni nem akart, amikor azt Döhmel megszerkesztette, aláírni is vonakodott, később mégis az egyik példányt csak abban a tudatban írta alá, hogy ez úgy sem fontos és komoly dolog, és akár aláírják, akár nem, ha magával viszi, vagy nem, az a dolog lényegén nem változtat, mert a fő dolog úgyis az ottani vezetőséggel való közvetlen érintkezés és ebből eredő tájékozódás. Azt is mondta, hogy neki az volt a célja, hogy éppen úgy, mint első müncheni útjának eredményéről, a kormányt fogja tájékoztatni és észleleteit a kormány embereinek figyelemébe ajánlani.

Most utólagosan látva és meggondolva a dolgot látja, hogy az egész vele szemben egy beugratás volt, melynek elég ügyetlen volt áldozatává válni. A feltartóztatás körülményeire vonatkozólag kijelenti, hogy őt a vonaton, amikor iratainak felmutatására felkérték, a szerződést önként átadta, mire a szolgálatban levő rendőrfogalmazó kijelentette neki, hogy utasítása van a szerződést Budapestre azonnal beküldeni, ő pedig, ha akarja, folytathatja útját, vagy tetszése szerint mehet bárhová. Mivel azonban attól tartott, hogy a tőle elvett szerződéstervezet akár őt, akár

más személyeket téves és rossz beállításba mutat, elhatározta önként, hogy visszajön Budapestre, azonnal jelentést tesz a belügyminiszternek, és megkéri őt, hogy ennek az egész dolognak értékét meghaladó jelentőséget ne tulajdonítson. Vissza is jött, másnap reggel megérkezett, hazament a lakására és csak délelőtt 10 óra tájban jött a vonaton vele utazó Heller nevű detektív, aki kérte őt, hogy menjen azonnal Czövek[160] főkapitány úrhoz, ahol már türelmetlenül várják. Így ő nem a belügyminiszter úrhoz, hanem Czövek főkapitányhoz ment, ahol első ízben közölték vele az őrizetbe vételt.

A maga részéről azt a kívánságát fejezte ki, hogy mivel ennek az ügynek teljes felderítését és elbírálását a pártatlan magyar bíróság által kívánná, ennek a bizottság gátat nem vetve, mentelmi jogát függessze fel. Kérte azonban, hogy mivel az a cselekmény, amellyel az ügyészi indítvány és a büntetőtörvényszék megkeresése szerint terhelve van, csak államfogházzal büntetendő és semmi ok arra, hogy szökésétől lehetne tartani, a bizottság intézkedjen fogvatartásának megszüntetése iránt, mert a fogvatartás a mentelmi jog olyan félretételét jelenti ebben az esetben, amely közjogi szempontból veszélyes precedens, s amelyet a bizottságnak megengednie nem szabad.

---

[160] Czövek Sándor jogász, rendőrtiszt, az 1920-as években a Belügyminisztérium nyomozó osztályának vezetője, kormánybiztosi jogkörrel felruházott rendőrkapitány, majd Budapest IX. kerületének rendőrkapitánya. Jelentős része volt az első világháború és a tanácsköztársaság bukása után állami kontrol nélkül működő radikális jobboldali paramilitáris egységek leszerelésében és regularizálásában.

Meghallgatta a bizottság Rakovszky Iván m. kir. belügyminisztert, aki előadta, hogy augusztus vége felé Döhmel Frigyest Vázsonyi Vilmos közlése után hallgatták ki, és ezen kihallgatás következtében bízta meg Hetényi főkapitány-helyettest, hogy úgy a Döhmel Frigyes által közölt körülményeket és személyeket, valamint magát Döhmel Frigyest is állandóan figyeltesse. Tudomása szerint augusztus és szeptember havában többször tett Döhmel az államrendőrségnek jelentéseket, akkor ezek a jelentések egy ideig megszakadtak, amíg most, november elején ismét jött Döhmel és jelentette, hogy dr. Ulain Ferenc november 6-án megy Bajorországba egy kész szerződéssel. Ekkor kiadták a rendelkezést dr. Ulain Ferenc feltartóztatására és a szerződés lefoglalására.

Előadta a belügyminiszter, hogy az állambiztonsági megbízottak (ÁBM) fegyverei összeszedettek, mert ezeket a fegyvereket dr. Szemere Béla, aki az ÁBM parancsnoka volt, nem akarta beszolgáltatni, illetve nem akarta közölni azoknak a tagoknak a névjegyzékét, akiknek ezek a fegyverek kiadattak. Körülbelül 500 ilyen fegyver volt kiadva, ezeknek nagy része beszedetett, különösen ezen események tudomásulvétele óta, úgyhogy most talán mindössze 20 fegyver hiányzik, melyet nem lehetett még bevonni. Kijelentette azt is, hogy több ilyen szervezkedés-töredéket fedezett fel az államrendőrség, de hogy azok között volt-e valami összefüggés, azt megállapítani nem lehetett.

Arra vonatkozólag, hogy a belügyi kormányzat provokálta-e ezt a cselekményt, vagy ennek elkövetését, akár Döhmel szolgálatai útján, akár más módon, az nem

felel meg a valóságnak, sőt nem is akarta az államrendőrség első ízben Döhmel Frigyest és jelentéseit komolyan venni, csak mikor más nyomozó közegek jelentései is valónak mutatták a Döhmel által hírül hozott szövetkezést, akkor kezdettek a dologgal komolyan foglalkozni, még akkor is felmerült az a gondolat, hogy nem akarja-e valami szervezet magát a kormányt beugratni.

Dr. Ulain Ferenc fogvatartása idejében egy feliratot intézett a Kormányzó Úr Őfőméltóságához, amelyben kiterjeszkedik részben a bajorországi viszonyokra és az ott bekövetkezett Hitler-féle puccsot elég jó értesültséggel jósolta meg annak dacára, hogy annak bekövetkezéséről és lefolyásáról akkor még nem tudott. A felirat másik részében Döhmel Frigyes azonnali szabadlábra helyezését kérte. A legnagyobb politikai ügyetlenségnek mondja, hogy egy ilyen kiváló fontos egyéniséget letartóztatnak, és azt írja, hogy emiatt kellemetlen helyzet lehet Németország jövendő vezetőivel.

Vázsonyi Vilmos nemzetgyűlési képviselőt kihallgatta a bizottság, aki elmondotta, hogy ő hozzá körülbelül augusztus hó vége felé állított be Döhmel, és azt mondta, hogy egy régi iskolatársa és barátja ajánlatára keresi fel. Elmondotta azután, hogy egy forradalom és egy forradalmi kormány van alakulóban, Bobula, Szemere, Gál és Vikár nevét említette, dr. Ulain Ferencet azonban nem. Soproniakat is emlegetett, valami Kovácsot, és elmondotta, hogy Hitler és Ludendorff fognak bejönni Sopronba, hogy itt tárgyaljanak. Vázsonyi kötelességszerűleg közölte a Döhmel által bemondottakat Daruváry és Rakovszky miniszterekkel,

akik aztán Döhmel Frigyest személyesen kihallgatták. Szeptember 12-én Budapestről elutazott, és november 11-én jött csak haza, hallomásból tudja csak, hogy fia, Vázsonyi János, aki összeköttetésben volt néhányszor Döhmellel, kisebb-nagyobb pénzösszegekkel Döhmelt kisegítette.

Hetényi Imre főkapitány-helyettes elmondotta a bizottság előtt, hogy amikor Döhmelt megismerték és jelentéstétellel megbízták, amellett állandóan ellenőrizték. Mikor Döhmel jelentéseiből elég adat volt arra, hogy Szemeréék által egy szövetség létesítése folyik, behívatta magához dr. Szemere Bélát és figyelmeztette, hogy ezt a szervezkedést hagyják abba, mert a rendőrségnek arról már tudomása van, amire Szemere kijelentette, hogy ez nem igaz, ez szeptember havában történt. Ugyancsak szeptemberben volt Hetényi főkapitány-helyettesnél Prónay Pál, akit szintén figyelmeztetett ezekre a dolgokra. Prónay azonban határozottan kijelentette, hogy ő ezekről semmit sem tud. Ezután még inkább figyelemmel kísérték az ügyet, és különösen Döhmelt, akiben mindvégig kételkedtek, és jelentéseit túlságos komolyan nem vették, mindaddig, míg Seibold detektívfelügyelő, mint álbajor katona fel nem ment Bobulához, és az ott szerzett értesüléseivel Döhmel jelentéseit megerősítette. Mindezen meghallgatások után a bizottság a két kérdésnek a mentelmi jog szempontjából történt megvizsgálása és a rendelkezésre álló nyomozati adatok mérlegelése mellett megállapította azt, hogy dr. Ulain Ferenc képviselőnek az a ténye, hogy 1923. november 2-án Bobula Titusz és dr. Szemere Béla által ezek törekvéseire vonatkozólag felvilágosíttatván, a szövetség

létrehozásához hozzájárult, a Döhmel Frigyes által készített szerződéstervezetet aláírta, és ezáltal annak tartalmát magáévá tette, hogy ennek a szerződésnek Münchenbe az ottani forradalmi szervezetek vezetőségéhez leendő kivitelére, és ezen vezetőséggel való tárgyalásra vállalkozott, megállapítja a megkeresésben felhívott Btk. szakaszokban körülírt bűncselekmény tényálladékát. És minthogy arra nézve semmi adat nem merült fel, hogy dr. Ulain Ferenc akaratának szabad elhatározási képességében ezen vállalkozás alkalmával bármilyen körülménnyel befolyásolva lett volna, tehát az sem bír befolyással a bűncselekmény kérdésének elbírálásánál, hogy vajon arra dr. Ulain Ferenc rábeszélve, vagy arra nézve félrevezetve, avagy beugratva lett volna. És bármilyen kifogásolható is erkölcsi szempontból Döhmel Frigyes szereplése ebben a dologban, amíg egyrészt bizonyos természetű politikai bűntettek esetében a kormányzati hatalomnak besúgó útján szerzett értesülései jogi szempontból nem kifogásolhatók, másrészt a beugratási szándék és annak a ténynek megtörténte a cselekmény elkövetőjét legfeljebb a bűnösség következményeinek mérlegelési szempontjából hozhatja kedvezőbb helyzetbe, de a bűnösség kérdésén nem változtat.

A bizottság az elkövetett cselekmény és a nevezett képviselő személye közötti összefüggést a fentiekből kitűnőleg kétséget kizárólag megállapíthatta. Valamint azt is, hogy jelen esetben zaklatás fenn nem forog.

A mentelmi ügy ama részére vonatkozólag, mellyel a miniszterelnök átirata alapján foglalkozott a bizottság, vizsgálat tárgyává tette, hogy vajon Ulain Ferenc fogvatar-

tása megszüntetésének vagy fenntartásának szükségessége fennáll-e. Erre vonatkozólag irányadó az 1867. évi XII. törvénycikk 47. §-a, mely a következőket rendeli a delegációs bizottságok tagjaira vonatkozólag: „Tagjai tettenérés esetében történt letartóztatásának folytathatása, vagy megszüntetése iránt az illető országgyűlés együtt nem létében hasonlóképen maga az illető bizottság rendelkezik." Ezen törvényhely, melynek rendelkezéseit az országgyűlési gyakorlat az országgyűlés, és így a nemzetgyűlés tagjaira is kiterjesztette, világosan azt kívánja, hogy a nemzetgyűlés döntsön abban a kérdésben, vajon dr. Ulain Ferenc fogvatartása megszüntetendő-e.

A bizottság a hozzá áttett nyomozati iratok és az általa meghallgatott személyek vallomásából azt látja, hogy olyan ok, amely miatt dr. Ulain Ferenc előzetes letartóztatásának megszüntetése iránt kellene intézkedni, fenn nem forog, mert a bizottság rendelkezésére álló nyomozati anyagból kifolyólag dr. Ulain Ferenc a terhére rótt cselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható, útjában feltartóztatva a terheltek által aláírt szerződési tervezet nála megtaláltatott, és így kétségtelen, hogy ő az elkövetés folytonosságának állapotában lett őrizetbe véve, mi a tettenkapás esetét büntetőjogilag kétségtelenné teszi. Mivel pedig annak elbírálására, hogy a gyanúsított személy körülményei és a vizsgálat érdeke a gyanúsított fogvatartását szükségessé teszik-e avagy nem, a büntető perrendtartás keretein belül a büntetőbíróság illetékes: a bizottság nem lát okot arra, az eddigi anyagismerete után, hogy a mentelmi jog érdekeinek

megóvása szempontjából ebbe a kérdésbe az ügy mai állása mellett belebocsátkozzon.

Mindezek után javasolja a bizottság a t. Nemzetgyűlésnek, hogy ebből az ügyből kifolyólag dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő mentelmi jogát függessze fel, és az előzetes letartóztatás megszüntetésére vonatkozólag törvényes ok fennforgása hiányában a maga részéről intézkedést nem téve, engedjen szabad lefolyást a bírói eljárásnak. Végül javasolja a t. Nemzetgyűlésnek, hogy az ügy tárgyalására a sürgősséget mondja ki.

Kelt Budapesten, a Nemzetgyűlés mentelmi bizottságának 1923. évi november hó 22-én tartott ülésében.

Fáy Gyula s. k.
a mentelmi bizottság elnöke

Mikovínyi Jenő s. k.
a mentelmi bizottság előadója

12.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610

A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE ULAIN FERENC ÉS TÁRSAI BÜNTETŐÜGYÉBEN

BUDAPEST, 1924. JANUÁR 24.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék lázadásra irányuló szövetség bűntette miatt dr. Ulain Ferenc és társai ellen a kir. ügyészségnek 154952/1923. k.ü. számú vádiratában foglalt vád felett dr. Langer Jenő kir. törvényszéki elnök, mint elnök, dr. Forpády Zoltán János kir. táblabíró, dr. Flórián János kir. törvényszéki bíró, pótbíró, valamint dr. Wámoscher Endre kir. törvényszéki jegyző és dr. Menyhárd Alfréd kir. törvényszéki joggyakornok mint jegyzőkönyvvezetők részvételével, dr. Mészner Tivadar kir. ügyésznek, mint közvádlónak, a szabadlábon lévő vádlottak és dr. Részler Kornél I. és II. rendű Hellebrandth János II. r., dr. Zimmerman Lajos és dr. Pethe György III. r. és Károlyi József I. r. vádlottak védőinek jelenlétében, Budapesten, 1924. évi január hó 14, 15, 16 és 17. napján megtartott, részben zárt, részben nyilvános főtárgyalás alapján, a vád és a védelem meghallatása után meghozta a következő

ítéletet:

I. 1923. november hó 6-ától november hó 20-ig statáriális letartóztatásban, november 20-tól előzetes letartóztatásban, azóta szabadlábon lévő dr. Ulain Ferenc 42 éves, r. kat. vallású, nagyszebeni születésű, budapesti lakos, nős, vagyona van, katona volt, gyakorló ügyvéd és nemzetgyűlési képviselő;

II. 1923. november 7-től november 20-ig statáriális letartóztatásban, november 20-tól december 20-tól december hó 24-ig előzetes letartóztatásban, azóta szabadlábon lévő dr. Szemere Béla, 50 éves, ref. vallású, lasztoméri születésű, budapesti lakos, magyar állampolgár, nős, vagyona van, katona van, kórházi igazgató főorvos;

III. 1923. november 7-től november 20-ig statáriális letartóztatásban, november 20-tól december 20-ig előzetes letartóztatásban, azóta szabadlábon lévő Bobula Titusz 45 éves, r. kat. vallású, budapesti születésű és lakos, az Amerikai Egyesült Államok állampolgára, nős, vagyonos, katona nem volt, építész,

mindhárom vádlott bűnös a Btk. 156. §. 1. tételében meghatározott lázadásra irányuló szövetség vétségében, amelyet úgy követtek el, hogy Budapesten, 1923. november 2-án és 5-én egymással szövetséget kötöttek, hogy Bajorországgal politikai és katonai megállapodást fognak kötni az újonnan alkotandó magyar állam területére, olyképpen, hogy az ország 1914. év előtti határokat visszaszerezze, s

ennek a megállapodásnak a végrehajtása érdekében a magyar hazafias egyesületek közreműködésével a magyar kormányt erőszakkal eltávolítani, vagy a fenti szerződés szerint való intézkedésre akarták kényszeríteni.

A kir. törvényszék ezért:

Dr. Ulain Ferenc I. rendű, Dr. Szemere Béla II. rendű és Bobula Titusz III. rendű vádlottak mindegyikét a Btk. 156. §. 1-ső tétele alapján a Btk. 92. §. alkalmazásával 1 /egy/ hónapi és 14 /tizennégy/ napi államfogházra, mint főbüntetésre ítéli.

A szabadságvesztés-büntetést a statáriális és előzetes letartóztatással a Btk. 94. §-a alapján mindegyik vádlottra egészen kitöltöttnek veszi.

A vádlottak a Bp. 481. §-a értelmében kötelesek az eddig felmerült bűnügyi költség fejében 26.800 koronát egyetemlegesen, ezen kívül dr. Ulain Ferenc 27.360 korona, dr. Szemere Béla 27.360 és Bobula Titusz 32.410 korona fogolytartási költséget, valamint az azután netán felmerülő bűnügyi költséget külön-külön az Államkincstárnak megtéríteni.

A kir. törvényszék az irodai 1829/1923. t. sz. alatt bűnjelként őrzött iratokból a Bobula Titusztól lefoglalt iratokat nevezettnek a Bp. 488. §-a alapján az ítélet jogerőre emelkedésre után kiadni rendeli, a többi iratokat pedig a jelen bűnügy irataihoz rendeli csatolni.

Az ítélet jogerőre való emelkedése után a Bp. 494. §-a alapján kir. ügyészséggel és dr. Ulain Ferencre vonat-

kozólag a Bp. 108. §-a alapján a budapesti ügyvédi kamarával közöltetni rendeli.

Indoklás:

Döhmel Frigyes állítólagos kereskedősegéd 1923. október hó 31-én levelet írt Bobula Titusz vádlottnak, amely levélben találkát kért tőle. Bobula Titusz válaszára még ugyanaznap megjelent Döhmel Frigyes Bobula Titusz Gellért Szálló-beli lakásán, ahol „Deutscher Kampfbund" feliratú okmányokkal igazolta, hogy ő a bajor Hitler Adolf nacionalista szervezetének teljhatalmú megbízottja, és aki fel van hatalmazva tárgyalások folytatására, szerződések kötésére. Iratai közt volt egy melléklet, amely a bajorok által küldendő csapatok és hadiszerek mennyiségét foglalta magában. Volt azon kívül egy levél Döhmel Frigyesnél, amelyben Döhmel megbízói azt ajánlották, hogy Döhmel Frigyes a Gömbös-féle frakcióval keressen érintkezést. Elmondta ezen kívül Döhmel Bobula Titusznak, hogy a bajor nacionalistáknak mik a terveik.

Bobula Titusz hitelt adott Döhmel előadásának, magához kérette dr. Szemere Bélát, és előadta neki, hogy Döhmelt Hitler Adolf küldte azzal a megbízással, hogy a magyarok a cseheket támadják meg, ha a csehek a németeket hátba támadnák, és ennek fejében a németek támogatják a magyarokat a területi integritás visszaszerzésében. Döhmel Frigyes ugyanakkor Szemere Béla jelenlétében is előadta, hogy a bajorok hajlandók volnának katonákat és fegyvereket adni. Egyúttal a magyar irredenta mozgalom után érdeklődött. Szemere Béla kijelentette ekkor, hogy

Döhmel csakugyan Hitler Adolf kiküldöttje, és a kormány hallgatólagosan ehhez a tervhez hozzájárulna. Bobulával megállapodott Szemere, hogy valakit Németországba küldenek, s ekkor említette Bobula dr. Ulain Ferenc nevét.

Bobula Titusz november 1-jén telefonált dr. Ulain Ferencnek, hogy keresse fel őt Gellért Szálló-beli lakásán. dr. Ulain Ferenc november 2-án este fel is ment Bobula Titusz lakására, ahol Bobulán kívül Döhmel Frigyest találta. Dr. Ulain Ferenc ez alkalommal látta először Döhmelt. A társaságban Döhmel vitte a szót, aki előadta, hogy Ludendorfftól és Hitlertől kapott megbízást, hogy Magyarországgal politikai kapcsolatot létesítsen, egyúttal okmányokkal igazolta személyazonosságát. A beszéd a németországi viszonyokról általánosságban folyt, a lényege azonban az volt, hogy a bajorok segítséget adnának a magyaroknak, hogy egy Németország ellen irányuló cseh offenzíva esetén a magyarok a cseheket délről megtámadnák, és a németek támogatnák a magyarokat régi határaik visszaszerzésében. Ez alkalommal Szemere Béla már a megbeszélés folyamán érkezett, dr. Ulain és dr. Szemere ekkor ismerték meg egymást. Szemere Béla a megbeszélés folyamán szükségesnek tartotta, hogy valakinek Münchenbe kell utazni, dr. Ulain Ferenc önként vállalkozott is erre, és megállapodtak, hogy a dolgok részleteit még egyszer megbeszélik.

November 4-én Ulain Ferenc újból felment Bobula Titusz lakására, de akkor Szemerét nem találta ott, csak Bobulát és Döhmelt, s ezért további tárgyalás nélkül eltávozott.

November 5-én este Dr. Ulain Ferenc ismét felment Bobula lakására, ahol Döhmel és Szemere már ott volt. Döhmel ez alkalommal leveleket mutatott fel, hogy Ludendorfftól a futár visszaérkezett, Ludendorff november 6-án fogadja Ulaint. Ezt megelőzőleg Döhmel Bobulával és Szemerével tárgyalva megbeszéléseik alapján egy szerződést készített. A megbeszélés pontozatok szerint történt. Amikor Ulain megérkezett, a szerződés már készen volt. Ulain Ferenc azt futólag átnézte, s Bobula fordította a németül nem beszélő Szemere Bélának magyarra. Döhmel kérte a vádlottakat, hogy a szerződést írják alá, azt ő maga is aláírta. A szerződést Döhmel kívánta Münchenbe vinni, de mert Ulain vállalkozott a müncheni útra, Döhmel arra kérte, hogy szerződést vigye magával Németországba, mert az szolgál bizonyítékul arra, hogy a magyarok elhatározása komoly. Ulain és Szemere vonakodott a szerződést aláírni, de Döhmel ragaszkodott hozzá. Az ő unszolására Bobula Titusz is hajlandó volt aláírni, mire Ulain kijelentette, hogy az aláírás nem is fontos dolog, míg az illetékes német felekkel megbeszélve nincs. A szerződést akkor mindhárom vádlott aláírta. A második példány aláírásánál dr. Ulain Ferenc meggondolta magát, s ezt a példányt nem írta alá. Az első aláírt példányt később megsemmisítette. Az volt dr. Ulain terve, hogy kimegy Németországba, s ha Ludendorff hajlandó egy integritási akcióba belemenni, megbeszéli vele a részleteket. Állítása szerint ezután a kormánynak utólagosan jelentést kívánt tenni.

A november 8-áról keltezett, Magyarország és Bajorország között politikai és katonai szerződés létesítésé-

re irányuló állapodás tizenegy cikkben és három mellékletben foglalkozik politikai, katonai és gazdasági kérdésekkel. A szerződés lényege az 5-ik cikk, amely szerint a bajor állam elismeri az újonnan alakítandó magyar államot azon határok között, amelyekkel az 1914. június hava előtt bírt. Erre vonatkozik a katonai jellegű megállapodás is. Ennek a szerződésnek a 6-ik cikke így szól: „arról, hogy mely időpontban kezdődjenek a kétféle részről, azok az akciók, melyek a szerződést kötő felek részéről célszerűnek ítélt rezsimek felállítására szolgálnak, a felek kötelesek egymást kölcsönösen értesíteni." A 11-ik cikk szerint a megállapodás ideiglenes, az újonnan alkotott államok az akciók végrehajtása után szabályozzák egymáshoz való végleges viszonyukat.

November 6-án Döhmel Frigyes Bobulával felment dr. Ulain Ferenc lakására, s mivel Ulainnak német vízuma nem volt, Döhmel ajánlotta, hogy ő egy embert ad mellé, aki a német határon őt átviszi. Döhmel elment, hogy az emberét felhozza, de azután nem jelentkezett. Dr. Ulain Ferenc elutazott, őt a vonaton Hegyeshalomnál a rendőrség feltartóztatta, s a szerződést Záborszky Miklós rendőrfogalmazó elvette.

Ugyanaznap este Döhmel Frigyes Seibold Jenő detektívfelügyelő kíséretében felment Bobula lakására, akinek a detektívfelügyelőt, mint bajor őrmestert mutatta be. Általános tárgyú beszélés után Döhmel azt kérdezte, hogy ő magyar részről komoly fegyveres alakulatokról nem hallott. Bobula Titusz ekkor kijelentette, hogy Szemere Béla ÁBM-szervezetei teljesen meg vannak szervezve. A szervezetek a fegyvereiket nem szolgáltatták be. A szervezetekben

élénk agitáló tevékenységet fejtettek ki a kormány ellen, és a közhangulat ezekben a szervezetekben Bethlen-ellenes. Szemerének Bobula szerint az a terve, hogy próbariadót rendel el, s bár Héjjassal és Prónayval nem tárgyaltak, számítanak az ő segítségükre is. Szemere emberei megszállnák a várost, Héjjas és Prónay harci készültség gyanánt maradnak, és az alkalmatlan politikusokat, valamit vezető személyiségeket összeszednék. Ezekről kész lista van már.

A vádlottak nem ismerték el bűnösségüket. Azt adták elő, hogy Döhmel Frigyessel tárgyaltak ugyan, nem tudták, hogy ő agent provocateur, de a kormány erőszakos eltávolításáról nem volt szó.

A kir. törvényszék az imént előadott tényállást dr. Ulain Ferenc, dr. Szemere Béla és Bobula Titusz vádlottaknak a főtárgyaláson tett vallomása, a nyomozás folyamán tett vallomásuk elébük tárása, a november 3-áról keltezett, Bobula Titusz és Szemere Béla aláírásával ellátott szerződés felolvasása, Seibold Jenő és Záborszky Miklós tanúk vallomás és Seibold Jenő ismertetett detektívjelentése alapján állapította meg. A kir. törvényszék a vádlottak vallomáson kívül csupa teljesen megbízható és érdektelen tanúvallomásokat mérlegelte, és az okirati bizonyítást vette figyelembe. Záborszky Miklós vallomása teljesen kifogástalan. Seibold Jenő vallomása ugyancsak megbízható s érdektelen vallomás. Vallomását részben megerősíti Bobula Titusz és Szemere Béla is, amikor Bobula kijelenti, hogy az ÁBM-szervezetekről beszélt Seiboldnak, s Szemere is elismeri, hogy próbariadóról a tárgyalások folyamán volt szó. Azonban mindketten azt vallják, hogy más értelemben

szóltak erről. Ha azonban azt tekintjük, hogy a vádlottak komolyan tárgyaltak Döhmel Frigyessel, így komolyan kell venni a neki mondottakat is, s ez eseten Seibold Jenő ugyancsak komoly dolgokat hallott, miért is az általa előadottak figyelembevételével tartotta a kir. törvényszék a fentebb előadott tényállást megállapítandónak.

Nem vette figyelembe a kir. törvényszék a tényállás megállapításánál Döhmel Frigyes vallomását, azt csak egyéniségének méltatásánál, s az önmagát is terhelő kijelentéseknél vette figyelembe. Döhmel Frigyes állítólagos lipcsei kereskedősegéd múltját, s főképpen azt, hogy miért jött Magyarországra, a kir. törvényszék megállapítani nem tudta. Saját előadása logikai ellentmondással van tele. Ideális kommunistának nevezi magát, s mégis állítólagos kommunista újság elleni merénylet miatt kellett Bajorországba mennie. A főtárgyaláson már azt sem mondja, hanem csak azt, hogy egy rokona tudott a merényletről, s mert nem akart tanúságot tenni, hagyta el hazáját. Eltekintve attól, hogy oly egyén, mint Döhmel Frigyes, aki mindig másképp beszél, valahány ember előtt beszél, az az ok nem látszik elégségesnek, hogy Bajorországba, a Hitler-féle nacionalistákhoz, onnan pedig Magyarországra meneküljön. Döhmel kopott ruhában, 1923. augusztus 12-én, határátlépési bizonyítvánnyal lépi át a magyar határt. Sopronba megy, s mert pénze nincs, ott Kovács századostól 15.000 koronát kér és kap. Pár nap múlva, augusztus 16-án a filoszemita és demokrata Döhmel a budapesti ÉME-be megy, hogy egy levelet a vezetőségnek átadjon, melyet állítólag Németországból hozott. Egyúttal munkát is keresett ott. Döhmel azt

állítja, hogy ő a levelet át is adta. A főtárgyaláson kihallgatott Gál József tanú ezt megcáfolta. Gál jelen volt az ÉME helyiségében, mikor Döhmel mint német menekült ott megjelent. Az egyesületben vezető tagot keresett, de nem talált. Levelet senkinek át nem adott. Gál volt az, aki ajánlkozott, hogy a menekült németet elvezető az ÉME egyik vezető tagjához, a közelben lakó Prónay Pálhoz. Prónaynak ugyancsak nem adott át levelet, sőt, Prónay nem is fogadta Döhmelt, szemrehányást tett Gálnak, hogy minek vezet hozzá ily embereket. Gál József azonban, mint újságtudósító, érdeklődött a németországi események iránt, s mert németül nemigen tudott, Döhmelt elvitte Vikár Bélához, hogy az tolmácsolja Döhmel előadását. Gál egy napig szállást is adott Döhmelnek, s ebédet is fizetett neki. Augusztus 17-én Gál Adorján Gézához vezette Döhmelt, majd a Magyar Kultúrliga helyiségébe, ahol Döhmel németországi eseményekről beszélt, majd bajor összeköttetést ajánlott. Ugyanakkor egy szerződéstervezetet készített, melyet utóbb a parlamentben Daruváry Géza akkori helyettes miniszterelnök jelenlétében tartott kihallgatás alkalmával becsatolt. Augusztus 18-án dacára, hogy pénze nem volt, vállalkozott, hogy az említett szerződést Németországba viszi, s azt mondta, hogy ott Ludendorff-fal és Hitlerrel tárgyal. El is utazott Sopronba, de utóbb, mint filoszemita érzelmű egyén, meggondolta magát, s mert állítólag zsidók elleni atrocitásokat terveznek elkövetni, augusztus 19-én visszautazott Budapestre. Augusztus 20-án a Neues Pester Journalnál jelentkezik, innen az Egyenlőség című hetilaphoz megy, majd a Pesti Izraelita Hitközséghez.

A hitközség Vázsonyi Vilmoshoz utasítja. Döhmel augusztus 22-én jelent meg Vázsonyi Vilmosnál, aki Fábián Béla nemzetgyűlési képviselőt kérte fel, hogy Döhmelt a kormány elé kísérje. Augusztus 24-én a parlamentben Daruváry Géza, Rakovszky Iván miniszterek és Kánya Kálmán hallgatták ki Döhmelt. Döhmel vallomásában előadottakra a nyomozást elrendelték. Miután Döhmel úgy vette észre – mondja ő –, hogy a hatóságok nem sok hitelt adnak előadásának, a Népszava szerkesztőségébe ment, majd augusztus 27-én Vázsonyi Vilmos irodájában, ott találkozott Hetényi Imre főkapitányhelyettessel. Hetényi Döhmelt Hirsch Sándor detektívfelügyelő kíséretében Münchenbe küldte az állítólagos magyar-bajor összeköttetés kinyomozására és meggátlására. Münchenből visszajövet szeptember elején még felmegy Döhmel a Szemere-körnek nevezetett Magyar Kultúrliga helyiségébe, szeptember 5-én azonban végleg elmarad, s október 21-éig sem a Szemere-körrel, sem Szemere Bélával és Bobula Titusszal nem találkozik. Akkor kezdeményezte a vád tárgyává tett eseményeket.

Megállapítható, hogy Döhmel Frigyes, aki előadása szerint munkakeresés végett jött Magyarországra, munkát komolyan soha nem keresett. Azt mondja, hogy az események elsodorták eredeti tervétől. Ellenben megállapítható, hogy Sopronban 15.000 koronát kapott, Budapesten Vázsonyi Vilmos fia, Vázsonyi János segélyezte, körülbelül 4-500.000 koronát adott neki, azonkívül ellátta alsó- és felsőruhával, cipővel, nyakkendővel. Egy ideig Döhmel Vázsonyi Vilmos irodavezetőjénél is lakott. A rendőrség Döhmelt az Ulrich cégnél helyezte el, s azonkívül pénzzel is

segélyezte. Az Ulrich cégnél körülbelül 10 napig dolgozott Döhmel, onnan nagyobb összegű előleg felvétele után elment. A Népszavánál ismét pénzt kért, de ott nem kapott, hanem az Erzsébet körúti szociáldemokrata párthelyiségbe küldték, ahol egy képviselőtől 50.000 koronát kapott. Ezekből kétségtelenül megállapítható, hogy Döhmel Frigyest anyagi érdek vezette.

Megállapítható Döhmel Frigyes vallomásából az is, hogy ő úgy Vázsonyiékat, mint a rendőrséget félrevezette, mert másokat mondott Vázsonyiéknak és a rendőrségnek, s másképp vallott a kir. ügyészség és a bíróság előtt. Vázsonyi János és Pakots József előtt főképp a zsidók elleni állítólagos tervezett atrocitásokról, feketelistáról, Budapest megszállási tervezetéről beszélt, úgy tüntette fel ezeket, mintha mindezt a vádlottak terveznék. Általában rémületet kívánt kiváltani, hogy a beduguló pénzforrásait ismételten megnyissa. A főtárgyalás folyamán tisztázódott, hogy ezek az állítólagos tervek állítólag egy Kis Lajos nevű egyéntől származnak, s noha Döhmel – vallomása szerint – napokkal előbb tudta, hogy Kis Lajos ily listákat és terveket át fog adni, s bár a rendőrséggel összeköttetésben állt, a rendőrséget is felültette, mert nem tette lehetővé, hogy ezt az egyént megfogják, akinek a tevékenysége kétségkívül olyan, amely megérdemelte volna, hogy a rendőrség áldozatok árán is kézre kerítse a nevezettet. Ez a személy a nyomozás során sem volt feltalálható.

Mindennek dacára a kir. törvényszék a különféle valótlanságokon is átsikló és kimagyarázó Döhmel Frigyes valódi arculatát felfedhetőnek nem találta, s az a gyanú

mutatkozik, hogy a Döhmel mögött keresendő egyének az ország határain kívül – de nem Bajorországban – vannak, s Döhmel volt az, aki nemcsak a vádlottakat, de magyarországi pártfogóit is rászedte.

Különösen feltűnő jelenség, hogy kereskedelmi alkalmazott a lehető legrövidebb idő alatt oly szerződéstervezetet készít, amely, ha nem is diplomáciai műremek, mindenesetre oly tevékenység, oly dolgokat felölelő, amely bizonyos előkészületet, tanulmányozást igényel. Döhmel Frigyes ez irányban megkérdeztetvén azt a választ adta, hogy ő író is, éspedig novellaíró. Ámde ez a körülmény nem magyarázza, sőt, gyanúsabbá teszi Döhmel egyéniségét, mert novellaíró köztudomás szerint nem készít például cseh támadás esetére államszerződéseket. Döhmel Frigyes személyisége a per mostani adatai szerint probléma, ismeretlen valami, ami pedig ismerős, az olyan, ami szavahihetőségét a legnagyobb mérvben kétségessé és megbízhatatlanná teszi, az ő vallomása tehát megnyugtató bizonyítékul nem használható.

Ez oknál fogva nem mérlegelte a kir. törvényszék Hetényi Imre, Vázsonyi Vilmos, Pakots József tanúk vallomását sem, mert három tanú, különösen a két utóbbi egyedül és kizárólag Döhmel Frigyes bemondásai alapján tettek vallomást, s így az alap megbízhatatlan lévén, az megbízható és kifogástalan egyének közlésével sem válik megnyugtató bizonyítékká.

Hetényi Imre tanú tudomását ugyancsak legnagyobbrészt Döhmel Frigyes bemondását merítette. Ez tehát ugyanolyan elbírálás alá esik, mint a fentebb előadottak.

Vallomásának egyéb része, hogy bajor horogkeresztes fiatalemberek jöttek, figyelembe ezért nem vehető, mert puszta feltevésnél egyébnek nem látszik. Az ugyanis, hogy a bajor fiatalemberek megjelenése okozati összefüggésben volna a vádlottak tevékenységével, semmiféle konkrét adattal bizonyítva nincs, azt még Döhmel sem állítja, sőt, kijelenti, hogy vádlottaknak a bajor nacionalistákkal összeköttetése nem volt, Nyugat-Magyarországon német katonák nem voltak, de főképp ellene monda az a körülmény, hogy a bajor fiatalemberek október 31-ike előtt jöttek ide, amikor még azok nem is tudhatták, hogy Döhmel Frigyes levelet ír, s hogy Ulain Ferenc november 2-án ebbe az akcióba kapcsolódik. Vallomásának a többi része a vádbeli cselekményt megelőző időre vonatkozik, s mint ilyen, e bűnügy szempontjából nem lényeges. Seibold Jenő vallomását a kir. törvényszék mérlegelte, az ebből merített tudomás további tárgyalást nem igényel.

Gál József, Trenkó József, Vikár Béla, Hirsch Sándor tanúk vallomása nem a vádbeli cselekményre vonatkozik, az mint Döhmel szavahihetőségére vonatkozó körülmények csak távolabbi vonatkozásban vannak az üggyel.

Megállapítható továbbá, hogy Döhmel Frigyes volt az, aki Bobulával a találkozást kezdeményezte, ő volt az, aki hamis iratok alapján magát mind bajor megbízott legitimálta, ő volt az, aki hamis iratokkal a fajvédők bekapcsolódását kívánta, ő volt az, aki a bajor relációkat felvetette, ő volt az, aki a szerződés készítését szükségesnek tartotta, a szerződést fogalmazta, annak aláírása végett magát expo-

nálta, s ezt előadása szerint azért tette, hogy a vádlottak ellen bizonyítékokat szerezzen.

Megállapítható továbbá, hogy Döhmelnek a Hitler-féle bajor szervezettel semmiféle összeköttetése nem volt. Bajor katonák és fegyverek Magyarországon nem voltak. A bajor hazafias szervezetek írásait hamisította. Vázsonyi Jánosnak és a rendőrségnek tárgyalásáról jelentést tett, vagyis agent provocateur volt.

Ez a szerep az erkölcsi törvényekkel és felfogással nem fér össze, az elítélendő.

Az a körülmény, hogy valaki anyagi érdekből mást bűncselekmény elkövetésre buzdít, éspedig olyanokra, amelyeknek elkövetése az illetőnek szándékában sem volt, mint például a szerződés aláírása, s azután ugyanarra a bűncselekményre, amelynek értelmi kigondolója, szellemi tervezője és elrendezője volt, előáll, mint vádló, az olyan eljárás, amelyet a kir. törvényszék helyesnek nem tart, intézményes támogatásban és védelemben nem részesíthet.

Az agent provocateurséget csak hivatalos kötelességteljesítés esetén, vagy magánszemélyeknél az aljas indok hiánya esetén az államot alapjában megrendítő, komoly veszély elhárítása végett, vagy mert a vádlottban a szándék már egyébként is megvolt, s erre alapos gyanúokok forognak fenn, tart megérthetőnek.

Más az eset Seibold Jenő esetében. Ő ugyan szintén megtévesztette Bobula Tituszt kilétére vonatkozólag, de Seibold Jenő a kötelességteljesítés tudatában járt el, s tevékenysége passzív volt, nem ajánlott semmit, nem iparkodott Bobula Titusz elhatározását irányítani oly módon,

hogy annak szándéka sem lett volna bűncselekmény elkövetésére, s ha ő fel nem lép, a bűncselekmény nem következik be. Ő csupán megfigyelője volt két egyén beszélgetésének, tervezésének. A kir. törvényszék itt kiemeli, hogy bűncselekmények esetén a Btk. szabályai tartandók szem előtt. Ha a törvény bűncselekménynek minősít valamely tevékenységet, azt elkövetni nem szabad, sem akkor, ha az elhatározás saját kezdeményezésből fakad, sem akkor, ha az elhatározást más indítja meg. Magánjogi vonatkozásban a másik fél akaratnyilvánítás komolyságának hiánya lehet jelentős, büntetőjogilag a felelősséget az nem érinti, csak akkor, ha a szándék hiányában a vádlott tette nem volt beszámítható, ami Bobula Titusz és társai esetében nincs meg.

A kir. törvényszék ezek szerint Döhmel Frigyes vallomását részint megbízhatatlanság, részint oly agent provocateuri magatartás miatt, mely meg nem engedhető, elfogadhatónak nem tartja, illetve az őáltala megígért katonákat, fegyvereket, a szerződésen az ő aláírását a vádlottak terhére nem rója. Mi az tehát, amiben a vádlottakat bűnösnek találja?

A Btk. általánosságban a bűncselekmény elkövetésére irányuló előkészületi cselekményt nem bünteti. A tettes szándéka előkészületi cselekmény esetén is megvan, bizonyos tevékenység is járul ehhez, de a véghezvitel még el nem kezdődött. A Btk. 156. §-a a cselekmény veszélyességére tekintettel az általános büntetőjogi elvektől eltérőleg nem csak az előkészületi cselekményt konstruálja önálló bűncselekménnyé, hanem még azt a szövetkezést is,

melyhez előkészületi cselekmény nem járul. Bünteti tehát a szövetkezésre irányuló szándékos elhatározást.

A szövetség a Btk. értelmében létrejött, ha két, vagy több személy a bűncselekmény elkövetését közös egyetértéssel elhatározza.

Bobula Titusz, Szemere Béla és Ulain Ferenc saját beismerésük szerint is elhatározták, hogy a bajorokkal, ha más egyén motivációja folytán is, politikai és katonai kapcsolatot létesítenek, szerződést kötnek, ha a bajorok is hajlandók erre. Döhmel Frigyes már előre jelezte terveit, Ulain Ferencék első alkalommal megmondták, mit terveznek. Több napon megtárgyalták ezt a kérdést, s hajlandók voltak azt írásba is foglalni. A tárgyalás során részletekbe is mentek, mikor több vagy kevesebb katona szükségét hangoztatták, illetve mikor Ulain Ferenc idegen erőket nem akart, csupán a szerződés aláírását ellenezte. Bár Ulain Ferenc az általa aláírt szerződéstervezetet utólag megsemmisítette, de ez nem azért tette, hogy a bajorokkal létesítendő politikai kapcsolat eszméit elejtette, hanem azért, mert a Döhmel által készített tervezetet helyesnek nem tartotta. Ez a megjegyzés tehát mindhárom vádlottnak szándékos elhatározása volt, Döhmel Frigyesnek csupán megindító szerepe volt, de hogy ez a vádlottaknak komoly elhatározása volt, abból is kitűnik, hogy Döhmeltől függetlenül, mert abban bizakodtak, kiküldték Ulain Ferencet Münchenbe, s Ulain Ferenc, dacára, hogy Döhmel szerződését nem tartotta mindenben helyesnek, mégis elutazott, a szerződést nem semmisítette meg, hanem azt magával vitte, mint olyant, ami további tárgyalásoknak alapul szolgálhat.

A vádlottak elhatározása tehát komoly volt, a bajorokkal való katonai és politikai szövetség megkötésére irányult, a szerződés in concreto volt alkalmatlan bűncselekmény elkövetésére, mert bajorokkal kapcsolat nem állott fenn, egyébként az alkalmas eszköznek látszott. A vádlottak tehát komolyan vették a szerződést, illetve Ulain Ferencnek később keletkezett az az aggodalma, de mint fentebb említve volt, az csak az írásos szerződésre vonatkozott.

A szövetkezésre a közös egyetértés tehát megvolt, további kérdés az, hogy a lázadás elkövetésére irányult-e? Lázadás alatt oly csoportosulás értendő, melynek célja az állami életműködés rendes menetét erőszakkal megváltoztatni, illetve a tömeg erőszakkal akarja saját akaratát állami tényezők fölé helyezni.

A vádlottak egyértelműen azt adták elő, hogy ők erőszakos kormányválságot nem akartak. A bajorokkal kötendő szerződést akarták, de arról a kormánynak utólagosan jelentést akartak tenni.

Az kétségtelen, hogy a vádlottak által tervezett szerződést, tekintet nélkül arra, hogy írásba van-e foglalva, vagy nem, a kormány ellenzése mellett megvalósítani csak erőszakkal lehetséges, s ez esetben a lázadás bűncselekménye fennforog. Fennforog még akkor is, ha külön nem beszélnek róla, mert a szerződésben az hallgatólagosan benne foglaltatik. Kétségtelen az is, hogy a kormánynak előre jelentést tenni nem akartak. Egyedül az a körülmény döntő, hogy a kormánynak a szerződéshez való hozzájárulását remélhették-e a vádlottak?

A kir. törvényszék ezt a kérdést nemlegesnek látja eldöntendőnek. Nem számíthattak a vádlottak a kormány sem előleges, annál kevésbé utólagos jóváhagyására, de nem is számítottak.

Ulain Ferenc vallomásában azt adja elő, hogy ha legfelsőbb helyen ehhez a szerződéshez hozzájárulnak, a jelenlegi kormányzati rendszernek meg kellene változnia. Bobula Titusz már magától értetődőnek tartja, hogy az ügyek vitelét más kormánynak kellene átvenni, azt a helyzet változtatja mg. Ezt a védekezést Seibold Jenő tanú megcáfolja, amikor azt vallja, hogy Bobula előtte kijelentette, hogy az ÁBM szervezetekben a kormány ellen élénk agitációt fejteni ki, a közhangulat is Bethlen-ellenes, s hogy fegyveres akciókra is hajlandók. A jelenlegi kormányra tehát nem számítottak. A törvény azonban nem a jövőbeli kormányt védi, hanem azt, amely az ország hatalmát gyakorolja, amely felelős úgy külpolitikai, mint belpolitikai tekintetben.

Az ország mai helyzetében a szerződésben meghatározott célra és eszközök mellett sikeres eredményt elérni nem lehet, az csak további bajok szülőoka lehet. Nem remélhették a kormány hozzájárulását azért sem, mert a Hitler-féle csoport ugyancsak lázadócsoport volt, ezekről nyilvánvaló volt már abban az időben, hogy a törvényes kormány erőszakos eltávolítására törekszenek. Politikai előrelátás mellett ily csoportot támogatni lehet, de katonai és politikai szerződést csak tényleges hatalom birtokában lévő csoporttal vagy kormánnyal lehet jogérvényesen kötni.

Hogy a kormányra számítottak volna, ellentmond annak különösen az írásos szerződés, melyet, ha felületesen

olvastak is, és más készítette, mégis bizonyos megbeszélés alapján készült, amelynek első soraiban Magyarországról és Bajorországról mint államokról, továbbá politikai és katonai közösség létesítéséről van szó, s a legfontosabb pontnál, az integritási pontnál az újonnan alkotandó magyar államról, melynek más értelme nem lehet, mint új kormányzat, mert a régi állam, ha megcsonkítva is, de fennáll. Ellene mond főképp a 9-ik cikk, amely a szerződő felek részéről célszerűnek ítélt rezsimek felállításáról szól, olyképpen, hogy a magyar akció már november végére terveztetik. Bármiképpen magyarázandó is a rezsim kifejezés, a politikai irányzatnak is a kormány adja meg a jellegét, s a kormányt nem alkotmányos tényezők buktatnák, hanem – a szerződés szerint – a szerződő felek kezdeményezésétől teszik azt függővé. Első pillanatra is feltűnik, s ebből magyarázható, hogy a jogász és törvénytudó dr. Ulain Ferenc az általa aláírt példányt megsemmisítette, mert tudatára jutott a szerződés tartalma komoly voltának, mert ha azt komolytalanságnak tartotta volna, a Szemere és Bobula aláírásával ellátott példányt nem vitte volna magával a müncheni útra.

Szemere Béla még azt is állította, hogy a hivatásos diplomácia ily teendőket nem végezhet. Mindenesetre a kormánynak kell látnia diplomáciai útján a külföldi lehetőségeket, s a diplomáciára tartozik az, hogy valamely akciót hivatásos diplomatákkal vagy magánszemélyekkel látja-e célszerűbben lebonyolíthatónak, mert az ilyen akció a kormány terveit keresztezheti, s végeredményben kárt okoz. Tehát ez a kifogás sem helytálló.

Mindezek alapján a vádlottaknak az imént részletezett cselekvősége megállapítja a Btk. 156. §. 1. tételében meghatározott, lázadásra irányuló szövetség vétségének tényálladéki elemeit, s ezért őket abban bűnösnek kimondani és megbüntetni kellett.

A kir. törvényszék a vádtól eltérően nem látta fennforogni a Btk. 156. §. 2. tételében meghatározott bűntettet, mert nem tartotta előkészületi cselekmények a szóbeli megállapodásnak írásba való foglalását, mert ez magán a megállapodáson mit sem változtat, a veszélyt nem fokozta, csupán a megállapodást érzékelhetőbbé tette. Nem látta annak Ulain Ferenc elutazását sem, mert ezzel még közvetlen veszély nem keletkezett, s ez is csak azt célozta, hogy a bajor szervezetekkel a részleteket megbeszélje, s ezzel az egyoldalú megállapodást kétoldalú szerződéssé tegye. Amennyiben a szerződés rendelkezéseit a bajor szervezetek is magukévá tették volna, a szövetség teljes lesz, s a veszélyesség nagyobb, de ez még mindig csak szövetség, s nem előkészületi cselekmény.

Döhmel Frigyes aláírása, az általa ígért csapatok és hadszerek ígérete a fentebb előadottakra figyelemmel tekintetbe vétetett. Nem történt előkészületi cselekmény a hazafias egyesületekben sem, Seibold vallomása szerint Döhmel azt kérdezte, hogy ő magyar részről még komoly fegyveres alakulásokról nem hallott, s ugyanő vallja, hogy Bobula Titusz azt a kijelentést tette, hogy Héjjassal és Prónayval nem beszéltek, de számítanak rájuk. Előkészületi cselekmény lett volna Budapest megszállási tervének kidolgozása, a feketelista, de ez a vádlottak tevékenységével

nincs összefüggésben, az teljesen kívülálló egyének tevékenysége. A Seibold Jenő által említett lista meglétére semmi bizonyíték nincs. Általában az egész cselekmény tervezgetésnél, megbeszélésnél, szövetségnél nem volt több, ez a cselekmény pedig még nem előkészületi cselekmény.

A kir. törvényszék a büntetés kiszabásánál súlyosító körülményt nem észlelt. Enyhítő körülménynek vette a vádlottak büntetlen előéletét, s hogy hazafias szempontok vezették őket, s végül, hogy cselekményük a nagyobb veszélyességet nélkülözte. Nélkülözte pedig részben azért, hogy a hatóság a vádlottak eljárásának minden fázisáról tudott; nélkülözte azért, mert semmiféle összeköttetésük a bajor nacionalista körökkel nem volt, bajorok az országban nem voltak, de egyébként is fegyveresek a mai fokozott ellenőrzés mellett az országba nem is jöhettek, s végül, mert három egyénnek tervezgetése, szövetsége volt, akiknek, ha voltak is követőik, oly mennyiségű fegyverrel, amely a közre veszélyes lett volna, nem rendelkeztek, s embereikkel nem is érintkeztek. Ezekre tekintettel a bűncselekményre megállapított államfogház legkisebb mérvét is túl szigorúnak találta, mindhárom vádlottal szemben a Btk. 92. §-át alkalmazta, és a rendelkező részben kiszabott büntetést tartotta a vádlottak bűnösségi fokával arányban állónak.

A kir. törvényszék a bizonyítás kiegészítése iránt előterjesztett indítványokat elutasította. Az a körülmény, hogy Seibold Jenő rövidebb ideig volt Bobula Titusznál, mint ő mondja, nem lényeges. Lényeges az, hogy Bobula kijelentéseket tett, s azt rövid idő alatt is tehette. Nem lényeges az, hogy dr. Ulain Ferenc a februári müncheni

útjáról nyíltan beszélt, s hogy 1923. november hó 6-án sem utazott titokban, mert a februári út ezzel az üggyel okozati összefüggésben nincs, az pedig, hogy nyíltan utazott, semmit sem bizonyít. Dr. Ulain Ferenc /Nagyatádi/ Szabó Istvánnak sem mondta meg a tulajdonképpeni okot, hogy miért utazik, csak annyit, hogy az ország érdekében megy, s ebből következtetés nem vonható le.

Domsa Sándor kihallgatására semmi ok nincs, mert a kir. törvényszék is megállapította, hogy vádlottaknak a bajor szervezetekkel összeköttetésük nem volt, s így ugyan-azt bizonyítani felesleges. Az pedig, hogy Hirsch Sándor kivel beszélt, az ügy szempontjából közömbös.

Gömbös Gyula, Klunhoff Leó kihallgatása azért mellőztetett, mert az általuk bizonyítani kívánt körülmények nem erre az ügyre vonatkoznak.

Gömbös Gyula és Friedrich István kihallgatását azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert a Szemere-köri esemény vád tárgyát nem képezi.

Héjjas Iván és Prónay Pál kihallgatását azért mellőzte, mert a kir. törvényszék is megállapította, hogy a vádlottak a nevezettekkel összeköttetésben nem állottak, és így az ügy további bizonyításra nem szorul.

Döhmel Frigyesnek Vázsonyi Jánoshoz és Vázsonyi Vilmoshoz írt levelének felolvasását azért nem rendelte el, mert Döhmel Frigyes egyénisége, eljárásának indoka eléggé tisztázott, az más megvilágításba a levél után sem kerül.

Az a körülmény, hogy a Szemere-körben lázadásra irányuló szövetség nem jött létre, mint negatív körülményre utaló bizonyítás azért is mellőztetett, mert az nincs vád tárgyává téve.

Arra a körülményre, hogy az ÁBM a fegyvereket visszaszolgáltatta, és dr. Szemere Béla a fegyverek visszaszolgáltatását elősegítette, a kir. törvényszék a bizonyítást azért mellőzte, mert a fegyverek ügye tisztáztatott, s arra nem merült fel adat, hogy Szemere Béla a fegyverek beszolgáltatását késleltette volna, s így azt is bizonyítani és felesleges.

Döhmel Frigyes újbóli kihallgatását a kir. törvényszék azért nem tartotta szükségesnek, mert Döhmel Frigyes szavainak a bizonyítás szempontjából súlyt nem tulajdonít, az pedig, hogy ki volt a budapesti intim barátja, annak tisztázása az ügyhöz szorosan nem tartozik.

Dömötör Mihály és Csörgey Kálmán tanúkénti kihallgatását azért nem rendelte el, mert az általuk bizonyítani kívánt körülmények a vádbeli cselekmény megelőző időkre vonatkoznak, vád tárgyává nem tétetettek, ezért az ügy szempontjából nem lényegesek.

Mindezek alapján tehát az eljárás befejezését késleltető, nem lényeges körülményekre utaló bizonyításkiegészítés elutasítandó volt.

Az ítélet egyéb rendelkezése az azok mellett felhívott törvényszakaszokon alapszik.

Budapest, 1924. január hó 24. napján

dr. Langer Jenő sk. ft. elnök
dr. Méhes Ignác sk. előadó

Hiteles másolat, gépelt.

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Bánffy Miklós (1874–1950) gróf, erdélyi magyar író, politikus, külügyminiszter. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. 1906-tól 1909-ig Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. 1901-től szabadelvű programmal, 1910-től pártonkívüli programmal országgyűlési képviselő. Később csatlakozott a Nemzeti Munkapárthoz. 1913–18-ban az állami színházak intendánsa. A Kisfaludy Társaság tagja. 1921. április 14-étől 1922. december 19-éig a Bethlen-kormányban a külügyminiszteri tárcát töltötte be, de mellette végig kulturális tevékenységet is folytatott. 1926-ban visszaköltözött Erdélybe és vezető szerepet játszott az erdélyi magyar irodalomban. 1939-ben vezetője lett a Nemzeti Újjászületési Front keretében szervezett Magyar Népközösségnek. 1940-ben behívott erdélyi felsőházi tag. Szerkesztette az Erdélyi Helikont, foglalkozott zenével, festészettel, színpadi rendezéssel, irodalommal, valamint Kisbán Miklós néven drámákat is írt. 1950-ben, birtokaitól megfosztva, szegényen, mellőzötten hunyt el Budapesten.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar

bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé köze-

ledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Bobula Titusz (1878–1961) építészmérnök, radikális jobboldali politikus. Az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, ahol 1910-ben feleségül vette a gazdag mágnáscsaládból származó Eurania Mockot. A pár New Yorkban telepedett le, ahol Bobula elsősorban templomok tervezésével foglalkozott. 1919-ben visszatért Magyarországra, ahol politizálni kezdett, elsősorban a revizionizmus és a szélsőjobboldali eszmék irányába mozdult el, ennek köszönhetően vált az Ulain Ferenccel és dr. Szemere Bélával közösen szőtt államellenes összeesküvés szereplőjévé. Később visszatért az Egyesült Államokba, ahol katonai mérnöki tevékenységgel is próbálkozott, többek között a világhírű fizikus-feltaláló, Nikola Tesla mellett is dolgozott egy soha meg nem valósult energiapajzs és sugárfegyver-technológiai kidolgozásán. 1961-ben hunyt el.

Georg Escherich (1870–1941) német radikális jobboldali politikus, polgári szakmájára nézve erdőmérnök, paramilitáris vezető. A Bajor Néppárt tagja és képviselője a német birodalmi törvényhozásban. 1919-ben a Bajor Tanácsköztársaságot leverő jobboldali milícia, az Einwohnerwehren egyik vezetője. Nem sokkal később megalapította saját ORGESCH (Organisation Escherich) névre hallgató jobboldali paramilitáris alakulatát. Szoros kapcsolat fűzte

Rudolf Kanzler paramilitáris vezetőhöz, az ORKA (Organisation Kanzler) milícia alapítójához, és az osztrák Heimwehr-milíciákhoz. Szervezetét 1921-ben a német szövetségi kormány feloszlatta más szabadcsapatokkal együtt, de 1928-ban újraszervezte azt Heimatschutz néven. 1933-ban, Hitler hatalomra jutása után szervezete feloszlott, illetve beolvadt a Nemzetiszocialista Párt paramilitáris alakulataiba. Escherich ezután visszavonult a politikától, és 1941-ben hunyt el Münchenben.

Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején, mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján rövid ideig 1919. augusztus 7-étől november 25-ig (vitatható legitimitással rendelkező) miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Tábora elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilko-

sainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult, erősen ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich párt) budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951-ben mint politikus már elfeledettnek számított, de júliusban mégis letartóztatták Grősz József koncepciós perének kapcsán, majd augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi

kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kisgazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933

júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tiszttársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Gratz Gusztáv (1875–1946), magyar politikus, gazdasági szakember, történész. 1917-ben Magyarország külügyminisztere, a Tanácsköztársaság alatt a Bécsben székelő antikommunista magyar emigráció, az Antibolsevista Comité tagja volt. Az ellenforradalmi rendszer hatalomra kerülése után 1919 novemberétől 1921 januárjáig bécsi magyar nagykövet volt. 1921 januárjától áprilisáig külügy-

miniszter volt Teleki Pál első kormányában, ezt követően IV. Károly király az uralkodó magyar trónra való visszatérését előkészítő magyarországi megbízottja volt. Legitimista elkötelezettsége miatt a két királypuccs és IV. Károly trónfosztása után politikailag háttérbe szorult, 1926-tól visszatérhetett a politikai életbe, újra országgyűlési képviselő lett. 1946-ban hunyt el Budapesten.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légierő vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századossal együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1914-ben mint

detektívfelügyelő belépett a budapesti rendőrség kötelékébe, 1918-ban tanácsos, 1920-ban főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusában a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg. A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Rendőri működését megírta emlékirataiban: HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzeti-

ségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéreként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlássorozatban, a több száz ember életét követelő fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, ily módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarország kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás

jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztek hadseregen belüli túlsúlyúnak ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek ellene. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnét élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika is és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Gustav von Kahr (1862–1934) német jogász, jobboldali politikus, 1920 és 1921 között Bajorország tartományi miniszterelnöke és párhuzamosan belügyminisztere, 1923–1924-ben statáriális jogkörrel felruházott bajor főkormánybiztos. Közel állt Hitlerhez és Ludendorffhoz, azonban különleges jogköröket gyakorló főkormánybiztosként mégis ki akarta őket hagyni az új bajor állam vezetéséből. A müncheni sörpuccs után Kahr egy ideig bíróként dolgozott

Bajorországban, majd visszavonult a közszolgálattól. 1934. június 30-án, a hosszú kések éjszakáján gyilkolták meg, mikor Hitler minden lehetséges politikai ellenfelével leszámolt.

Rudolf Kanzler (1873–1956) német katonatiszt, radikális jobboldali politikus, polgári szakmájára földmérő mérnök, paramilitáris vezető. A Centrumpárt képviselője a bajor tartományi törvényhozásban, 1919-ben a Bajor Tanácsköztársaságot leverő egyik jobboldali milícia, a Bürgerwehr vezetője. Szoros kapcsolatok fűzték Georg Escherichez, az ő paramilitáris szervezete (ORGESCH) mintájára alapította meg ORKA (Organisation Escherich) névre hallgató saját szabadcsapatát. Szorosan együttműködött az osztrák Heimwehr-milíciákkal és a magyar radikális jobboldali szervezetekkel egy közép-európai revizionista szövetség létrehozása reményében. 1921-ben, a német szabadcsapatok kormányzat általi feloszlatása után Kanzler a monarchista Bayerischer Heimat- und Königsbund politikai szervezethez csatlakozott, melyet az 1933-as nemzetiszocialista hatalomátvétel után betiltottak. Kanzler egy idő után radikális jobboldali nézetei ellenére monarchistaként nem szimpatizált különösebben a nemzetiszocialistákkal, akik árulásért be is börtönözték egy időre. Kanzler ugyanakkor túlélte a második világháborút, és 83 éves korában, 1953-ban hunyt el.

Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban

kezdte, mint alkonzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, majd 1933. február 4-től 1938. november 28-áig külügyminiszter a Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Az ő külügyminisztersége alatt ment végbe Magyarország csatlakozása a Berlin–Róma-tengelyhez a revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemóniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült és felkérte Hitlert a magyar területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután az 1938. november 21-ei német olasz demars miatt Kárpát-Ukrajna tervezett megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külügyminiszterségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el. Pályájáról lásd bővebben:

TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Kozma Miklós (1884–1941), katonatiszt, politikus. A Ludovika Akadémia elvégzése után huszár hadnagyként szolgált, emellett jogot is tanult. 1919-ben Szegeden a Nemzeti Hadsereg propaganda- és védelmi osztályának vezetője volt, majd 1922-ben Horthy kinevezte a Magyar Távirati Iroda élére. 1934-től felsőházi tag lett, majd 1935. március 4-étől 1937. február 3-áig a Gömbös-, majd Darányi-kormány belügyminisztere. Ő irányította az 1935. évi választásokat. Darányi kezdetben mérsékelt, a parlamentre támaszkodó politikájával nem értett egyet, és ez vezetett lemondásához. 1937 márciusában ismét az MTI és az érdekkörébe tartozó vállalatok elnökévé választották. 1938 őszén a Kárpátalja visszafoglalására indult diverziós vállalkozás egyik vezetője, 1940–41-ben a visszafoglalt Kárpát-Ukrajna (Kárpátalja) kormányzói biztosa volt. Kormányzói biztosként fontos szerepe volt az első magyarországi zsidódeportálás elindításában, melynek értelmében mintegy 15 ezer, a zöldhatáron át Magyarországra menekült úgynevezett hontalan galíciai zsidót, aki nem rendelkezett hivatalos iratokkal, visszatoloncoltak a határon túlra, ahol azonban többségüket a megszálló német hadsereg meggyilkolta. 1941-ben hunyt el. Irathagyatéka a korszak igen értékes, sokat kutatott történelmi forrása: HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff (1865–1937), az első világháború kiemelkedő német tábornoka, a weimari köztársaság ideje alatt radikális jobboldali politikus, a német szélsőjobb egyik vezetője, aki folyamatosan a köztársaság megbuktatásán dolgozott. Az 1920-as Kapp-puccs és az 1923. november 8-án végrehajtott müncheni sörpuccs egyik vezéralakja és értelmi szerzője. Hitler mellett a feltörekvő Nemzetiszocialista Német Munkáspárt egyik vezetője és parlamenti képviselője. 1925-ben visszavonult a politikai élettől, és egyre zavarosabb, okkult tudományokkal foglalkozott. A nemzetiszocialista pártvezetés élete végén elhatárolódott tőle. 1937-ben hunyt el.

Josef Metzger (1870–1919) osztrák katonatiszt, tábornok, paramilitáris vezető. 1888-ban végzett a bécsi Theresianum Katonai Akadémián, majd hadnagyként a bécsújhelyi 3. gyalogezredhez került. 1904-ben őrnaggyá, 1909-ben alezredessé, 1915-ben vezérőrnaggyá, 1916-ban altábornaggyá léptették elő, majd a Császári és Királyi Hadsereg vezérkari főnökének helyettese lett. 1917-ben a Mária Terézia-rend Lovagkeresztjével tüntették ki. 1919-ben nyugállományba vonult, és a köztársasággá alakult Ausztria nacionalista, radikális jobboldali politikai erőihez csatlakozott. Egyik vezetője lett a Keresztényszocialista Párt radikális jobbszárnyához kötődő Heimwehr paramilitáris alakulatoknak. 1921-ben hunyt el. Irathagyatéka megtalálható a bécsi Österreichisches Staatsarchivban (AT-OeStA/KA NL 821 (B)).

Ostenburg-Moravek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradhasson. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevéssé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Papp Dezső (?–?) katonatiszt, honvéd alezredes. 1917-től szolgált a honvédségben, 1926-ban a külügyi és a honvédelmi minisztérium közös alárendeltségében működő különleges titkosszolgálati csoport vezetőjének nevezték ki. A

csoport felszámolása után, 1938 előtt Papp Dezső a szegedi V. hadtest 2. osztályának parancsnoka volt. Életrajza további motívumai ismeretlenek. Vö. UJSZÁSZY, i. m. 358.

Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kirobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az Antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizáratta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították,

azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszermunkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary,* 1919–1921, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Ráday Gedeon (1872–1937) jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját mint közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, és a főrendiházban is több jelentős sikert könyvelhetett el mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd Bécsbe utazott, ahol a gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében szoros össze-

köttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormánnyal. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi kormánybiztosa. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, i. m. 132–133), illetve vezető szerepet tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, i. m. 91.), ily módon pedig szerepe lehetett abban is, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1937-ben hunyt el.

Anton Rintelen (1876–1946) osztrák jogász, jogtudós, keresztényszocialista politikus. 1898-ban a Grazi Egyetemen szerzett jogi diplomát, majd a Prágai Egyetemen tanított. 1919 és 1926, majd 1928 és 1933 között Stájerország tartományi miniszterelnöke (Landeshauptmann) volt, 1926 és 1933 között Ausztria szövetségi oktatási minisztere volt. Élénk kapcsolatban állt a radikális jobboldali, nacionalista Heimwehr-milíciákkal, felmerült benne a hatalom erőszakos átvételének gondolata Benito Mussolini „Marcia su Roma" akciójának mintájára. 1933-tól Ausztria római nagykövete volt, ahol kapcsolatba került a német nemzetiszocialistákkal, támogatta az Anschlusst. 1935-ben bebörtönözték az Anschluss-párti puccskísérlet miatt, Ausztria és Németország 1938-as egyesülése után szabadult. Bár szimpatizált Hitlerrel, 1938-tól már nem vett részt a politikában, 1946-ban hunyt el.

Ersnt Röhm (1887–1934) német katonatiszt és nemzetiszocialista politikus, az első világháborúban százados. Hitler barátja és bizalmasa, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt félkatonai egységének, az SA-nak egyik alapítója és parancsnoka. 1923-ban Hitler mellett részt vett a müncheni sörpuccsban. 1924-től a náci párt képviselője a szövetségi törvényhozásban, a Reichstagban. Az 1933-as náci hatalomátvétel után egyre több ellentét keletkezett közte és Hitler között, az újdonsült kancellár pedig egyre inkább a párton belüli riválisát látta Röhmben. Hitler parancsára 1934-ben letartóztatták, majd július 1-jén a börtönben agyonlőtték.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett, és a Fővezérség titkosszolgálati feladatokat ellátó, II/b osztályának belszervezeti alosztályát vezette. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István*

vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.) Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Szemere Béla (1873–1948) főorvos, gyermekorvos, a Fehérereszt Gyermekkórház igazgatója, radikális jobboldali politikus. 1919-től az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete nevű, a belügyminisztérium irányítása alá tartozó, kommunistaellenes önkéntes segédrendőri milícia vezetője, a korszak ismert szélsőjobboldali szereplője. A radikális jobboldali elveket valló Magyar Kultúrliga Egyesület, informális nevén Szemre-kör vezetője, melynek összejöveteleit a lakásán rendezték, és amely szoros együttműködést mutatott az Ébredő Magyarok Egyesületével. 1924-ben belépett a Gömbös Gyula alapította Magyar Nemzeti Függetlenségi Pártba (Fajvédő Párt), majd az 1930-as években az első nyilaskeresztes párt, a Meskó Zoltán vezette Magyar Nemzetiszocialista Földműves- és Munkáspárt tagja lett. 1939-ben a párt színeiben országgyűlési képviselővé választották.

Teleki Pál (1879–1941) politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti

egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kikiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikáltatta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypártba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsők közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányában. 1938-ban a komáromi cseh-magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérelmet, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi

németellenes fordulat nyomán azonban Hitler éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást. Pályájáról lásd bővebben: ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

Trebitsch Ignác (1879–1943) magyar születésű nemzetközi szélhámos, kém és kalandor, aki beutazta a világot, és számos titkosszolgálatnak dolgozott, olykor párhuzamosan is. Kalandos, regényes életpályája során volt többek között brit parlamenti képviselő, presbiteriánus lelkész, végül buddhista szerzetes is. 1943-ban, Kínában hunyt el Csao Kung néven, buddhista apátként, feltehetőleg éppen a Japán kormány szolgálatában. Életéről lásd bővebben: Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összeköttetést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képvi-

selő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. Halálozásának helye és ideje nem ismert, valamikor 1945 utánra tehető.

THE WHITE INTERNATIONALE
HUNGARIAN–BAVARIAN–AUSTRIAN ATTEMPTS OF COOPERATION IN ORDER TO REVISE THE PEACE TREATIES OF PARIS, 1919–1923

After the end of World War One and the signing of the Peace Treaty of Versailles that formally ended the war as well, some politicians of the defeated states, mainly those in Germany and in the successor states of the disintegrated Austro–Hungarian monarchy were very unsatisfied with the defeat and the considerable territorial losses, and sought the possibility of revision, including the help of possible allies. From 1919 onwards, Hungary's new right-wing political leadership continued to actively seek contacts with German-speaking, mainly Bavarian and Austrian radical right-wing political forces and their associated paramilitary formations. On the Bavarian side, General Erich Ludendorff, Colonel Max Bauer and the then young and emerging far-right politician Adolf Hitler attempted to set up an international revisionist organisation at the end of 1919. The German radical right-wing politicians would have seen the possibility of changing the political situation mainly in the coalition of the Free Corpses, which were very numerous in both Germany and Austria and mainly consisted of First World War veterans. The plan envisaged by General Ludendorff would have consisted of an agreement between the Bavarian-German Free Corpses,

the Austrian extreme right militias and the leaders of the right-wing counter-revolutionary Government and participants of the paramilitary wave of violence called White Terror[161] in Hungary, with the aim of a violent takeover of political power in both Germany and Austria as soon as possible. In the case of Hungary, it was already foreseeable that political power would permanently be in the hands of the right-wing politicians of the counter-revolutionary Government of Szeged and the commander-in-chief of National Army, Admiral Miklós Horthy who were strongly supported by the Entente powers. Otherwise Admiral Horthy was soon elected as head of state of Hungary under the title Regent Governor in 1920,[162] since formally the country preserved its form of government as kingdom, although technically it was much more similar to the Republic of Weimar of Germany.

In the winter of 1919, General Ludendorff and Colonel Bauer sent Ignác Trebitsch, the Hungarian-born international spy and adventurer to Hungary with the mission to persuade Hungarian right-wing circles to support the so-called Kapp–Lüttwitz Putsch in Germany, a coup d'état formally led by Prussian civil servant and nationalist politician Wolfgang Kapp, but in reality mainly organised by General Ludendorff.[163] The contact with the

---

161 Béla Bodó, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

162 Dávid Turbucz, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011, 66–92.

163 About the Kapp–Lüttwitz Putsch see in more details: *Der Kapp-Lüttwitz–Ludendorff Putsch. Dokumente, ed. Erwin Könneman–Gerhard Schulze, Berlin, Olzog, 2002.*

Bavarian and Austrian radical right-wing organisations was sought primarily by a group of strongly nationalist military officers linked to the Double Cross Blood Union, the very influential Hungarian secret military organisation. Trebitsch and Colonel Bauer, for example, negotiated with Lieutenant Colonel Pál Prónay, one of the most notorious paramilitary commanders of the Hungarian right-wing counter-revolution during their first visit to Hungary.[164] Prónay also belonged to the circles of radical right-wing officers who commanded the Double Cross Blood Union, and at the time the secret military organisation and its commanders had some influence even on Hungarian foreign policy for a while, although moderate conservative politicians tried to prevent them from leading Hungary into hazardous political actions.[165]

The radical right-wing forces finally attempted to take power in Germany in March 1920, but the Kapp–Lüttwitz Putsch, due to the hesitation of the Army, which did not support the coup, but did not defend the legitimate German Federal Government either, initially led to the Government's escape from Berlin, but within a few days it was overthrown by the general strike that followed the coup and the resistance of the bankers and the

---

[164] Bernard Wasserstein, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, trans. György Molnár, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016, 217–238.

[165] About the activities of the radical right-wing Hungarian secret military organisation the Double Cross Blood Union see: Balázs Kántás, *The Double Cross Blood Union*. Outline of the History of a Secret Military Organisation of Hungary in the 1920s, Anglisticum, 2021/6, 52–70.
https://www.anglisticum.org.mk/index.php/IJLLIS/article/view/2218

industrialists. In May 1920 Ignác Trebitsch together with Colonel Bauer and Captain von Stefany travelled to Budapest once again to deliver Ludendorff's letter, and they personally visited Admiral Miklós Horthy who had by then been elected Regent Governor of Hungary by the Parliament. The German radical right-wing politicians and the newly elected Hungarian head of state discussed the possibility of a possible German–Austrian–Hungarian right-wing alliance, mainly of military nature. It should be added that the parties did indeed negotiate with the serious desire to cooperate, and General Ludendorff considered it entirely feasible at that time, and he called the initiative of the cooperation between the right-wing forces of Central Europe the *White Internationale*. In his cordial letter, Ludendorff called Hungary the saviour of the nationalist idea and asked for financial support for Bavarian revolutionary organisations as well.[166]

The Germans offered Hungary a very detailed cooperation plan consisting of the following main points:

1. secret irregular military units would travel from Germany to Hungary.
2. these men would be trained in secret camps in Hungary.

---

[166] *Horthy Miklós titkos iratai*, ed. Miklós Szinai Miklós–László Szűcs, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1962, 33–38; Ildikó Szerényi–Zoltán Viszket, *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*, Archívnet, 2006/3.
http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

3. the Hungarian Government will raise the necessary funds for training by printing and distributing counterfeit Russian rubels.
4. Bavarian military units trained in Hungary secretly infiltrate Vienna and overthrow the Austrian social democratic Government in due course.
5 After the capture of Vienna, the Bavarian-Hungarian-Austrian coalition troops attack Czechoslovakia.
6. The above-mentioned troops then occupy Prussia where Ludendorff establishes a military dictatorship.
7. Thus strengthened, the governments and armies of the White Internationale unleash a white revolution in Soviet Russia and overthrow the communist government.
8. After the successful right-wing restoration of Russia, the member states of the White Internationale declare war on the Entente, and the winners redraw the map of Europe, returning the territories of Hungary annexed by the Treaty of Trianon.[167]

It is also worth mentioning here that the Ludendorff and his companions had particularly high hopes for the participation of the monarchist Russian forces fighting

[167] László Gulyás, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek, 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 42–43.

against the Bolshevik Government in the White Internationale, since the outcome of the Russian civil war was not yet a decided in 1919, and hundreds of thousands of tsarists, or at least Russian citizens who were not sympathetic to the Bolshevik Government had left their country since the outbreak of the communist revolution. The largest group of the so-called White Russian emigrants had settled in Germany, and there were still many Russian prisoners of war who refused to return to Soviet Russia, and several tsarist Russian generals considered it possible to overthrow the Bolshevik regime with the help of the above mentioned soldiers.[168] Ludendorff also contacted, through Ignác Trebitsch and Colonel Bauer, tsarist General Vassily Biskupsky who himself had visited to Budapest in June 1920 and took part in negotiations between the German, Austrian and Hungarian right-wing political forces.[169]

The negotiations also resulted in memoranda of detailed plans, but actual cooperation with the White Russian forces fighting against the Bolshevik Army, which were otherwise very fragmented and poorly organised, could not really take place on the part of the planned participants in the White Internationale from Central Europe, due to the great geographical distances.[170]

---

[168] About the Russian aspects of the White Internationale see: Attila Kolontáry, *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet–Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015

[169] Wasserstein, op. cit. 254–255.

[170] Wasserstein, op. cit. 255.

The negotiations between the European nationalist forces, mainly based in Budapest, could not have been conducted under complete secrecy, of course, as the French and British intelligence services were also informed about them, and the Entente powers expressed their strong objections, which warned the Hungarian Government to be cautious in the field of diplomacy and foreign policy.[171] In parallel with Bavarian nationalist forces, the Hungarian Government also sought contact with Austrian radical right-wing political forces and paramilitary organisations in the 1920s, in the hope of establishing the same Central European white coalition. The Hungarian Government and military leadership, in close cooperation with them Hungarian nationalist social organisations, played a contradictory game, as their plans included assistance to overthrow Austria's elected left-wing government and to bring local right-wing and radical right-wing political forces to power, including even through Hungarian military intervention.[172] Hungarian radical right-wing military officers also drew up a plan for a military operation under the codename 'Remény' – 'Hope', which was certainly never realised.[173] The Austrian right-wing paramilitary organisations were also in close contact with the Bavarian nationalist circles led by General Ludendorff, so the secret negotiations were not only conducted between the

---

171 Elek Karsai, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969, 63–64.

172 Katalin G. Soós, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, 90.

173 Archives of Hungarian Military History, HU-HL-VKF-1920-II-21197.

Hungarian and the Austrian side, but also involved the competent Bavarian politicians. The Hungarian General Staff, due to the weakness of the Austrian paramilitary organisations and the military preparations of Czecho-slovakia, considered a possible intervention against Austria to be feasible only with the support of Bavarian irregular military units.[174] The Bavarian–Hungarian–Austrian secret negotiations, which were intensively conducted during 1920, were personally led by Prime Minister and Foreign Minister Count Pál Teleki and by Colonel Tihamér Siménfalvy, commander of the secret military organisation Double Cross Blood Union and close friend to Regent Governor Horthy on the Hungarian side; on the Bavarian side, Rudolf Kanzler, leader of the right-wing militia ORKA (Organisation Kanzler),[175]and Georg Heim, a peasant-party politician; and on the Austrian side, mainly members of the radical right wing of the Christian Socialist Party, for example, by Prince Johannes von Liechtenstein. On 25 and 26 August 1920, the parties met at Hungarian Prime Minister Teleki's house in Budapest.[176] It should be stressed that while in the case of Bavarian and Austrian politicians the negotiators were mainly members of political movements aspiring for power, in the Case of Hungary, the representatives of the Government and the Army took part

[174] G. Soós, op. cit. 90–91.

[175] As for the history of ORKA and other radical right-wing German paramilitary organisations see: John T. Lauridsen, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Copenhagen, The Royal Library–Museum Tusculanum Press, 2007.

[176] G. Soós, op. cit. 91.

in the negotiations, although there were certainly tensions between the moderate conservative and the radical nationalist wings of the governing United Party and the political and military elite. However, in this period the Hungarian head of state Admiral Horthy, who was himself a high-ranking military officer and hero of the Great War similar to General Ludendorff, strongly supported the sometimes adventurous plans of radical officers and politicians.[177]

By August 1920, the Hungarian Government had abandoned their plans of the military intervention against Austria due to the international situation, but they continued to do its best to ensure that a right-wing government would come to power in the forthcoming Austrian parliamentary elections, so they tried to intervene in the internal affairs of the new Austrian State by conspiratorial means. At the same time, the Hungarian military intervention was no longer approved by the Bavarian paramilitary leader Rudolf Kanzler either. Furthermore, there were significant conflicts of interest between the Bavarian, Hungarian and Austrian sides, for example, they could not agree on the issue of the king and the future territorial status of Western Hungary, which was an important element of Hungarian–Austrian relations. In the end, the Hungarian Government only signed an agreement with the radical right-wing political forces in Bavaria on the supply of a substantial amount of arms, to

[177] Turbucz, op. cit. 66–92.

which the Bavarian Provincial Prime Minister Gustav von Kahr who was also strongly right-wing and on good terms with Ludendorff, subsequently agreed.[178]

In parallel, there were also lively negotiations between the Austrian and Bavarian right-wing forces in progress the main aim of which was the unification of the Austrian right-wing paramilitary organisations under German command and the unification of the German-speaking states with their cooperation. However, there were significant conflicts of interest and differences of opinion between the German-speaking parties as well. On 6 and 7 September 1920, further negotiations took place in Vienna between Bavarian and Austrian radical right-wing organisations, presumably with the participation of the Hungarian Ambassador in Vienna, Gusztáv Gratz where the parties agreed to mutually support each other's anti-communist aims, but at the same time Austrian Christian Socialist politicians abandoned at the last moment their plans to overthrow the Austrian Government by force. The leaders of the Austrian Heimwehr militias[179] said that they could not provide the armed forces that would have been necessary to overthrow the social democrat Government by military means, but that they would do everything in their power to ensure that a right-wing government of their

[178] G. Soós, op. cit. 92.

[179] As for the history of the Austrian paramilitary Heimwehr movement see: Lajos Kerekes, *Olaszország, Magyarország és az osztrák Heimwehr-mozgalom*, Történelmi Szemle, 1961/2, 199–216

own design would come to power in Austria in the forthcoming elections.

The Hungarian Government primarily provided financial support to the Austrian Heimwehr organisations, in the hope that it would be able to use them for its future foreign policy goals.[180] At the same time, in Bavaria, General Ludendorff and his very radical circle were no longer willing to hear the much more sensible scenario agreed on at the earlier September talks. They committed themselves to military action in any case, by the rapid establishment of a military alliance called the *League of the Oppressed Peoples*, to be set up by the countries that had lost the First World War. Furthermore, Ludendorff once again requested financial support from the Hungarian Government, not for the first time and not for the last.[181] By this time, however, Teleki was explicitly opposed to the Hungarian financial support for the Bavarian radical right, and the Hungarian Government saw the participation in the League of Oppressed Peoples and thus a possible new military conflict as increasingly risky.[182]

The Hungarian Government was, by this time, of course, cautious, and realistic political considerations finally seemed to prevail over the despair coming from the huge territorial losses and the resulting radicalism, but they did not explicitly reject the possibility of joining the League of Oppressed Peoples, which was only a conceptual

---

[180] G. Soós, op. cit. 93.
[181] HU-HL VKF-1920-II-23152.; G. Soós, op. cit. 94.
[182] G. Soós, op. cit. 95.

cooperation, and in their reply to Ludendorff and his circle they wrote that they would continue to maintain good relations with the Bavarian organisations. Teleki also indicated that Austria which geographically separated Hungary and Germany should in any case be put at the service of their own political and military aims, but not by an immediate military intervention.[183]

The relations between the Austrian counter-revolutionary groups and the Hungarian Government were spoiled by the fact that the two largest successor states of the Austro–Hungarian Monarchy failed to reach an agreement on the question of the belonging of Western Hungary, and the issue was to be decided by the victorious Entente powers, primarily by France.[184] The question remained unresolved for some time, but it worsened the relations with both the official Austrian Government circles and the Austrian radical right-wing movement which was fuelled by aspirations for power, and the parties tried to obtain a decision from the great powers that was as favourable as possible for them.

In October 1920, the Social Democrat Karl Renner was replaced by the Christian Socialist Michael Mayr as Chancellor (Prime Minister) of Austria, but the Hungarian Government, or at least the radical right-wing Hungarian military circles close to the Government was still secretly

---

183 Central Archives of the National Archives of Hungary, HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/384.

184 Katalin G. Soós, *Magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/Tomus XXVII., 3–43, 23.

considering the possibility of military intervention against Austria again. In November, the Hungarians again contacted Ludendorff through their military attaché in Munich, Colonel Béla Janky, and in January 1921, on the orders of Minister of Defence General Sándor Belitska, the Hungarian General Staff, then operating under secrecy due to the strict limitations of armament of the Peace Treaties of Paris over the defeated countries, drew up a plan for military intervention against Austria in the event of a communist takeover in the neighbouring country and the coming to power of a radical left-wing government.[185] After the plan had been worked out, Count Gedeon Ráday travelled to Munich on behalf of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs to discuss the details of the possible action with Bavarian Provincial Prime Minister Kahr and paramilitary commander Rudolf Kanzler. On 16 January 1921, at a secret meeting held in the presence of Regent Governor Horthy, the Hungarian Government decided that any military action against Austria could only take place with German (Bavarian) participation.[186] The Hungarian Government's decision also implied that if the Bavarian political forces saw the need for military intervention in Austria of their own accord and carried it out, Hungary would support them, providing them primarily with material support, equipment and munitions, and Hungarian irregular military units would also volunteer to help the Bavarian forces. These Hungarian units would

[185] HU-HL VKF-1921-1-266. Cited by G. Soós, op. cit. 25.
[186] Ibid.

have been provided by the secret irregular, reserve-force like military organisation, the Double Cross Blood Union under the command of Colonel Tihamér Siménfalvy,[187] which, as already mentioned, played a very important role in the clandestine revisionist negotiations, and in fact, from the Hungarian side, it was precisely the radical right-wing military officers of the Blood Union who were the main promoters of such a military cooperation.

The plan for military cooperation against communism in Central Europe was not looked upon too favourably by the Entente powers, especially France and Britain, mainly because the Austrian and Bavarian positions also strongly implied the intention of unifying Austria and Germany, the so-called Anschluss. At the end of January 1921, Gusztáv Gratz, the former Hungarian ambassador in Vienna, and by then Minister of Foreign Affairs of Hungary, had a great deal of diplomatic information and tried to dissuade the Hungarian Government from even the idea of participating in any reckless military action. He indicated that Britain and France would regard the Hungarian–German–Austrian anti-Bolshevik league as a pretext for the territorial revision of the peace treaties of Paris, and that in his opinion there was a real danger that in the event of any Hungarian military action against Austria, the neighbouring Little Entente states, Czechoslovakia, Romania and the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes would also intervene against Hungary.[188]

---

[187] HU-HL VKF-1921-1-266.
[188] HU-MNL-OL-K 64-1921-41-34.

Bavarian Provincial Prime Minister Kahr was increasingly losing ground against France in the international diplomatic arena, and the Bavarian side gradually passed the right to negotiate to Rudolf Kanzler. In February 1921, Count Gedeon Ráday and the Bavarian paramilitary commander also signed a cooperation agreement between the Hungarian Government and the Bavarian ORKA militia, but this was mostly a symbolic declaration. The parties agreed that if the opportunity arose, the ORKA would attempt to 'restore order' in Austria, with the Hungarian Government providing financial assistance, and that if the ORKA were successful, the Trianon Peace Treaty would be declared invalid. However, Kanzler asked the Hungarian Government for too much money, a sum of 4,5 million German marks, to organise the very risky operation, which the Hungarian side refused to provide, and for this reason no actual agreement was reached between the parties.[189]

All in all, the idea of military intervention against Austria was unrealistic in the given political situation, and the parties finally realised this in the first half of 1921. Although Austria's new Chancellor was a right-wing Christian Socialist politician, he belonged to the more moderate wing of the party, and the Hungarian Government was moving closer to the radical wing of the Austrian Christian Socialists. Very close links existed between the Austrian Heimwehr militias and the radical

[189] HU-MNL-OL-K 64-41-72.

wing of the governing Christian Socialist Party, and the possibility of overthrowing the moderate Mayr Government was soon raised. Instead of a Hungarian or Bavarian military intervention, however, the new negotiations were dominated by the idea that the Austrian right-wing paramilitary organisations should themselves force a change of government in Austria, and the Austrian side was represented by General Josef Metzger and the later Chancellor Ignaz Seipel on behalf of the Heimwehr organisations in Vienna and Lower Austria. The Austrians expected the Hungarian Government to provide financial support for the major arming of the Heimwehr militias, and the Hungarian Government demanded in return that if the Austrian radical right-wing forces succeeded in bringing to power a government of their own design in Vienna, Austria should temporarily give up the territory of Western Hungary, and negotiations should continue until the new Austrian Government was able to settle the question of Western Hungary in a way that was favourable to the Hungarian side. Although the leadership of the Austrian Heimwehr organisations and the group led by Seipel were by no means free from the idea of royalism, the attempted return of King Charles IV of Habsburg to Hungary at the end of March 1921 also made the idea of a Habsburg restoration in Austria completely unrealistic. On 31 March 1921, the Hungarian Ambassador in Vienna, Szilárd Masirevich reported to Minister of Foreign Affairs Gusztáv Gratz that he had personally negotiated with Seipel who was deeply shocked by Charles IV's decisive removal from

Hungary. Certainly, the Entente powers did not allow any attempts of restoration of the House of Habsburg in any successor states of the Austro–Hungarian Monarchy, therefore, the Hungarian Government had decisively denied Charles IV to return to the throne of Hungary. Among other things, this was the moment that made Seipel realise the extent of the political and military influence of the Entente powers in the region, and that an armed change of government in Austria with the help of the Heimwehr militias was as unrealistic as the Habsburg restoration itself. [190] In Austria, the attempted return of Charles IV to Hungary was followed by vivid political debates, and Federal Chancellor Mayr expressed in Parliament his firm belief that he considered the republican form of government laid down in the Treaty of Saint Germain to be obligatory on Austria, and that he would defend it by all means against any legitimist-monarchist plotting.[191] Although Seipel came to power shortly afterwards, he himself was forced to adapt to the interests of international politics and to consolidate. Furthermore, the attempted return of Charles IV caused a domestic political crisis in Hungary as well, with the resignation of Gustáv Gratz, the Minister of Foreign Affairs who was a well-known legitimist on 4 April 1921, followed by the resignation of Prime Minister Count Pál Teleki on 8 April. Teleki was succeeded as Prime Minister by Count István Bethlen, and Gratz was replaced by Count Miklós Bánffy.

[190] G. Soós, op. cit. 35.
[191] G. Soós, op. cit. 36.

Although the period of Bethlen's policy of consolidation had begun, the secret negotiations between Hungary, Bavaria and Austria on the establishment of a possible anti-communist and revisionist alliance still continued for some time. While the parties continued to agree on the main points of the earlier negotiations, relations between Austria and Hungary became even more negative, partly because of the attempted legitimist coup in Hungary. Alongside the Bavarian Kanzler, the Austrian radical right was represented at this stage of the negotiations mainly by politicians from Styria, such as the Styrian Provincial Prime Minister Anton Rintelen who later became Austria's Federal Minister of Education. During these negotiations, the leadership of the Bavarian ORKA organisation argued for the general invalidity of the Paris Peace Treaties and urged the Austrian and Hungarian sides to settle the dispute over the territorial integrity of Western Hungary within the framework of a friendly agreement.[192] However, given that Austria was then only represented in the negotiations by politicians with local influence, their position on the issue was of no importance as for international politics. Both the Austrian and German radical right-wing organisations asked for additional financial support from the Hungarian Government, and there was rivalry beginning between them. From May 1921 onwards, representatives of the Hungarian side – with the Government's knowledge and authorisation – were present

[192] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/198.

at the negotiations, and Colonel Tihamér Siménfalvy asked the ORKA militia to try to involve not only the Styrian radical right forces but all similar organisations in Austria, especially influential Viennese politicians, in the cooperation.[193] During the negotiations, the question was raised whether Austria would be prepared to make concessions to Hungary on the issue of Western Hungary if the ORKA succeeded in bringing a radical right-wing government to power in Austria, to which Styrian Prime Minister Rintelen could not give a definite answer. General Josef Metzger attempted to reconcile the differences between the parties, but he failed. In May 1921, Ervin Morlin, the official of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs informed the Hungarian Government that Anton Rintelen himself did not seriously believe that he could replace the Mayr Government with the men of the ORKA.[194] The activities of the Bavarian and Austrian radical right-wing organisations became more and more limited to obtaining more and more financial support from the Hungarian Government, but they did less and less political activity in their own countries that was of any use to the Hungarian Government. At the end of May 1921, Hungarian military diplomat Colonel Boldizsár Láng informed the Hungarian Government about the fragmentation and poor equipment of the Austrian Heimwehr organisations.[195] At the same time, Bavaria was

[193] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/199.
[194] HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221.
[195] HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1921/244.

experiencing a huge economic and social crisis, and the local government could less and less afford to pursue a foreign policy that differed from that of the Federal Government, while there was also a disunity between the various radical right-wing paramilitary organisations, and their political activities were increasingly confined to the provincial borders of Bavaria. The rise to power of the Bavarian and Austrian radical right then and there was becoming more and more the simple daydream of a few politicians who unable to accept the changes that had taken place after the end of the First World War rather than a real political possibility.

Hungary was not able to reach a compromise with the Austrian side either through the secret negotiations with the radical right which was trying to rise to power or through formal diplomatic negotiations with the legitimate Government of Austria. The dispute over the status of the region of Western Hungary which had been debated since the disintegration of the Monarchy in 1918 was not solved. Although the peace treaties of Paris eventually awarded the territory to Austria, the Hungarian Government refused to evacuate and hand over the area called Burgenland by the Austrians as long as possible. Since peaceful negotiations reached no results, by the summer of 1921, irregular military units were already being organised, with the strong but silent support of Prime Minister Bethlen himself to break in the region shortly afterwards.[196] In the autumn of

[196] G. Soós, op. cit. 42.

1921, the so-called Uprising of Western Hungary[197] finally broke out, and Hungarian irregular military units, with the silent consent of the Government, marched in Western Hungary and prevented Austrian troops to occupy the region. This action finally deteriorated the otherwise tense relationship between Austria and Hungary to an unresolvable degree, both between official government circles and secretly negotiating radical right-wing movements. Apart from the international political situation itself, it was a further reason why the Hungarian–Bavarian–Austrian secret negotiations gradually became symbolic, and the political situation of Central Europe was completely determined by the Entente powers, mainly England and France by 1922.

Although Hungarian domestic policy was fully determined by British and French interests after the signing of the Peace Treaty of Trianon, secret negotiations with radical right-wing German and Austrian organisations still continued for a time in 1922, but with much less intensity than before. The Bethlen Government carefully continued to maintain moderate contacts with German radical right-wing politicians, including former Bavarian Prime Minister and later Commissioner General Gustav von Kahr, General Erich Ludendorff and Adolf Hitler, who was then an emerging young far-right politician in Munich, the centre of

[197] About the Uprising of Western Hungary see: József Botlik, *Nyugat-Magyarország sorsa, 1918–1921*, Vasszilvágy, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2012.; Imre Tóth, *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2020.

the German radical right-wing movements. In the spring of 1922, Hungarian Prime Minister Bethlen sent Miklós Kozma, then the director of the Hungarian Telegraph Office to Munich to negotiate, gather information and to revive Bavarian–Hungarian political relations, which had been declining since the end of 1921.[198] Kozma also personally negotiated with General Ludendorff, a leader of the German radical right about a possible Bavarian–Hungarian cooperation initiative, in which the Hungarian Government circles would have bought weapons from Germany, for example. The German general complained to him that his political influence had recently declined considerably within the Weimar Republic, and even within Bavaria, the centre of the radical right-wing movement, and that there was such a great disunity among Bavarian right-wing politicians that they essentially did not agree with each other on anything.[199] Bethlen, informed by Miklós Kozma and Gyula Gömbös, Chairman of Hungarian Defence Force Association (MOVE) and a prominent politician of the Hungarian radical right (who was then still a member of the governing party), concluded that the Hungarian Government could not hope for any useful cooperation with the Bavarians, and negotiations on such cooperation were temporarily suspended.[200] Behind the negotiations, of course, the name of the secret military organisation, the Double Cross Blood Union was involved, since among

198 Mária Ormos, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, 110–113.

199 Ormos, op. cit. 112.

200 Ormos, op. cit. 113.

others, Colonel Tihamér Siménfalvy, the head of the organisation was one of the influential figures on the Hungarian Government side who had previously encouraged the maintenance of lively relations with the Bavarian and Austrian far-right movements.[201]

As we have mentioned above, from 1922 onwards, Bethlen's consolidation policy led to a decline in attempts of cooperation between the Hungarian Government and the German-Austrian far-right organisations. At the same time, the nationalist-irredentist organisations, which were increasingly opposed to the Hungarian Government, though sometimes united with it in common interests, especially the then still influential Association of Awakening Hungarians which had considerable political influence and a large number of members, and the radical circles of military officers that were also part of its leadership, continued to actively seek international cooperation with organisations on a similar ideological platform. In 1921 the Awakening Hungarians represented the Hungarian radical right in the international anti-Semitic congress in Vienna where the possibility of forming an International Anti-Semitic League was raised.[202]

The first years of consolidation continued to be characterised by a social and economic situation that was very favourable of political extremism. Several political groupings also played with the idea of attempted coups and

---

[201] Nándori, *A Marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, 24–25.

[202] Ungváry, *A Horthy-rendszer mérlege*, 111.

violent takeovers. The failed revisionist right-wing alliance, the White Internationale dreamed up by General Ludendorff was the predecessor of such an adventurous and essentially frivolous coup plan, which nevertheless attracted great political and press attention, and was put forward by Dr. Béla Szemere, a hospital director, the used-to-be commander of the auxiliary police militia known as the National Organisation of State Security Agents (Állambiztonsági Megbízottak Szervezete, shortended as ÁBM) (by then in principle under the control of the National Labour Protection, a right-wing workers's militia under the supervision of the State Police), Hungarian-born American architect Titusz Bobula, and Dr. Ferenc Ulain, a lawyer and race-defending member of the National Assembly who had left the governing United Party and was the confidant of Gyula Gömbös, the leading politician of the Hungarian far-right movements. Given that the three men planned to overthrow the Bethlen Government, which they believed to be excessively liberal, pro-Entente and pro-Jewish, by force with the armed support of the German National Socialist movement led by Hitler and General Ludendorff, carrying out their plans at roughly the same time as the Beer Hall Putcsh, making their action dependent on its success, their coup plan is perhaps most aptly and ironically should name the plan of the 'Hungarian Beer Hall Putsch'.

The preparations for the strange coup plan must have begun sometime in early August 1923, when a young German man named Friedrich 'Fritz' Döhmel appeared in Budapest, claiming to be a representative of the Hitler–

Ludendorff-led Bavarian National Socialist movement and the closely allied paramilitary organisation Kampfbund, and approached several Hungarian far-right organisations and public figures with various seemingly credible German-language letters of recommendation. One of Döhmel's first trips, whose motives were not entirely clear, led to the headquarters of the Association of Awakening Hungarians, which had previously maintained good relations with the Bavarian nationalists, where he wanted to meet members of the organisation's leadership. He got to one of the association's leaders, Lieutenant Colonel Pál Prónay, but Prónay did not believe the German young man's claims. However, Döhmel did not give up, and he finally reached Titusz Bobula, a wealthy Hungarian-born architect who had returned from the United States of America and who held a confused radical right-wing perspective, and his friend, Dr. Béla Szemere, a doctor and hospital director, and his circle. Szemere, as the de facto commander of the above mentioned State Security Agents militia, which continued to operate with some intensity, and Bobula who provided financial support to the Hungarian radical right-wing organisations had been thinking for some time about how to remove the Bethlen Government, but their activities were limited to mere planning. It is not clear from the available sources when Döhmel exactly contacted them, but it is likely that he was in contact with members of the radical right-wing association of the Hungarian Cultural League led by Szemere as early as August 1923.[203]

[203] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ferenc Ulain and his associate's trial.

It seems, however, that Döhmel approached Bobula who rented a suite in the Gellért Hotel at the end of October 1923, and Bobula almost immediately called Szemere to him as well. This may not have been the first time that Szemere and Döhmel met, but in any case it was at this time that the Hungarian parties believed that Döhmel was indeed an agent of the Bavarian nationalist organisations, who was visiting Hungary to make concrete arrangements for cooperation with similar Hungarian far-right formations. Negotiations began in German, and Bobula translated what Döhmel said to Szemere who did not speak German at all. Döhmel asked how many people Szemere as former commander of the State Security Agents could call into arms in the event of a takeover attempt. Szemere replied that although the State Security Agents had not previously been set up for the purpose of conspiring against the Government, there would certainly be some people willing to join the cause. There is also contradictory information about whether the majority of the members of the State Security Agents had previously surrendered their anti-riot service weapons, but it is certain that the Szemere were not backed by a serious armed force, and could have fielded at most only a few hundred men equipped with handguns. Soon afterwards, the race-defending Member of Parliament Dr. Ferenc Ulain was brought into the plotting, since he himself had long been in contact with Bavarian nationalist organisations, including a close acquaintance with Hitler, and he also gave credence to the claims made by Fritz Döhmel. On Döhmel's initiative, the parties also

drew up a treaty in German on how the Bavarian State (which was to be established as an independent state of Germany) and the Hungarian State (which would be led by a new, radical right-wing government after the removal of the Bethlen Government) could cooperate in the realisation of their irredentist and anti-Semitic aims. The document was drafted in German by Döhmel himself and dealt with political, military and agricultural issues in eleven articles and three annexes. The essence of the document was that the newly created Bavarian State would recognise the newly created Hungarian State with its borders of 1914, before the beginning of the First World War and the signing of the Trianon Peace Treaty, and that the contracting states would do everything possible to help each other militarily. In particular, they decided to send forces against the Little Entente Czechoslovakia and provide military assistance to each other if either Bavaria or Hungary were attacked by the Czechoslovakians. The treaty was signed on 5 November 1923 by Szemere, Bobula and Ulain, and was scheduled to be signed in Munich by Ludendorff and Hitler on the German side. Dr. Ferenc Ulain otherwise knew exactly what was being prepared in Bavaria, how and especially when the Bavarian far-right organisations wanted to take over the power in Germany, independently of Fritz Döhmel, and he envisaged the possible overthrow of the Hungarian Government in close coordination with the Munich Beer Hall Putsch. If Fritz Döhmel may have been an impostor/agent provocateur who may never previously have been in contact with Bavarian revolutionary organi-

sations in the way he claimed to the phantasmagorical Hungarian conspirers, Ulain, based on his previous negotiations and information, possibly knew much about the processes in Baveria. It is therefore worth examining the Bavarian Beer Hall Putsch/Hitler–Ludendorff Coup at least for a few sentences, so that we can place the activities of the Szemere–Bobula–Ulain group with all its absurdity and frivolity in international context.

As Ulain later confessed before the Police, he had already held talks with Hitler and Ludendorff in the summer of 1923. Bavaria, which had a high degree of autonomy within the Weimar Republic as a federal state was at this time in a very turbulent political situation with a devastated economy and social discontent that favoured extremist political formations. These included the NSDAP, that is, the National Socialist German Workers' Party, and its close allies, the paramilitary Kampfbund. Political power was exercised by the former Bavarian Prime Minister Kahr who at the time was the Commissioner of the German Federal Government with provisory powers and had been given a mandate to solve the political and economic problems, together with Colonel Hans von Seisser, the commander of the Bavarian Police and General Otto von Lossow, the Reichswehr's District Commander in Bavaria. The representatives of the executive who exercised special powers to solve the crisis were ideologically not very far from the political extremists and the group led by Hitler and General Ludendorff, but they would have sought to

make political capital out of the crisis by excluding the National Socialists.[204]

Hitler and Ludendorff feared that although the power in Bavaria had been taken over by nationalist politicians, they would be ignored. That is why in early November 1923 they organised a coup d'état and tried to seize power by force. The so-called Beer Hall Putsch began in the Bürgerbräukeller, the large beer hall in Munich where Gustav von Kahr was addressing a speech to his supporters, and where Hitler and his armed men stormed in on the evening of 8 November and declared the arrest of the politicians in power. To demonstrate the seriousness of the situation, the building was surrounded by some 600 armed SA-militamen under the command of Captain Ersnt Röhm, and Commissioner Kahr, under the threat of armed force, assured Hitler and his men of his support. Hitler, a politician with truly outstanding oratory skills, made an incendiary speech at the same venue, and within moments had persuaded the thousands of people gathered in the beer hall to stand by his side. The National Socialist militia then mounted an operation to seize Munich's main government buildings and public facilities, and later that night, Hitler and his men, believing they no longer needed Kahr and his associates, released the Commissioner.[205]

The Nazi Party's free troops were rioting on the streets of Munich, but the coup attempt had the very

---

[204] Mária Ormos, *Hitler*, Budapest, T-Twins Kiadó, 1994, 73–86.

[205] Ormos, op. cit. ibid.

serious shortcoming that the police did not stand by and support the Nazis at all. On the following morning, 9 November, Hitler and his gunmen took the Bavarian Provincial Government hostage, and at the suggestion of General Ludendorff a march of 2,000 men set out to occupy the building of the Bavarian Ministry of Defence, but at the Odeonplatz in Munich Hitler and his militiamen were confronted by the armed forces loyal to Gustav von Kahr and the Federal Government, and a gunfight broke out. Sixteen coup fighters and four policemen were fatally wounded in the clash, and Hitler, together with the leaders of the coup fled the scene. It was here that it became clear that the coup attempt miserably failed, and Hitler was arrested by the police within a few days.[206]

The future German dictator was eventually sentenced to five years in prison for treason, while General Ludendorff, a great hero of the First World War, was acquitted of all charges despite his leading role in the Beer Hall Putsch. Partly thanks to his growing popularity, Hitler himself spent only nine months in prison and wrote his memoirs *Mein Kampf – My Struggle*. The attempted coup made Hitler a nationwidely renowned and popular politician in the longer term, and ten years later, in 1933 he was constitutionally elected as Federal Chancellor of Germany, but soon became a bloodthirsty dictator.[207]

---

[206] Ormos, op. cit. ibid.

[207] Ormos, op. cit. 196–321.

Although the Bavarian Beer Hall Putsch, just like the Hungarian Beer Hall Putsch which had a much less serious background and was essentially devoid of armed forces, miserably failed miserably, both – probably closely related – far-right political actions already pointed out in the first half of the 1920s what crises and traumas were at work in the societies of the states that had lost the First World War, and foreshadowed the subsequent, seemingly unstoppable rise of political extremism in the 1930s.

As for the Hungarian putschists, Ferenc Ulain left by train on the eve of the Munich Beer Hall Putsch as planned, but never arrived in Munich, so he was unable to meet the Bavarian nationalist politicians who were preparing for the Beer Hall Putsch. Namely, at Hegyeshalom, on the Austro–Hungarian border, he was stopped by the police, told that the Hungarian authorities were aware of the plot and confiscated the documents addressed to Hitler. Ulain was not detained on the grounds of his immunity as a member of the Parliament, but was kindly asked to visit the Budapest Police Headquarters the next day, where he was already arrested. Shortly afterwards, Dr. Béla Szemere and Titusz Bobula were also detained by the detectives.

It became clear to the Hungarian conspirators that the coup plan had not escaped the attention of the police, and archival sources make it clear that the authorities had been monitoring the group's activities for weeks when Ulain travelled to Munich. As already mentioned, Fritz Döhmel appeared in Budapest in August 1923 as a lobbyist

for the Bavarian-German National Socialist organisation. The details of his stay in Budapest between August and October are unclear, but it seems certain that he was not the only representative of the Bavarian National Socialists in Budapest at this time. In fact, in the autumn of 1923, the police arrested no fewer than fifty-seven young German men in the Hungarian capital who, as agents of the Hitler–Ludendorff-led organisation had letters of recommendation addressed to the Association of Awakening Hungarians. Several of these German lobbyists were arrested and expelled from Hungary. Szemere, Bobula and Ulain were eventually suspected and charged with forming an alliance to incite rebellion. The case of MP Ferenc Ulain's immunity was discussed also by the Parliament's Committee on Immunity in the last days of November 1923, and a thorough investigation was carried out. The race-defending MPs led by Gyula Gömbös sought to excuse Ulain and his associates and emphasised their opinion that Ulain and his associates were victims of an agent provocateur hired by the police, and they made accusations primarily against the bourgeois liberal representatives whose aim, they claimed, was to openly discredit the race-defending politicians. On 24 January 1924, the Royal Criminal Court of Budapest conceived the first-instance verdict in the case, sentencing all three defendants to one month and fourteen days in prison. The defendants were released in December 1923, and their sentences were deemed to have been completed in arrest.

They exercised their right of appeal, and they were acquitted by the Court of Appeal shortly afterwards.[208]

Although Béla Szemere, Titusz Bobula and Ferenc Ulain were eventually found innocent by the Hungarian Supreme Court even of the relatively mild charge of forming an alliance to incite rebellion, the coup attempt they had planned with Bavarian–German collaboration was undoubtedly frivolous precisely because it was no more than a mere plot, but it caused a major political scandal in 1923–1924. Furthermore, it raises many questions up even to this day. The largest question mark is, of course, the identity and motives of Fritz Döhmel, the young German man who approached the coup plotters and tricked them into it, presumably to mislead everyone. The historical literature on the Szemere–Bobula–Ulain conspiracy is generally of the opinion that Fritz Döhmel was probably nothing more than an agent provocateur hired by the Bethlen Government to use him to discredit and politically isolate Gyula Gömbös's far-right race-defending group of MPs that had left the governing party,[209] or historians are content with the even simpler explanation that Döhmel was in fact an agent of Hitler and his associates, and that there was some real connection between the German and

[208] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610.

[209] Lajos Serfőző, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 17–27.; Prónay, op. cit. 210.

Hungarian far-right organisations.[210] Even in the international literature, the Hungarian Beer Hall Putsch appears at the level of mention, and academic works written in English usually treat it as a fait accompli that there was a cooperation agreement between the Hungarian and German sides.[211] Döhmel is referred to in various works as a diplomat, and agent, a swindler, an international adventurer and an agent provocateur, but since the works that mention the coup plan at all mostly do not discuss the Hungarian Beer Hall Putsch in any great detail, nor do they really refer to its archival sources, they do not shed light on the apparent contradictions. It is undoubtedly true that Ferenc Ulain and the race-defending faction of MPs leaving the governing United Party which not much later became a party caused relative inconvenience to the Bethlen Government which was working on consolidation by the disclosure of numerous corruption cases connected to the Government. Ulain himself had interpellated in the Parliament on several occasions on various corruption

---

210 Mária Ormos, *Kozma Miklós. Egy magyar médiavezér*, 113; Ungváry, op. cit. 111.; Romsics, op. cit. 128.; *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, 7–120, 110.; József Zakar, *Fajvédők az 1920-as évek Magyarországán*, in *Tanulmányok a Holokausztról V.*, ed. Randolph L. Braham, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111, 89.

211 Béla Bodó Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019, 301.; Thomas L. Sakmyster, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994, 132–134; David King, *The Trial of Adolf Hitler. The Beer Hall Putsch and the Rise of the Nazi Germany*, London–New York, W. W. Norton and Company, 2017, 118–119.

cases, thereby discrediting Bethlen's Government.[212] Namely, some senior government officials including Interior Minister Iván Rakovszky had been bribed with free shares, and several state officials appeared to be implicated in the corruption case.[213] In the summer of 1923, the Hungarian General Credit Bank granted 'gift shares' to several government and opposition MPs for a total of about 300 million koronas, and they also seriously violated speculation rules.[214] Even under pressure from the ruling party, Justice Minister Emil Nagy refused to cover up the case and ordered the Prosecutor's Office subordinated to his ministry to launch a serious investigation. This case was partly responsible for his resignation from the Ministry of Justice shortly afterwards in 1924, and his relations with Prime Minister Bethlen also strongly deteriorated. Ulain personally had a great deal to do with the breakout of one of the biggest corruption scandals of the Horthy Era, which did not directly cause a government crisis, but discredited the Bethlen Government to some degree and led to a major press campaign against it. It may have been Bethlen's interest to discredit the race-defending MPs led by Gömbös, including Ulain Ferenc, but based on the archival sources it is doubtful that Döhmel was simply an agent provocateur hired by the Hungarian Government for this purpose, and nothing more.

---

[212] Ungváry, *A Horthy-rendszer mérlege*, 112.

[213] Dezső Nemes, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, 108–109.

[214] *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, 326–328.

If we look closely at the testimony of Imre Hetényi, the deputy police commissioner investigating the case, the report sent to the Budapest Police Commissioner and the testimony of Detective Inspector Jenő Seibold, it becomes clear that Fritz Döhmel was probably in Budapest and was already seeking contacts with Hungarian far-right organisations as a representative of Hitler's Bavarian nationalist organisation before his activities came to the attention of the police. Döhmel later did indeed become an agent of the Hungarian political police for a short time, as Döhmel and Hetényi confessed the same. Döhmel reported to the authorities and some members of the Government on the activities of the conspirators, mainly in the hope of gaining financial benefits, but initially he seems to have sought contact with them independently, without the knowledge or involvement of the Hungarian authorities. There are also indications that Döhmel was indeed acting as an agent of the German radical right-wing political forces, but that he had already reported to the German State authorities in August 1923 that the Bavarian radical right was preparing to enter into serious international cooperation with its Hungarian counterparts.[215]

We may ask the question whether or not it is possible that a strange situation could have arisen in which the Political Investigative Department of the Hungarian Police and Iván Rakovszky, the Minister of the Interior

[215] PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Cited by: István Németh, *Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben*, Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae, 2017/XLIV, 523–534.

would have recruited a person who was apparently a native German speaker to act as a mole for the conspirators, by the authorities conspiratorially pretended that they had only learned of his activities later, after Döhmel had already incited the Szemere–Bobula–Ulain group, which really wanted to overthrow the Government, to some degree of action. Would the police have conspiratorially produced documents largely for internal use which seemingly prove that Döhmel had initially acted independently of them, but later cooperated with the authorities, even though he had been a hired provocateur for the state authorities themselves from the beginning? The answer is, of course, this is possible, but hardly likely or realistic.

It is also possible that Fritz Döhmel may have been recruited by another Hungarian state agency, at the highest order of the Bethlen Government, and in the greatest secrecy, for example by the military secret service, the Department 2 of the General Staff of the Ministry of Defence, which was operating under secrecy at the time because of the restrictions of armament on Hungary, to discredit Ferenc Ulain and his associates with a conspiracy that he himself had practically incited them to pursue, but the likelihood of this is also very small. The idea sounds impossible and irrational because, if the sources are to be believed, Döhmel originally approached Béla Szemere and Titusz Bobula who were indeed thinking about the possibility of overthrowing the Government completely independently of Döhmel, and Ulain as an MP with some political influence and a person with real links to Bavarian

nationalist circles was only involved in the conspiracy somewhat later. That is, when Döhmel contacted Szemere and Bobula, he possibly did not know that Ferenc Ulain would soon become a key figure in the conspiracy. In fact, it seems that Döhmel was not originally the agent of the Hungarian Government, but acted independently, it is not known exactly on whose behalf, and only later did he start reporting to the Hungarian political police.

It is also possible that Fritz Döhmel was originally an agent of the Bavarian nationalist organisations – it seems the most likely scenario –, but later he became self-employed and literally sold out the conspiracy and the information he possessed, primarily for financial gain, while at the same time he was trying to magnify the activities of the conspirators to suit his own interests. The contradictions in his repeated testimonies, the almost laughable elements in which he said, for example, that although he was originally linked to the German far-right, but as for his political beliefs he were in fact an idealistic communist and philo-Semite, and that he had exposed the radical right-wing conspirators in order to prevent the violent anti-Semitic acts they were allegedly planning also suggest that he may have been motivated by financial gain.[216] On the other hand, he deliberately sought to create as a large scandal as possible and confuse everyone as much as possible.

[216] HU-BFL-VII-18-d-1923-03/610.

However, the first instance judgment of the Royal Criminal Court of Budapest conceives interestingly, saying that Döhmel's identity is a mystery even to the Hungarian state authorities, and although it is likely that the circles behind him are to be sought abroad, they are certainly not in Bavaria, and Döhmel badly misled both the participants in the Hungarian Beer Hall Putch and the Hungarian authorities.[217] Abroad but not in Bavaria could also mean – although we do not have to agree with the criminal court in the absence of written evidence – that the mysterious young man in question was an agent of the secret services of a foreign state who was instructed to try to sabotage the attempts of cooperation between German and Hungarian far-right organisations and to discredit them in the eyes of each other.

If we allow ourselves to speculate, we could ask the logical question of which state or states had an interest in preventing the emerging German far-right organisations from building international links during this period. The answer is obvious: France, Austria, or even the Weimar Republic itself. Indeed, in the relatively recent past, in 2009, a French intelligence report was discovered in the National Archives of France and received some press coverage according to which the French intelligence service had been monitoring the emerging National Socialist leader and his circle, and which painted Hitler as a politician with the oratorical qualities and charisma similar to that of

[217] Ibid.

Mussolini.[218] The same could also be true of the neighbouring Little Entente states which also clearly did not want Hungarian political forces to have serious foreign allies for their revisionist ambitions, so they cannot be excluded from such assumptions either.

Furthermore, there was also Austria that had newly become and independent and as one of the successor states to the Austro–Hungarian Empire, was struggling with serious domestic political and economic problems as well. The crisis after the loss of the First World War provided an excellent breeding ground for political extremism here as well, and the Government faced the real danger that Germany would eventually annex Austria in order to restore the unity of Germany, as the National Socialist German Regime under Hitler really did it fifteen years later in 1938. National Socialist-style, pro-Anschluss movements had already made their appearance here early, and it was therefore not in the interest of the Austrian State that the Hitler–Ludendorff circle should build successful international cooperation with politicians from other nations with similar ideological platforms.[219]

Finally, there was the Republic of Weimar itself there, then under the leadership of President Friedrich

---

[218] Vö. Thomas Wieder, *Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales*, Le Monde, 2009. november 20. https://www.lemonde.fr/europe/article/2009/11/19/adolf-hitler-genre-fasciste_1269349_3214.html

[219] See: Róbert Fiziker, *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az anschluss ellen, az önálló Ausztriáért*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.

Ebert and Federal Chancellor Gustav Stresemann, which, as the biggest loser of the First World War, was also struggling with huge economic and social crises as the empire was transformed from a monarchy into a republic. It was precisely these crises and the growing discontent that increased the popularity of demagogic politicians such as Hitler and the National Socialists who professed and promoted extremist ideas. It is certain that the secret services of the Weimar Republic had undercover agents in radical political movements, since it is a little known fact of Hitler's life that he himself initially came into contact with National Socialism after the defeat of the short-lived Bavarian Soviet Republic in 1919 as an officer of the German Army's intelligence and propaganda unit in Bavaria. Hitler's task was to gather information on organisations and individuals propagating political extremism and to carry out vigorous anti-communist propaganda. One such radical organisation monitored by German military intelligence was the then insignificant DAP, the German Workers' Party, which Hitler managed to infiltrate so well that he soon became its leader and, within a few years, had organised it into a nationwide political movement under the name NSDAP, the National Socialist German Workers' Party. The predominantly liberal and social-democratic Government of the Weimar Republic thus understandably had no interest that the National Socialist movement should build up significant international relations and fought against political extremism within Germany in much the same way as the consolidationist Bethlen Government

did in the Hungarian context. There are also indications that Döhmel was in contact with the German state security services as early as August 1923, and that he reported to them that Bavarian and Hungarian far-right organisations were trying to re-establish contact and revive the cooperation that had been initiated earlier.[220] It also seems certain that Döhmel was indeed originally in contact with Hitler and his circle, as a Hungarian detective had followed him to Bavaria on behalf of Deputy Police Commissioner Imre Hetényi and checked if Döhmel had really in connection with National Socialists. Although Hungarian historian István Németh has also published some German diplomatic documents in his extensive source publication on German–Hungarian relations in connection with the Ulain case as well, primarily from the correspondence between the Hungarian and German law enforcement and diplomatic services, these do not, of course, reveal the true identity of the German key figure in the conspiracy, Fritz Döhmel. All that is known is that in November 1923, Deputy Police Commissioner Hetényi informed the German Embassy in Budapest that Döhmel had been under surveillance by the Hungarian police for some time and that dozens of young German men were in Budapest to initiate a cooperation agreement between the Hungarian and German far-right organisations.[221] The scarce German

---

220 PA AA (B)-R 30531-Bd. 1. Cited by: István Németh, *A Wilhelmstrasse és Magyarország. I. rész*, 80.

221 PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. István Németh, *Magyarok és németek*, 384; *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek*, 346.

sources of the case reveal that Döhmel's motives were not known to German authorities, and mention that Gerhard Köpke, an official of the German Foreign Ministry (Auswärtiges Amt) wrote to the Imperial Commissioner for the Supervision of Public Order (Reichskomissar für die Überwachung der Öffentlichen Ordnung) and asked information of him about the case. A few days later, the Foreign Ministry sent a summary of the case to the representative of the German Federal Government in Munich, requesting further information, in particular on the links between Hungarian and German radical right-wing organisations. However, the German Imperial Commissioner for the Supervision Public Order, who was practically the head of the German federal political police service interestingly confused the issue even further by not providing the Foreign Ministry with any relevant information, and in his reply expressed the opinion that Fritz Döhmel had really no connection with the National Socialists, and, referring to a rather unreliable press source, the issue of the daily newspaper titled Germania of 25 November 1923, claimed that he was in fact a communist.[222] Although this is all in the realm of conjecture, it cannot be excluded that Fritz Döhmel, among his other motives and activities, possibly in conjunction with his earlier actual National Socialist involvement, was an agent of the German secret service whose aim was to disrupt the activities of the National Socialists, especially their international relations, and that

[222] István Németh, *Magyarok és németek (1914–1934)*, 385.

the German political police and secret services were therefore not interested in exposing his true identity.

Although Hitler also issued a press statement in the Hungarian far-right newspaper called Szózat (Voice or Speech) in which he categorically denied that Döhmel was his or his party's agent, and all of this was also stressed by National Socialist politicians Alfred Rosenberg and Anton Drexler, this proves absolutely nothing.[223] Hitler had just been arrested for an unsuccessful coup attempt, and he did not want to add to his already difficult situation by admitting that he would have wanted to carry out the Bavarian Beer Hall Putch with some international involvement if it had been possible, or that he would have interfered in the internal affairs of another states if it had been successful. That is, Döhmel may well have been in contact with the Hitler–Ludendorff circle in some way, as his knowledge of the Bavarian domestic political situation and his ability to convince Ferenc Ulain who was indeed in contact with Hitler would suggest. Fritz Döhmel's unusually high level of education and diplomatic skills may also be indicated by the fact that, according to the conspirators' testimonies, he put his somewhat absurd but nevertheless professional draft treaty about the Bavarian–Hungarian political cooperation on paper without drafting.

While it is also possible that Döhmel was a simple swindler driven purely by the prospect of financial gain, his

---

[223] [Anonymous author], *Hitler nyilatkozata az Ulain-ügyben. Sohasem akart bekavatkozni a magyar ügyekbe Döhmel, köpenicki diplomata*, Szózat, 23 December 1923, 7.

high-level disinformation activities with which he deceived the conspirators themselves as well as politicians and policemen may suggest an international intelligence game in the background.

Of course, Fritz Döhmel's true identity will probably never be completely known, even after almost a hundred years, so we can only rely on what seems to be logical theories. Whatever the truth about the Hungarian Beer Hall Putsch is, it is certain that, like the much more serious Bavarian Beer Hall Putsch, it failed at the very beginning. The White Internationale between the radical right-wing forces under General Ludendorff's leadership did not come into being, and just as the German Federal Government succeeded in marginalising the radical right for a time, so by the end of 1923 the Bethlen Government succeeded in isolating Gömbös and his circle in Parliament and in marginalising to some extent their political activities which were dangerous to consolidation.

However, it is ironic and at the same time somewhat frightening that the representatives of the Hungarian far-right sought contact with the German politician who was not taken too seriously at the time, and was even considered ridiculous by many, and expected him to help them realise their own political legacy who less than twenty years later, became the most notorious, mass-murdering dictator of the 20th century. It is perhaps an exaggeration to say such a thing, but nevertheless, the Hungarian Beer Hall Putsch, this attempted coup which at the time seemed so ridiculous somehow foreshadowed and

predestined Hungary's mournful political and military involvement in the 1940s and its becoming one of Nazi Germany's most loyal allies in the Second World War. Interestingly, on an individual level, the same could be said of the Hungarian leader of the 1923 conspiracy: Ferenc Ulain who began his political career in the United Party and later was the MP of the Race-defending and Peasant Parties, finally joined the Arrow Cross Party led by Ferenc Szálasi in the 1940s, which, in the final months of the war, staged a coup with German help and brought to power a pro-German puppet government, causing enormous losses to a country that had already evidently lost the war.

Az első világháború után a vesztes államok egyes politikusai érthető módon nem nyugodtak bele a vereségbe és a területi veszteségekbe, és a revízió lehetőségét keresték lehetséges szövetségesek segítségének bevonásával. Teljesen érthető volt tehát az a közeledés, amelynek keretében mind mérsékelt, mind radikális jobboldali magyar, német (elsősorban bajor) és osztrák politikai erők keresték a nemzetközi együttműködés lehetőségét a Nagy Háború utáni első évek során. 1919 telén a császárságból frissen kialakult, ingatag weimari köztársaságot megdönteni kívánó radikális jobboldali német politikusok, többek között Erich Ludendorff tábornok, Max Bauer ezredes, illetve a feltörekvő, fiatal szélsőjobboldali politikus, Adolf Hitler német vezetéssel megkísérelték egyfajta nemzetközi revizionista szövetség létrehozását, és főként a mind Németországban, mind Ausztriában igen nagy számban működő, elsősorban első világháborús veteránokból álló szabadcsapatok összefogásában látták a politikai viszonyok megváltoztatásának lehetőségét. A Ludendorffék által elképzelt terv, a Fehér Internacionálé lényege tehát a bajor szabadcsapatok, az osztrák szélsőjobboldal, valamint az újonnan berendezkedő, mérsékelt és radikális szereplőket egyaránt tömörítő magyar jobboldali kormányzat vezetőinek katonai megállapodása lett volna. A felek 1919-től kezdve egészen 1923-ig folytattak több hullámban titkos tárgyalásokat, és bár a Fehér Internacionálénak politikai realitása akkor és ott nem sok volt, máig a közép-európai politikatörténet, így többek között az első világháború utáni revizionizmus, a háború utáni években elterjedő paramilitarizmus, illetve tágabb értelemben a jobboldali radikalizmus(ok) történetének egy igen érdekes fejezete.